

MELTEM ÇIPLAK NAYIR

YÜZ YILLIK BİR KOKU HİKÂYESİ

EYÜP SABRİ TUNCER VE DÖRT KUŞAĞI

EYÜP SABRİ TUNCER™
1923

MELTEM ÇIPLAK NAYIR

YÜZ YILLIK BİR KOKU HİKÂYESİ

EYÜP SABRİ TUNCER VE DÖRT KUŞAĞI

EYÜP SABRİ TUNCER™
1923

YÜZ YILLIK BİR

KOKU HİKÂYESİ

Eyüp Sabri Tuncer ve Dört Kuşığı

Meltem ıplak Nayır

Bu kitap Mundi Kitap tarafından E.S.T. Eyüp Sabri Tuncer Kozmetik Sanayi A.Ş. için üretilmiştir.

Yüz Yıllık Bir Koku Hikâyesi: Eyüp Sabri Tuncer ve Dört Kuşağı, Meltem Çıplak Nayır © 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ekim 2023, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 4000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Merin Sever Düzelti: Aylin Samancı Elmasdağ

Kapak uygulama ve mizanpaj: Bahar Kuru Yerek Kapak illüstrasyonu: Emrah Yücel / I Mean It Creative Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd. Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk.

No: 16 Acar San. Sit. Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-625-6377-77-6

MUNDİ KİTAP

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/
İstanbul Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks:
(0212) 252 72 33 mundikitap.com bilgi@mundikitap.com

Mundi Kitap, Can Sanat Yayınları Yapım ve Dağıtım Tic. ve San. A.Ş.'nin tescilli markasıdır. Sertifika No: 43514

YÜZ YILLIK BİR

KOKU HİKÂYESİ

Eyüp Sabri Tuncer ve Dört Kuşağı

Meltem Çıplak Nayır

MELTEM ÇIPLAK NAYIR, İbrahim Ethem Çıplak ve Zuhall Çıplak çiftinin iki çocuğundan biri olarak, 1974'te Bafra'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra 1997 yılında Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nden mezun oldu. Kendi kliniğinde

yirmi beş yıl boyunca meslek hayatını sürdürdü. 1999'dan beri Uğur Nayır ile evli. Tiyatro oyunları yazıyor ve seslendirme oyunculuğu yapıyor.

Cumhuriyet'le birlikte büyümek...

Kıymetli okurlar,

Ülkemiz için bir dönüm noktası olan Cumhuriyetimizin 100. yılı hepimiz için derin anlamlar içeriyor. Geçmişten bugüne biriktirdiklerimiz, memleketimizin değerlerini oluşturuyor ve hem bugünün refahını sağlayabilmekte hem de yarını öngörebilmekte önemli rol oynuyor. Tarihteki süregelen akışı kavradığımızda bugün daha anlamlı hale geliyor; üstelik hatalarımızdan ders çıkarmak, yaptıklarımızdan ilham almak da geleceğe doğru güçlü adımlarla yürümemizi sağlıyor.

Bu anlamın oluşması ve ileriye taşınması için markalara önemli bir görev düştüğüne inanıyorum. Bizim gibi yüz yıllık köklü markalara düşen en önemli görev, biriktirdiklerimizi kayıt altına almak ve paylaşmaktır. Elinizdeki kitabın yazım fikri bu bakış açısından doğmuştur. Köklü markaların arşivleri, belgeleri, eserleri, evrakları, fotoğrafları, kısacası hikâyeleri değerlidir ve gelecek nesillere aktarılmalıdır. Biriktirdikleri tecrübe ancak üzerine eklenerek değerini bulacaktır.

Çünkü geçmişten taşıdığınız bir tavır, bir duruş, bir ilkedir sizi yüz yıl ayakta tutan. İşine gönlünü ve adını koyan dedem Eyüp Sabri Tuncer ve markamızın hikâyesi de birçok ilke, karar ve tutarlılıkla bugüne gelmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Bosna'da başlayan aile hikâyemiz, göçten sonra Ankara'da hayat buldu ve Cumhuriyetimizin 100. yılında biz de 100.

yaşımızı kutlarken, genç Cumhuriyetimizle birlikte ilkleri yaşamış olmaktan,

Cumhuriyet tarihine Ankara'dan şahitlik etmekten ve ikinci yüzyıla girdiğimiz bu dönemde, biriktirdiklerimizi tüm samimiyetimizle sizlerle paylaşmaktan büyük mutluluk ve onur duyuyoruz.

Kitabın yazım fikri ortaya çıktığında, değerli yazarımız Meltem Hanım ve bu konuda fikir alışverişinde bulunduğum dostlarımla tüm içerik, fotoğraflar, yazım ve düzenlemelere dahil olduk, yayın sürecini adım adım planladık. Elinizde tuttuğunuz kitap, mevcut yazılı ve sözlü

kaynaklarımız ışığında, Meltem Hanım'ın samimi, gayretli araştırmaları ve yazımı eşliğinde oluştu. Başta Meltem Hanım olmak üzere, bizi bir kitap yazma hayaliyle bir araya getiren eşim Funda Tuncer'e, sürecin tasarımında gönülden katkılarını sunan Asude Alkaylı'ya , özverili çalışma disipliniyle Mundi Yayınevi ekibine, pazarlama ve proje ekibimizdeki tüm arkadaşlarıma, kitabın proje yöneticiliğini yürüten sevgili kızım Pelin Tuncer'e ve kitaptaki tüm gerçek kahramanlarımıza, ailemize, hikâyemizi oluşturan herkese yürekten teşekkür ediyorum.

Tarih bize ışık tutar, geçmişi hatırlarız, hafızamız bizi bazen yanıltır, bazen şaşırtır, bazen duygulanırız, bazen hüzünleniriz, bazen coşarız. Diliyorum bizim hikâyemiz de okurların hafızasını geçmişten günümüze tazeler, ışık tutar ve ilham verir.

İyi okumalar dilerim.

Eyüp Sabri Tuncer Yönetim Kurulu Başkanı H. Engin Tuncer

Banja Luka'nın sert kuzey rüzgârlarını, Vrbas Nehri kıyısına kurulmuş şehrin nehre ad vermiş söğüt ağaçlarını, Zec Dağı'nın eteklerindeki çetin kışları, coşkulu baharları... unutmuyacaktı. Denkler hazırlanmış, kağınlara yüklenmiş, yedi köyden, yedi köyün ağası Süleyman Ağa'nın yedi köyünden, evinden ocağından, tarlasından tapanından ayrılık vakti gelmişti. En son Eyüp Sabri tırmandı kağının tepesine, böylelikle yol kader olmuş çizilmiş, yola, kadere yolculuk başlamıştı. On yaşındaydı. Kimse bilmez ama muhtemel, o an, o vakit hayallerinden çok korkuları vardı.

Balkan. Bu Türkçe sözcük sarp ve ormanlık sıradağlar anlamındadır. O dağlar aşılalı, ormanlar geçileli yaklaşık beş yüz yıl olmuştu. Bu sarp yükseklik, dünyanın başını kendi hızından çok daha fazla döndürüyordu şimdi, dünyanın kulakları uğulduyordu. Dağların başında yakılmış ateşler, etrafına çember olanları ısıtan munis alevler değildi, ormandan başlayarak her şeyi yakmaya, ilk dünya savaşının fitilini ateşlemeye hazırlanıyordu. Ormanın derininde, gecenin karanlığında korkuya perde bir ısıklık duyuluyordu; acı bir ezgi, sarsak bir melodi...

7 Ekim 1908'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna Hersek'i ilhak etmesi tarihe "Bosna Krizi" adıyla geçecek, takip eden süreçteki Balkan Savaşları'yla Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'daki işte o beş yüz yıllık hâkimiyeti sona erecekti.

Özellikle Bosna Hersek'in ilhakıyla bölgedeki karışıklıklar, çatışmalar

artarak devam ettiğinden buradaki halk Anadolu içlerine dalgalar halinde göç etmeye başlamıştı. Karahasanoğlu ailesinden Süleyman Ağa'yı önce İstanbul kıyılarına, oradan İnegöl'e sürükleyen de o dalgalardan biriydi. Değildi, hiç kolay değildi, günler geceler süren, öküzleri kılıyarak atları dehleyerek süren yolculuk.

Bitmeyecek gibiydi. Dizdeki derman yetmeyecek gibiydi.

İnsanın göçü, kuşlarıinki gibi doğal bir döngü değildir, yükünü sırtlanmış

kervanların seyrüseferinden ibaret değildir çünkü. İnsan ancak canı, malı, yarınları tehdit edildiğinde, çareleri tüketildiğinde... kuş olur, kervan olur. Ancak o vakit pencere önü çiçeklerini, sofraya bezlerinde kuruttuğu naneleri kekikleri, duvara çivili yaldızı dökülmüş fotoğraf çerçevelerini, naftalinli lavantalı, kenarı nakışlı oyali patiskalarını bırakır arkasında. Ancak o vakit meyve veren ağacını, tanelenmiş buğdayını, çocuklarının koşup oynadığı avluları terk eder. İnsan bu

gönülsüz yolculuk için yanına en fazla elde avuçtaki paranın, bilekteki boyundaki altının kırk düğümlü mendilini alır.

Kağnılar, at arabaları bir tren istasyonuna vardı. Tren kara kara tüterek onları bir limana getirdi. Limandan bir gemi kalktı. Gemi beyaz beyaz tüterek yanaştı İstanbul'a. Oradan Bursa'ya, son bir gayretle İnegöl'e varıldı.

Anlatırken iki satır, yaşarken asır sürer bazı şeyler.

Süleyman Ağa, çiftçilik de yapmakla beraber, mültezim olarak adlandırılan bir vergi memuruydu Banja Luka'da. Bosna dahil, tüm bölgedeki isyan hareketleri sonucunda, güvenliğin yanı sıra vergilerin toplanmasında da sıkıntılar baş

gösterince çareyi Anadolu'ya gelmekte bulmuştu. Yeni hayatları için dağıyla, yeşiliyle, sakinliğiyle Banja Luka'yı anımsatan İnegöl'de karar kıldı. Eşi Şakire Hanım'ın ahşap ustası olan babasıyla, Bursa yolu üzerindeki Burhaniye Mahallesi'nde elbirliğiyle bir ev yaptılar. Nicedir göçmenlere kucak açmış bu bölgede, aile yeni hanesine yerleşti. Şimdi geçimi sağlayacak bir iş tutmak gerekiyordu. Süleyman Ağa bileklerini dirseklerine kadar sıvadı, elini alına siper edip ömrünün ufkunu taradı: En iyi bildiği işi yapacaktı, bir tarla kiraladı.

Toprak sürüldü, ekildi. Ancak ekini biçecek adam yoktu. Balkan Savaşı yıllarıydı, erkekler cephegediler. Kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar mahsul çuvallara doldurulurken hasat tarlada kalmıştı.

Bildiğini yaptı, umduğunu bulamadı, zarar etti. Bilmediğine kalkıştı bu kez, evin altında bir bakkal dükkânı açtı. Tam da işler yoluna girerken, yeni düzen kurulurken epeydir sürmekte olan mide ağrıları artmaya başladı. Şiddetlenen hastalık yatağa düşürdü onu. Bu süreç uzun sürmedi, ektiği buğdayın ekmeği kursağına girmeden vefat etti. Göçüp geldiği topraklardan göçüp gitmişti. Kızı Azize ve üç oğlu; Eyüp Sabri, Muharrem, Mehmet, yalnızdılar artık.

* * *

Eyüp Sabri, bir çocuk olarak uyandığı günün akşamında aile reisi olarak buldu kendini. Hayat bazen yasınızı tutmanıza, acınızı sessiz ya da avaz avaz yaşamanıza müsaade etmez. Üzerinize uyar uymaz roller keser biçer, ya kolları uzun gelir, ya paçası yere sürünür, ya omuzları düşer.

Ama hayat devam etmektedir, herkes ağız birliği etmişçesine bunu söyler; sofraya ekmek, ayağa potin, sobaya odun gerektir.

Eyüp Sabri giyindi kuşandı. Bir boy aynası var mıydı ki kendini boydan boya görsün? Sanmıyoruz. El ayası kadar bir aynada yüzünü görmüştür en fazla,

kendine o aynanın içinde bir ifade arayan yüzünü. Komşunun elinden tutup gidecek kadar çocuk, iş tutup ekmek parası kazanacak kadar adamdır.

Komşuları Hilmi Bey noterdi, o günkü adıyla kâtib-i adl. Sadece işine mahsus değildi demek vurduğu mührün teminatı, insana da kefildi Hilmi Bey. Bir yetimin, gidenin ardı sıra bıraktığı mukaddes emanetin de güvencesi oldu. “Gel bakalım,” dedi Eyüp Sabri’ye ve onu İnegöl’ün en büyük şirketlerinden biri olan Abranosyanlar’a götürdü. Eski, köklü bir aile işletmesiydi; günümüz ölçeğinde düşünürsek o zamanın zincir mağazalarının sahibiydi Abranosyanlar. Eyüp Sabri’nin hayatının ilk sayfasında ise bu, bir başlangıç noktasıydı. O noktadan kesintisiz bir çizgi çekecek ve bu çizgi ömründen uzun olacaktı.

Peki, “Yarı çocuk yaşında, hangi sıfatla vardı böyle bir kapıya?” dersiniz...

Vakitlerden o vakit, eli kalem dili kelam tutan, okuyup yazan, parmak hesabından gayrı sayıları birbiriyle toplayıp birbirinden çıkaran kaç kişi vardı?

Cebi delikti, ama sermayesi büyüktü yani. Böylelikle bir masanın

başına geçti, defter-i kebiri önüne açtı. Akıllıydı. Uyumluydu. Çabuk öğreniyordu.

Abranosyanlar'ın yanında muhasebe bölümünde çalışmaya başlayan Eyüp Sabri, bir işletmenin omurgasını oluşturan temel konularda bilgi ve tecrübe kazandı.

Fikren de yatkın olduğu bu işleyiş, onu şaşmaz bir saat gibi kuracaktı.

Babasının bakkalında alfabesini söktüğü ticaretin sözcüklerini öğrendi burada.

Ticaret, evet, hesaptır kitaptır ama evvela ve mutlaka şaşmaz terazisiyle, eksiksiz gediksiz endazesıyla taşsız pirinç ahlakıdır.

İşini, çalıştığı yeri seviyordu. İyi muamele görüyor, emeğinin karşılığını alıyordu.

Ancak –işte bu sözcük herkesin hayatını durgun suya atılan bir taş gibi halka halka dalgalandırır– kendine ait bir kapı, bir kilit, bir anahtar istiyordu. O taşın dalgalandırdığı, yüzeceği sular ya da boğulacağı bir büyük deniz... Uzun günlerin yorgun gözleri aynı rüyaya kapanıyordu. Yüzölçümü küçük hayatların sınırları daha belirgindir. O yüzden bu, bedeli ağır olabilecek bir niyetti.

El yordamıyla bulduklarından, korunaklı küçük bir hayat inşa etmişti ailesine.

Bosna'dan can havliyle revan oldukları yolda, bilip bilmediklerini sezerek işte tamı tamına buraya varmıştı. Bir masal rehavetiyle dinlenen satırları geçerek, masalın içinde yükselen dağın ardına ulaşmıştı. Süleyman Ağa'nın gözü ardında kalmasını.

Kafileler halinde doğuya doğru yürürlerken beraberlerinde getirebildikleriyle yeni bir hayat kurdular. Tüm geçmişlerini sığırdıkları tahta sandıklardan, ağzı sicimlerle sıkılanmış bohçalardan çıkardıklarıyla yarınlarını, müstakbel kaderlerini şekillendirdiler.

Çoğunca aynı kasabalara, köylere yerleşirken değişen iklime bedenlerini ve ruhlarını uydurmak için toprağı, ışığı ve suyu yeniden keşfettiler. Balkanlar, zamanın evvelinde kalmıştı.

Sadıkzade Süleyman Ağa tarafından 1887'de yaptırılan İnegöl

Bedesteni'nde iki yazıt karşılar sizi. Birinci yazıt mekânın adını, diğeri kimin hangi vakit yaptırdığını söyler. Yani bedesten kendinden bahseder biraz. 1916'da, Eyüp Sabri on sekiz yaşındayken Abranosyanlar'ın yanından ayrılıp onların da desteğini alarak girişteki ilk dükkânı kiraladı. Şimdi Eyüp Sabri, bedestene kendini tanıtacaktı.

Önce tuhafiyecilik yapmaya başladı. Genç yaşına rağmen hem bedesten ahalisine hem kimi siftahsız kimi bereketli gün müşterisine sevdirdi kendini. Bedesten dediğin kapalı çarşı, kolay değildi yılların esnafına komşu olmak, onlar tarafından benimsenmek, o kapalı devrenin içinde bir yer edinmek. Edindi.

Semtlerindeki Abdi Bey'le Hanife Hanım da göçmenlerdendi. Eyüp Sabri işe gidip gelirken, çarşı pazara uğrarken yolunu onların evinin önünden geçirir, kızları Vasfiye'yi görür müyüm, sesini soluğunu duyar mıyım diye umutlanırdı.

Bir zaman sonra her geçtiğinde kızı görür, sesini duyar olmuştu. Sevdası karşılıksız değildi demek! Uzaktan bir tebessüm, ayaküstü edilmiş bir-iki söz...

Bundan aldığı cesaretle sordu. Rızası varsa eğer görücü yollayıp istetecekti onu.

Dünden razıydı Vasfiye, bugünler için, yarınlar için, bir ömür için... Ama, "Yok,"

dedi Abdi Bey, konuyu açılmamak üzere kapattı. "Efendiden bir gençtir," deseler de, "İşini gücünü kurmuştur üstelik," diye ısrar etseler de faydası yoktu, son sözü buydu ve söylemişti.

Oysa son sözü daima aşk söyler. Abdi Bey, kendi sözünün kapısını kilitli sürgülü kapatınca, sabahlardan bir sabah, bir şafak vakti, kapanmış o kapıdan iki gölge çıkıp uzaklaştı. Kendilerine bırakılan tek yolu izlediler; Eyüp Sabri ve Vasfiye kaçmışlardı.

Gün ağardığında Abdi Bey'in kıyameti kopsa da, Hanife Hanım dizlerini döverek uğunsa da, günler geçtikçe öfkeleri dindi, kederleri duruldu. Ama evlat hasreti taş gibi gelip oturdu Vasfiye'nin bıraktığı yere. Kızla damat affedilmek için araçlarla haber salınca da... bir sabah kaçarak gidenler, bir başka akşamın konuğuydu.

Şakire Hanım'ın tepkisi de başlangıçta farklı değildi aslında. Gecenin alacakaranlığında kaçıp eve geldiklerinde –sığınacak başka yerleri yoktu– hiçbir

şeyden haberi olmayan, seslere uyanıp karşısında Vasfiye'yi bulan kadın, “Bu iş

böyle olmaz,” diyerek itiraz etmişti. Evliliklerini istese de, Abdi Bey’le aralarında husumet doğar, oğluna zarar gelir diye korkuya kapılmış, o yüzden ancak çocuklar bağışlandığında huzura erebilmişti.

Kısa bir zaman sonra, bu kez herkesin rızasıyla, Eyüp Sabri’nin kardeşi Mehmet ile Vasfiye’nin kardeşi Lütfiye de hayatlarını birleştirdiler. Vakitlerin darı, yılların zoruydu. Sevincin kederin birer ucundan tutup bundan gayrı beraber yürüyeceklerdi. Ancak Balkanlar’dan onları buralara getiren sebep de ardı sıra yürümüş, Anadolu topraklarının içlerine kadar ayak basmıştı.

Osmanlı İmparatorluğu, Dünya Savaşı'nda tarafsızlığını ilan etmesine karşın, üç kıtaya yedi iklime uzanan topraklarıyla bunu koruması mümkün olmadı. Aldığı yenilgiler ve savaşta aynı safta yer aldığı devletler topluluğuyla beraber savaşın kaybedenlerinden oldu. 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması’nın ardından İtilaf Devletleri’nin donanması İstanbul Boğazı’ndaydı.

İşgal başlamıştı.10 Ağustos 1920’de imzalanan Sevr Antlaşması’yla da 623 yıl hüküm süren Osmanlı İmparatorluğu, maddelerdeki hükümlerce parçalanıyordu.

“1335 senesi Mayıs’ının on dokuzuncu günü Samsun’a çıktım. Vaziyet ve manzara-i umumi:...”

Yıl 1919. Mayıs’ın 19’unda Samsun’da bir vapur güvertesinden karaya ayak basınca başladı kurtuluşun savaşı. Gazi Mustafa Kemal, Anadolu’ya ve Anadolu’nun evlatlarına seslendi; hattı müdafaa yoktu, sathı müdafaa vardı, o satıh bütün vatandı. Tayını yavan suya bulgurdan ibaret, ama özgürlüğü ve bağımsızlığı karakter edinmiş kutlu kalabalık Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk’le birlikte her bir cepheden zaferle döndü. Aralarında, Bilecik’teki cephede yazıcı olarak görev alan Eyüp Sabri de vardı.

Cumhuriyet’in ilan edildiği gün, 29 Ekim 1923’te bir oğlu daha dünyaya geldi.

Adını Sabahattin koydular. Evine savaş gazisi olarak dönmüş, Süleyman’dan sonra kucağına bir oğul daha almıştı. Göğsüne gururla İstiklal Madalyası’nı da takacaktı.

Eyüp Sabri Tuncer'in İstiklal Madalyası, 9 Mayıs 1923

Hayat hep aynı manşeti atar; devam ettiğini. İri puntolarla yazar bunu.

Hatırlatır gibi, tembihler gibi, tehdit eder gibi...

Savaş sonrası bir memlekette ve onun mevcut koşullarında kaldığı yerden devam etti Eyüp Sabri de. Aynı yıl, 1923'te İnegöl'de yeniden ticarete başladı. Ancak savaş sonrasındaki sınırlı piyasa koşullarında, bölgedeki ticari imkânlar kısıtlıydı.

Bir hal çaresi düşündüler. Üç arkadaşıyla beraber ellerinde ne varsa

sermaye ederek, yol boyu mallarını satabilmenin ümidiyle, adeta bir keşif gezisi niteliğinde Bozüyük’e doğru yola çıktılar. Oradan Eskişehir’e geçtiler. Ve Eyüp Sabri, Ankara’ya vardı. Aradığını bile bilmediği şeyi bulmak için.

Başkentindeydi; memleketinin ve henüz yazılmamış kendi hikâyesinin.

Tam burada bir parantez açılır, içine, “Eyüp Sabri Ankara’yı çok sevmiştir,” diye yazılıp parantez kapanır. Ankara’yı çok sevmiştir! Bir şehir, birini sever gibi sevmek, bir şeyi sever gibi değil... Bu, başlangıçta bilgiden yoksun bir duygudur,

“Neden?” sorusunun “çünkü”sü yoktur. Nedenler çok daha sonra bulunur ya da kaybedilir.

Şehirlerin de ruhu vardır. Belki de en çok bu sebeple bir dekor olmayı, sadece bir dekor olarak kalmayı kabullenmez şehir. Kimler gelip geçmiştir hayatından, meydanlarından, sokaklarından... Yürümek, tökezlemek ya da düşmek o sokaklarda... Her ihtimalin kapısını aralık bırakmıştır.

Şehir, fener alayı camekânların ardında ya da önünde bırakır sizi. Laci takımlar da giydirir, yenleri tarazlanmış urba da... Bunu o yapar ya da siz ondan bilirsiniz.

Hem heveslendirir hem hevesinizi kırar. Kırıldığınız yerden kendinizi onarıp ayağa kalkabilmişseniz, şehir şöyle düşünür sizin için: Tam dışıme göre, tam düşüme göre...

Evet, ne diyorduk; Eyüp Sabri Ankara’yı çok sevmiştir.

Kader birliği eden arkadaşlar yaylı at arabalarıyla kararlaştırdıkları istikamette ilerlediler. Ne başlangıçta ne de güzergâhın herhangi bir noktasında, sırtlarındaki abayı devirmek yoktu akıllarında. Ankara sadece son duraktı. Ama beklenmedik bir kararla dönmeyip kalacağını açıklayınca üçü üç kez sordu Eyüp Sabri’ye; emin miydi? Cevabı evet ya da hayır olmayan sorular vardır. Eşine ve ailesine durumu anlatan bir pusula yazdı hemen. Ulaklar hazırda. Güle güle gidilsin, sağlıklıyla kalınsın diye kucaklaşarak ayrıldılar.

Bir ev kiraladı hemen. Ev sahibi Bahri Bey’le uzun uzun konuşmuşlar, koşullarda mutabık kalmışlardı. Ailesini getirene kadar idareten bir düzen kurdu kendine.

Samanpazarı’nda da küçük bir dükkân kiraladı. Tuhafiyecilik yapacaktı. Geldiği yerin, memleketin başkentinin nabzını tutacak,

temkinli adımlar atıp zemini yoklayarak hareket edecekti. Samanpazarı, Çıkırıkcılar Yokuşu, Anafartalar Caddesi şehrin odak noktalarıydı. Ticaret hayatı, memuriyet yaşantısı ağırlıklı olarak Ulus'ta toplanıyor, adı geçen caddelerde dallanıp budaklanıyordu.

Başlangıç için isabetli bir tercihti.

Yola beraber çıktığı üç arkadaşı geriye dönünce kaderin kavşağında tek başına kalmıştı. Belki korkmuştur, belki şüpheye düşmüştür, sormadık, söylemedi. Ama artık ailesini gidip getirecek kadar emin olduğuna karar vermişti.

1927 yılı. Baba evi bir kez daha geride kalıyordu. Uludağ'ın eteklerindeki İnegöl, otobüs penceresinde bayramlık kartpostallar gibiydi. Ardına iyi dileklerin, geleceğe dair mutluluk temennilerinin yazıldığı bir kart...

Bozüyük'te trene bindiler. Geceydi, gar kalabalıktı. Kompartımana geçip oturduklarında yaklaşık beş yaşındaki Sabahattin'i koltukların üzerindeki valiz filesine yatırdılar. O anları, geceyi, garı, treni hep hatırladı Sabahattin, bir rüyayı hatırlar, anlatır gibi.

Eyüp Sabri Bey'in kiraladığı eve İnegöl'den getirdikleri eşyayı yerleştirmişlerdi ki... Tam burada küçük bir müdahalede bulunuyoruz. Eyüp Sabri Bey'i yeşil ve kadife bir koltuğa oturtuyoruz. Yeşil kadife değil, yeşil ve kadife. Sol çaprazdan pencereye bakıyor, şehir orada, baktığı yerde. Sesler iç içe geçmiş, görüntüler tülün ardında belirsiz. Yelek cebinden saatini çıkarıp bakıyor hiç gerek

1930'lu yıllar, Anafartalar Caddesi / Ankara

yokken. Saate değil, zamana bakıyor. Zihninde bir tasarı var, eliyle koymuş gibi bulduğu bir fikir. Ceketini alıp hızla dışarı çıkıyor. Kapanan kapının sesini duyuyoruz. Tülü araladığımızda onun bir yandan ceketini giyerken bir yandan hızlı ve emin adımlarla yürüdüğünü görüyoruz. Anafartalar Caddesi'ne...

Savaş sonrasındaki büyük seferberliğin küçük levhalarındandı Anafartalar Caddesi ve Sakarya Apartmanı. Binayı, Atatürk'ün teşvikiyle Anafartalar'ın, Trablusgarp'ın, Conk Bayırı'nın komutanlarından Nuri Conker Paşa yaptırmıştı.

İstiklali kazananlar istikbali inşa etmekteydiler. Eyüp Sabri Bey'in ceketini kapıp geldiği adres de işte burasıydı. Burası, Eyüp Sabri Bey'in ileride adresi olacağı yerd.

“Bonmarşe” türü bir mağaza açmak vardı kafasında, gıda dışında her türlü ihtiyacı karşılamaya yönelik bir mağaza. Başkent'in çehresi hızla değişiyor, şekillenen ihtiyaçlara göre türlü çeşit dükkân tabela asıyordu.

Anafartalar Caddesi de bu değişimin tüm canlılığını yansıtmaktaydı. Yapımı henüz tamamlanmış olan Sakarya Apartmanı adliye sarayının karşısında bulunuyor, binanın altında yer alan dört dükkân meclise, bakanlıklara

yakınlığıyla da iyi bir konumda yer alıyordu. Samanpazarı'na gidip

gelirken bu dükkânlara bakar, “Neden olmasın?” diye düşünürdü. Neden olmasın? Soru bir çırpıda sorulur, cevap ömrü mal edinir.

Yan yana iki dükkânı birden kiraladı.

Eyüp Sabri Müessesesi. İşine adını verdi, işiyle adaş oldu. Her türlü sorumluluğu üzerine alıyordu kesin bir dille. Adını öne sürerek bir teminat sunuyordu.

Kendine kefil olduğunun hem apaçık hem üstü kapalı ifadesiydi bu. Adının bayrağını göndere çekiyordu.

İnegöl’de bedestende nasıl sevdirep saydırdıysa kendini, Anafartalar Caddesi’nde de kısacık tarihini tekerrür etti. Ancak yıllar sonra kazanılabilecek güven ve itibarı aylar içinde tesis etmek... Sözü düzgün, imzası güvenilir bilinmek... Üstelik başka bir şehirden kalkıp gelmişti buralara; aile meclisi dışında eş dost akrabası, arkadaşı yoktu. Ama sıfırdan başlama gücü ve yeteneği vardı Eyüp Sabri Bey’de.

Kolay mı bu? Olmasa gerek. Denemişseniz bilir, deneyecekseniz görürsünüz.

Ay bitip kira vakti geldiğinde bazen Conker Paşa uğrardı mağazaya. İşte öyle günlerde Nuri Conker’le Eyüp Sabri Bey arasında bir seremoni gerçekleşiyordu.

Biri Kurtuluş Savaşı’nın komutanı diğeri neferiydi çünkü. Parayı komutana elden takdim etmeyi yakışıksız bulan Eyüp Sabri Bey, “Kıranız çekmecede paşam,”

diyerek ödemesini yapardı. Paşaysa işlerin gidişatını sorar, cevap olumlu olsa bile, “Bu ay piyasa durgun,” diyerek kirayı beş-on eksik alırdı.

Hayatı hem büyük bir disiplinle hem zarafetle yaşamak... Onların nezaket ölçüleri ki, bir ödemeyi bile bugün için hatırlanır, konuşulur kılıyor. Anadolu’dan gelmiş, imkânları sınırlı bir esnaf, Kurtuluş Savaşı komutanının mülkünde, hem de kentin en güzide caddesinde yer alan bir yapıda kiracı oluyor. Genç esnaf talip olmuş, tarihe mal olmuş komutan muhatap almış, bize bir memleketin nasıl yeni baştan kurulabildiğinin sırrını fısıldıyorlar. Her fırsatta, her vesileyle...

İtriyat malzemeleriyle beraber şapka, mendil, atkı, valiz, şemsiye, çanta... Eyüp Sabri Müessesesi’nin ürün yelpazesi genişliyordu. Ama dahasının, yenisinin, farklısının peşindeydi o. Bu amaçla İstanbul’a gitti, mağazasına yeni ürünler bulup almak için. Cümleyi tekrar

yazalım, “Bu amaçla...” Oysa amaçlansa bile kolay kolay ulaşamayacak bir yere vardığından, dönüm noktasında olduğundan habersizdi.

İstanbul’a gittiğinde, Tahtakale’ye de uğradı. Tahtakale’de o zaman da bugünkü gibi her türden tüccar, toptancı sıralanır, mallar vitrinlerde, tezgâhlarda, insan

kalabalığının uğultusu arasında alıcısına sunulurdu. Sıkı pazarlıklar sonrasında tokalaşılır, böylelikle esnafların bu uğrak yerinden ürünler Anadolu’ya dağılırdı.

Eyüp Sabri Bey, alışveriş yapıp siparişler vererek dolaşırken bir esans satıcısının vitrini dikkatini çekti. Kokulara karşı hep bir ilgisi olmuştu. İçeri girdiğinde fötr şapkasını çıkarıp dükkândakileri selamlarken yaz sıcağından bunalmış bir haldeydi. Onu bir tabureye buyur edip, “Siz soluklana durun,” diyerek kolonya ikram ettiler.

Limon kokusuyla, kolonyanın hissettirdiği serinlik duygusuyla daha bir kendine gelmişti şimdi. Yazın yapışkan sıcağını söküp atmıştı üzerinden.

Kolonyayı işaret ederek, “Ben yapıp satıyorum bunları,” dedi dükkân sahibi adam. Sonra etrafa kolaçan eden gözlerle bakıp sesinin ayarını kısıarak, “Elimde formüller var,” dedi sır verir gibi, “sadece limon da değil üstelik, lavantası var, şebboyu var...” Başlangıçta kıstığı ses konuştukça açıldı, Eyüp Sabri Bey’i aşıp kapıdan dışarı taşıtı. Simyadan bahseder gibi, bir gizemin peşine düşmüşlerin tavrını takınmıştı adam. Belli ki seviyordu esansları, formülleri, hatta tezgâhın tam köşesindeki kolonya dolu şu camdan dev şişeyi. Karşısındakinden karşılık bulsa gün yetmez anlatırdı, ancak Eyüp Sabri Bey bıyıklarını sıvazlarken sessizce düşünüyordu.

Dönüşte beraberinde getirdiği esanslarla ve bir kâğıda çiziktirilmiş kolonya formülleriyle hayatının ve işinin kimyasını değiştirecekti. Eyüp Sabri Bey, formüllere göre ürettiği ilk kolonyaları şişeleyerek vitrine koydu. Bir adım geriye çekilip vitrine baktığını, belirip kaybolan bir tebessümle yüzünün aydınlandığını görür gibiyiz. Öngörü müydü, içgüdü müydü bilinmez, bu “küçük” girişime büyük önem veriyordu. O cam şişenin yüklendiği anlamı taşıırken kırılmayacağına inanıyordu belli ki. İstanbul’da bir öğle sonrasında, bir avuç kolonyada aldığı serinliği, ferahlığı sunuyordu hayata. Evet, ihtimaller hesabında bir ihtimale inanıyordu. Çünkü gerçeği hayalciler inşa eder, kat kat, katman katman... Gün gelecek, hazırladığı kolonyalar

Çankaya Köşkü'ne çıkacak, Gazi'nin beğenisine sunulacaktı.

Dahası vardı. O dönem için pek çarpıcı bir fikri...

Yıl 1936. Bir katalog hazırladı. Emsalsiz bir fikirdi. Aklın erdiğine elin yatkın olması da büyük meziyet ve şanstı. Katalogdaki tüm ürünlerin resimlerini çizdi, özelliklerini yazdı, fiyatlarını belirtti. Gömlek almak fikrinde olmayanları dahi desenlerin zarafetinin bir gömlek almaya sevk edeceğini ifade ediyordu.

Pijamalarını anlatırken, “Pijamalarımız solmayan kumaşlardan imal edilmiş olup mevsime uygun çeşitleri mevcuttur. Keten, saten, pazen, krep... Gayemiz iyi, sağlam, zarif malları ucuz fiyatlarla satmaktır,” diyordu.

Çoğalttığı katalogları posta kutularına dağıttı. Üzerlerindeki on paralık damga pulu ve beş paralık ilan puluyla birlikte. Katalogda bir de kupon bulunuyordu.

Kuponla beraber müşteri mağazaya davet ediyor, alışveriş yapmaya zorunlu tutulmadan, bu kuponla kendilerine zarif bir şişe losyon verileceği belirtiliyordu.

Losyonlar limon, leylak, yasemin, zambak diye yirmi iki çeşidiyle sıralanıyor, müşteriden hangisini istiyorsa işaretlemesi rica ediliyordu. Böylece öncelikli olarak tercih edilen kokularla ilgili de adeta bir anket yapmış oluyordu. Sonuç çarpıcıydı. Kapının önünde ucunu gözün seçemeyeceği uzunlukta bir müşteri kuyruğu oluştu. Davetine icabet edilmişti.

Bugün dönüp bakıldığında böyle bir reklam ve promosyon çalışmasının o yıllarda Avrupa'da bile duyulmadığı, bir tek Amerika'da, New York'ta yapıldığı tespit ediliyor. Üstelik Eyüp Sabri Bey, pazarlıksız alışverişin söz konusu olmadığı bir dönemde ürünlerini sıralamış, kalitelerine göre fiyatlarını belirlemiş

ve pazarlık kapısını kapatmıştı. Toplumun yabancısı olduğu bir tutumdu bu.

Zamana denk adımlar atabilmek kıymetli ama Eyüp Sabri Bey kendi zamanının da önüne geçiyordu. Bir dükkân kapısını sabah açıp akşam kapatmanın cirosu değildi bu, günümüz parametrelerini de belirleyen ticari bir vizyondur.

101

EYÜB SABRİ

MUHARREM

MEHMET

TUNÇER KARDEŞLER

MAĞAZAMIZDAKİ MEVCUT MALLARIN KATALOĞU

ANKARA

Tüze Bakanlığı Karşısında

LOS YON L A R I M I Z

	Litres
2 inci nevi Traş kolonyası	120
1 » » » »	150
1 » » kolonyalar	300
Ekstra losyonlar	400
Limon 80 dereceli	300
» 90 »	400
	Gramı
Esanslar 2 inci mal	7,5
» 1 »	15

Losyonlarımızın evsafını tecrübe etmek için hanği kokudan arzı ederseniz kupon hizasında yazılı mevcut kokulardan birisini kupon üzerine lütfen yazınız. Size kupon mukabili zarıf bir şişe losyon verilecektir. Mübayaat mevzuu bahis değildir. Size vereceğimiz işbu ufak nümune mağazamızla ilk muamele addedileceğinden teşrifinizi saygılarımızla dileriz.

MEVCUT LOSYONLARIMIZ	
Yasemin	Çoban
Hanımeli	Divinya
Fujer	Menekşe
Şipr	Sünbül
Pompea	Akasya
Binbirciçek	Zambak
Beşçiçek	Florami
Leylak	Revedor
Limon	İlkbahar
Fulya	Origan
Dağ Çiçeği	Unatınabeni

Eyüp Sabri Tuncer'in kendi eliyle Eyüp Sabri Tuncer'in kendi eliyle hazırladığı katalog, 1936

hazırladığı kataloğun iç sayfası, 1936

Sınır bunlarla çizilmedi. Dahası vardı, ötesi vardı. Hadi ötelere birlikte gidip Hatip Çayı kıyılarına varalım. Sıralı çay bahçelerinde demli bir

bardak çayı da biz içerken, Kör Hafız'ın yanık sesinde yankılanan şarkılar dinleyelim.

Hicazların, nihaventlerin bitiminde sıra kokunun notalarına gelecek, Eyüp Sabri Bey bugünün tabiriyle sponsoru olduğu konserin ardından hepimize kolonya ikram edecekti. Kalabalığa nüfuz eden şey sadece kolonya kokusu değil, düşüncenin sade ve etkili bir biçimde hayata geçiydi. Düşünce, parçası olduğu toplumun önceliklerini, inceliklerini bilmekle biçimleniyordu.

Atatürk Orman Çiftliği, başkentin en gözde mesire yeri idi. Trenle gidilirdi çiftliğe. Garda bir adam karşılardı piknik kabilelerini. Adam yüksekçe bir yere çıkar, fötr şapkasının duldasındaki keskin bakışlarını kalabalığın üzerinde gezdirerek o tok sesiyle kolonyayı tanıttırdı. Ta kendisiydi, Eyüp Sabri Bey'di bu.

Üstelik ürün tarifte kalmıyor, konuşmanın arasında, sonunda avuçlara serpilirdi.

Ve tiyatro, sinema salonları... Gerçeğin düşü, düşün gerçeği araladığı perdelerin arasından süzülür, kolonya püskürttü du fuayelere. Şık hanımlar, kibar beyler şaşkınlıkla havayı koklarlar ve birbirlerinin kulağına ferahlığın memnuniyetini fısıldarlardı. Kolonyanın ferahlığı salonları genişletir, nefesleri derinleştirir, limon bahçelerini, lavanta tarlalarını, çiçek tarhlarını duyumsatırdı.

Gözlerimizin gördüğünün yarısını bir yıl içinde unuturuz, kokunun hafızası ise tüm yaşamımız boyunca hatıralarımızın yarıdan fazlasını muhafaza eder. Bir replik ya da bir kadraj... Kokuyla birleşerek, kokunun çağrışımında, bir gün o yerde, dilimizin ucunda, gözümüzün önünde...

Madem bahis konusu kokunun hafızası... Bu hafızayı da tazeleyelim.

Rivayete göre bugünkü anlamına yakın ilk koku, Macaristan Kraliçesi Elizabeth için bir keşiş tarafından yapıldı. Rivayetle yayılan koku, kolonyanın atasıydı.

Kokuların da ataları vardır.

Onu gerçeğe ilıştiren Feminis oldu. Floransa'daki Santa Maria rahibelerinin 14.

yüzyıldan beri yaptığı söylenen karışıma limon, portakal ve bergamot esansları katan Giovanni Paola Feminis, kolonya notalarının portesiydi. Feminis,

Floransa'dan ayrılıp yaşadığı Köln'e döndü, kurduğu küçük tesiste üretip pazarladığı karışıma önce *Eau Admirable* yani "Hayran Olunası Su", sonra *Eau de Cologne* yani "Köln Suyu" adını verdi. Taleplere yetişemeyen Feminis, meslektaşı Giovanni Maria Farina'yı yardıma çağırdı. Farina, formülü değiştirip geliştirerek 1709'da dünyanın en eski parfüm fabrikası olarak kayıtlara geçecek tesisi kurdu.

Yazdığı mektupta, "İtalya'nın yağmur sonrası ilkbahar sabahlarına benzeyen bir koku buldum," diye bahsedecekti arkadaşına. Farina, aile mirasını kuşaklar sonra, 1862 yılında, günümüzde de faaliyet gösteren Roger&Gallet firmasına bıraktı.

Arnaldus de Villa Nova ise 1300'lü yılların başında alkolle esansları karıştırarak ilk kokulu suları elde eden kişi olarak tüm tarihsel süreçte, adı geçenlere selam eder.

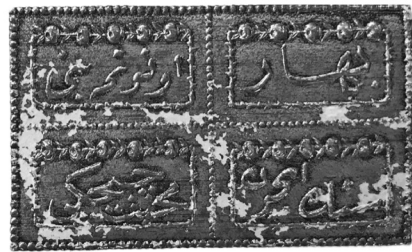
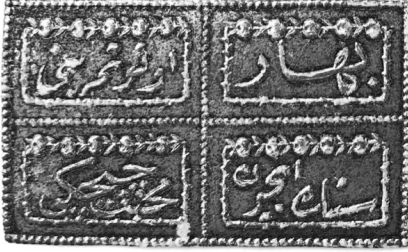
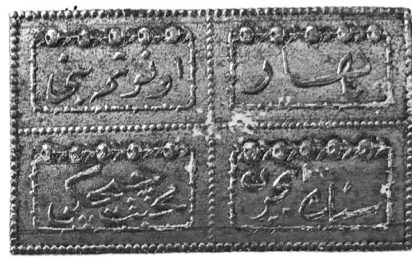
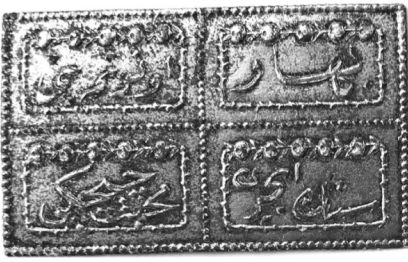
Köln Üniversitesi'nin 1727'de kolonyayı tıbbi ürün kabul etmesiyle birlikte bu su, geniş bir kullanım alanı kazandı.

Çünkü yara sağaltımı başta olmak üzere, suya ve temizlik malzemelerine ulaşamadığı yerde kolonyaya başvuruluyordu. Ayrıca romatizmal hastalıklarda kas ve eklem ağrıları için tercih edilen bir friksiyon ürünüydü.

1792'de Alman Wilhelm Müelhens, kendisine armağan edilen bir kitapta *Aqua Mirabilis* (Mucizevi Su) adıyla geçen bu karışımı, evinde bir imalathane kurarak üretmeye başladı. Kitabın satırlarıyla uyanan merakıyla, deneyip yanılarak aradığını bulmuştu. Müelhens'in imalathanesinin kapı numarası olan 4711'den adını alan bu kolonyanın üretimi de günümüzde hâlâ devam etmektedir.

18. yüzyılda kolonya kullanımı tüm Avrupa'da yaygınlaştı. Kolonya, kraliçenin huzurundaki reveransından yüzlerce yıl sonra halkın arasına karışıyordu.

Osmanlı topraklarına ise Tanzimat Dönemi'nde imzalanan Ticari Serbestlik Anlaşması'yla girecekti.

Osmanlı dönemi kolonya etiketi

Bir ıtriyyat ürünü olarak kullanılan kolonyayı, “odikolon” adıyla 1882 yılında Osmanlı’da ilk üreten Ahmet Faruki oldu. Yirmi altı yaşındaki Faruki, ithal edilen ürünü imal etmeye başladı ve sonradan ona “kolonya” adını verdi. Ahmet Faruki’nin isim babalığıyla kolonya nihai adına kavuştu. Tanzimat Dönemi’yle birlikte belirgin toplumsal değişiklikler yaşayan Osmanlı’da alaturka ile alafranganın, “asri” eğilimlerle geleneksel olanın uzlaşmasıyla bu isim benimsendi.

Çünkü kolonyadan önce gülsuyuydu Anadolu toprağına serpilen. Gülabdanlar dururdu hane duvarlarının köşebentlerinde; geniş gövdeli, ince boyunlu, cam, seramik, madenî... Tarih boyunca nice salgın hastalıkla benzi sararıp solan, otların kökünde, meyve özlerinde şifalar arayıp bulan Anadolu, şakaklarını, bileklerini gülsuyuyla ovardı. Ama gülsuyunun üretimi zahmetli, bu sebeple pahalı, bozulmadan muhafaza edip kullanması da zordu. Üstelik dünyaya aralanan kapıdan kolonyanın ferahlığı sızmıştı içeri. Kaynağı Avrupa olan su gelip döküldüğü yerde, Anadolu’da deltasını oluşturmuştu.

Delta, zamanın içinde kendisi bir kaynağı dönüşüyordu şimdi.

Cumhuriyet’in ilanıyla kurulmaya başlayan şeker fabrikalarının 1930’larda yurt genelinde açılmasıyla beraber, yan ürün olarak kolonyanın temel hammaddesi sayılan alkol elde edilince koku imalatı

yaygınlık kazandı. Eczacı Ethem Pertev’le başlayıp yine ağırlıklı olarak eczacıların üretimiyle de artış gösterdi. Doğu’nun güzel kokuya, esanslara merakı, Batı’nın parfüm kültürüyle kolonyada birleşmişti.

Fakat bu yüzlerce yıllık koku ve Eyüp Sabri Tuncer adı, birbirleriyle anılacaklarından, birbirlerinden ad alacaklarından henüz habersizdiler.

Habersizdiler... Oysa bahardı.

Bazı insanların büyük bir çekim alanı vardır. Bu özellik sonradan edinilmez, yeryüzüne bununla gelirler. Rauf da öyleydi. Evlatları arasında Rauf’a karşı Eyüp Sabri Bey bile disiplininden, şımarıklığa müsamaha göstermeyen tavrından sıyrılır, iradesini kıran çocuğa teslim olurdu.

Bahardı. Ağabeyi biraz gezdirip dolaştırmak için Rauf’u dışarı çıkardı. Nice sonra, eve dönmek üzere bir yay çizdiklerinde mahallenin manavı seslendi onlara. Kesekâğıdına koca bir tutam kiraz koyup ağabeyinin sırtındaki çocuğa uzattı.

Bahardı. Mevsimin ilk kirazlarıydı bunlar, tazecik, tatlı. “Eee,” dedi ağabeyi,

“senden âlâsı yok, elde kiraz, küfesi sırtımın atında gezip dolaştın.” Çocuk ses etmedi. Hafif aşağı doğru sıyrıldığını hisseden ağabey, ona oturak olan ellerini yukarı hoplatarak Rauf’u sırtına yeniden yerleştirdi, yürümeye devam etti. “Hadi artık in bakalım,” dedi eve vardıklarında da.

Bahardı. Çocuktan ses seda çıkmadı. Ağabeyi bir an bir ürperti hissetti içinde, sırtından hızla aşırıp Rauf’u kollarına aldı. Çocuğun cansız bedeni yatıyordu kucağında. Yeri inleyen, göğü yırtan çığlığına koştular.

Kiraz boğazına kaçmış, onu soluksuz bırakmıştı.

Bahardı. Mutluluğa musallat keder en olmadık anda, en beklenmedik hamlesini yapmıştı.

Bahardı.

Rauf ölmüştü.

Sustu Eyüp Sabri Bey. Sessizliği çok şey söyledi, çok şey gizledi. Her bahar, her salkım kirazı düşman belledi. Evlatları Süleyman,

Sabahattin, Saadet, Ülker, Aysel... İçinden hep bir isim daha söyledi.

Dünya, ilkinin yaralarını sarmadan ikinci kez savaş çıgıllıkları atıyor, insanlık tarihinin en kanlı, en acımasız savaşının sirenleri çalıyordu. Dağların, denizlerin, ovaların, envai çeşit kuşun, böceğın, ağacın sığıdığı dünya bir kez daha insana dar geliyordu. Kılıç mesafesindeki hayatlar, ilk kez bu savaşta kullanılan silahların menzilinde son buluyordu.

Ekim 1929’da başlayan Büyük Buhran, Hitler’in 1939’da Polonya’yı işgal etmesiyle İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasına dek sürecek ve savaşın zeminini hazırlayan önemli unsurlardan biri olacaktı. Genç Cumhuriyet savaşa girmemekle beraber askerini silah altında tutarak tetikte bekliyor, ekonomik ve siyasi konularda tedbirli, temkinli bir yol izlemeye çalışıyordu.

Birçok ürünün tedariginde sıkıntı yaşanıyordu. Özellikle buğdayın üretimi az, kriz ve savaş yüzünden ithalatı da zor olduğu için un ve ekmek tüketimine kota konuldu. 14 Ocak 1942’de çıkan yasa uyarınca kişi başı bir somun, yedi yaşına kadar olan çocuklara bu somunun yarısı, ağır işlerde çalışanlaraysa iki somun ekmek veriliyordu. Mahallelerde kurulmuş komisyonlar ekmek dağıtımının tanımlanmış biçimiyle yürütölmesini gözetiyorlardı. En azından amaçlanan buydu.

İnsan nefsi zayıftır. Taşı öğüten kursağı tok olsa bile, gözleri açtır çünkü. Vicdanın kuru dalları her şeyi kendine yontabileceğini sanır. Aldanır. “Madem böyle bir yetkimiz var, işin denetçisiyiz, zahmetimize karşılık bizler de ikişer somun alalım,” diye kendilerine makul görünen bir gerekçe öne sürdü bazıları.

“Bazıları” çoğunluktu. İtiraz sesleri yükselmişti, ama cılız kalmıştı. “Üyelerden hiç kimse kararın dışında tutulamaz,” diyerek, ekmek gibi kabahatlerini de pay ettiler.

Duruma itiraz eden, muhalif tavır sergileyen üyelerden biri olan amcasının yanındaki Sabahattin, kişi başı iki somun hesabıyla verilenleri alıp eve götürdü.

Eyüp Sabri Bey’in öfkesiyle göz göze gelmek istemezsiniz! “Yasa belli,” dedi,

“alamayız. Hakkımız ol

mayan ekmeği dişlemek hakkı hukuku şiğnemek demek, hele böyle bir zamanda.

Ne yenilir ne yutulur...” Daha lafı bitmeden ayakkabısını giydiği gibi oğlunu da yanına katarak yola düştü. Komisyon başkanının kapısını şalıp konuşmasına

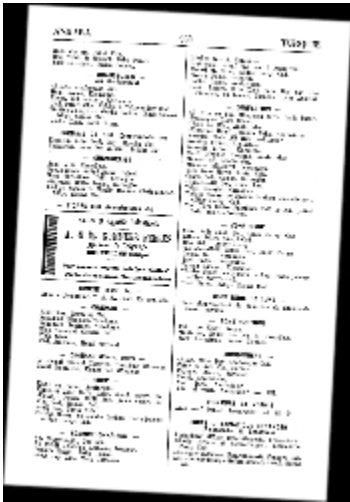
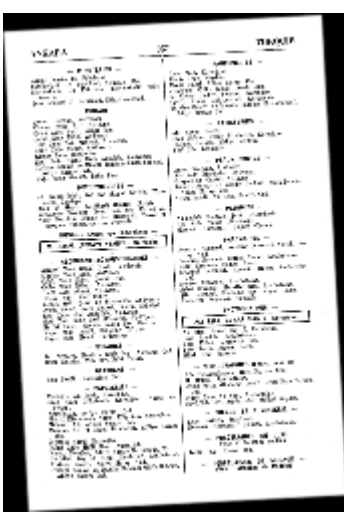
fırsat vermeden, “Bunlar bizim hakkımız değil,” dedi kuru bir sesle, “bir yanlışlık olmalı!”

“Arkadaşlara laf dinletemedim...” diye başlayacaktı ki adam, Eyüp Sabri Bey’e göre söylemek ya da dinlemek için fazla söze hacet yoktu artık. Ekmekleri bırakıp kolundan tuttuğu Sabahattin’le beraber çoktan uzaklaşmıştı.

İşte o günlerin arifesinde kolonyayla adını daha da duyurmuş, kapısında kuyruklar oluşturmuş Eyüp Sabri Tuncer, İkinci Dünya Savaşı’nın etkileriyle ve savaşın yarattığı ekonomik darboğazla yurtdışından gelen esansları temin etmekte güçlük çektiği için kolonya üretimini yok denecek kadar azaltmak zorunda kaldı. Üstelik memlekette çok partili döneme geçişin sancıları mevcut durumu ağırlaştırıyordu.

Bir gün İzmirli aħbabı Ahmet Hamdi Bey ziyaretine geldi. Günü mağazada geçirdiler. Akşam, Vasfiye Hanım’ın kurduğu sofrada eskileri yd ederlerken savaş koşullarında bir ticarethaneyi ayakta tutmanın güçlüklerinden dem vurdular. Ismarlama gömlek dikimine yönelmesini önerdi Ahmet Hamdi Bey, kendisi de bir tüccar olmakla beraber geçmiş yıllarda terzilik yapmıştı. “Nasıl olur?” demeye kalmadan, “Ben sana ğretirim,” diyerek bir gömlek istedi.

Gömleğin kolunu, yakasını, manşetini söküp parçalara ayırdılar. O parçalar üzerinden kalıp çıkarıp kalıpları bedenlere göre büyütüp klttler. İğneler, iplikler, makaslar, mezuralar odanın her köşesine yayılmış, iki adam kafa kafaya verip evde buldukları kumaş parçalarından provaya hazır bir gömlek teyellemeyi başarmışlardı. Bulup buluşturduklarıyla kolu, yakası, gövdesi ayrı kumaşlardan olan benzersiz çalışmalarına bakıp khkahalarla güldüler. Saat gece yarısını çoktan geçmişti, hava haniyse ağarıyordu. Ertesi gün İzmir’e dönmeyi planlayan Ahmet Hamdi Bey, sırf bu iş için bir hafta daha Ankara’da kaldı.

Annuaire Oriental adlı Şark Ticaret Yıllığı'nda parfümeri ve gömlekçi olarak yer alınan sayfalar, 1930

Bu konuda da becerisi vardı Eyüp Sabri Bey'in, kumaşı kendisi kesip biçiyor, kızı Saadet dikiyordu. İyi kumaş, iyi dikiş sayesinde siparişler öylesine yoğundu ki, üç ay sonrasına teslimat tarihi verdikleri oluyordu. Bir sohbetten çıktıkları yolda buraya varacakları kimin aklına gelirdi? Öyle ki, 1940'larda *Annuaire Oriental* adlı Şark Ticaret Yıllığı'nda gömlekçi olarak yer aldılar.

İlikler açtı, düğmeler dikti, zor zamanın yakasını bir araya getirdi Saadet.

İk okuldan sonra akşam kız sanat okuluna gitmiş, on üç yaşında dikiş

makinesinin başına oturmuş, kız kardeşleri Ülker ve Aysel'in desteğiyle tek başına bir atölye gibi çalışmıştı. Diktiği gömlekler, bir damla esansa muhtaç

kalmış kolonyanın eksikliğini kapatıyordu. Mağazada tüm ihtiyaçlar için seçenek çoktu, ama kapının dışında sürmekte olan savaş ve sonrasındaki dünya enkazı ihtiyaçları değil, öncelikleri belirliyordu.

Memuriyet hayatının ağırlıkta olduğu şehirde, ekonomik zorlukların yaşandığı böyle bir dönemde bir gömlek, bir ceket, bir palto yıllarca giyilir, ayakkabılara pençe vurularak zamanın ziyarı mümkün olduğunca hafifletilmeye çalışılırdı.

Söz konusu koşullarda gömlek dikiminin de kendine özgü kuralları şekillendi; çift kol ağzı, çift yaka. Yani bir gömlek, tercihe göre yedek kol ağızları ve yakasıyla satılıyordu. Yaka ve kollar özellikle masa başı işlerinde çabucak yıprandığı için gerektiğinde bedelsiz dikilmek üzere veriliyordu müşteriye.

Eyüp Sabri Bey, başlangıçta bir tanıtım ürünü olarak da kullanmıştı kolonyayı.

Zamanla mağazadaki ana unsurlardan birine dönüşmüşken imalatın sekteye uğraması zor bir durumdu. Kolonya başta olmak üzere, farklı fiyat aralıklarında satışa sunduğu mallarının çeşitliliği ve kalitesi insanlarda büyük bir memnuniyet yaratırken, Ahmet Hamdi Bey sayesinde başladığı gömlek dikimiyle sağladığı başarı da piyasadaki yerini sağlamlaştırıyordu.

Bazı sabahlar diğerlerinden farklıdır. Günün ilerleyen saatlerinde anırsınız bunu.

1942'de bir cumartesi... Saat on-on bir arası...

Polis memurlarının şapka ihalesini almıştı Eyüp Sabri Tuncer. Aslında resmî işlere yöneldiği görülmemişti ama mağazasının önemli kalemlerinden birini oluşturan şapkalar için büyük toptancılarla bağlantıları vardı.

Siparişler birkaç gün sonra ilgili kuruma teslim edilecekken, işte o gün, o saatlerde polis memurlarından biri mağazaya geldi. Şapkasını istiyordu, bekleyemezdi, şimdi! Eyüp Sabri Bey, isteğini gerçekleştirmesinin mümkün olamayacağını, yazılı çizili, evraklı devlet işinde böyle hareket edemeyeceğini münasip bir dille anlatmaya çalıştı. Ama adam gittikçe köpüren öfkesiyle dinlemiyor, diretiyordu. "Resmî iş bu," diye yineledi Eyüp Sabri Bey, "böyle

konuları benden âlâ siz bilirsiniz,” diye imayla ekledi. Sabrını koruyor, kimliğinin ardına saklanan adama karşı makul bir tavır sergilemeye gayret ediyordu.

Polis memuru baktı olacak gibi değil, öfkesini yatıştırmak için elini cebine atıp bir sigara çıkardı. Üniforması, göğsündeki arması hiçe sayılıyordu demek, karşısına

geçmiş yasadan nizamdan söz ediyordu Eyüp Sabri denen şu adam. Ceplerini tekrar yokladı, buralarda bir yerde bir de kibrit olacaktı.

Tartışmanın sürdüğü sırada Süleyman ve Sabahattin, mağazanın alt katındaki kolonya imal edilen bölüme güğümler içinde alkol taşıyorlardı. Kapağı açık güğümler çalkalanıp alkol yere dökülünce, adamın söndürmeden fırlatıp attığı kibrit, sigarasıyla beraber koca dükkânı, bütün ürünleri, onca emeği tutuşturdu.

Her yanı bir anda bir duman sarmış, herkes büyük bir panik halinde kaçırmaya başlamıştı.

Üst bölümde, asma katta bulunan Saadet, olanları görünce teyellediği kumaşları kucağından fırlatarak aşağı inmek üzere basamaklara yöneldi. Ateşin geçit vermeyeceğini anlayınca tekrar yukarı doğru atılmıştı ki, Eyüp Sabri Bey kendini alevlere siper ederek kızını dışarı çıkardı.

Ama Süleyman ve Sabahattin’in üzerleri tutuşmuştu. Elleri mecalsizce alevleri söndürmeye çabalarken acının ve korkunun çılgılığıyla kendilerini sokağa attılar.

Hallerini görenler yardım etmek bir yana bu yürüyen, koşan alevlere bakakalmışlardı. Neyse ki imdada yaşlı bir adam yetişti, paltosuyla üzerlerini söndürdü.

İtfaiyenin uzun uğraşlarla ancak söndürebildiği yangının sonrasındaysa ekmek teknesi kapkara sular içinde yüzüyordu. Sırtındaki ceketle kalakalmıştı Eyüp Sabri Bey. Birbirine karışan görüntülerle zihninden hızla akıp gidiyordu zaman.

Bütün çabası, gurbeti, sılası, koca bir ailenin geçim kapısı... İsti, küldü, dumandı her şey.

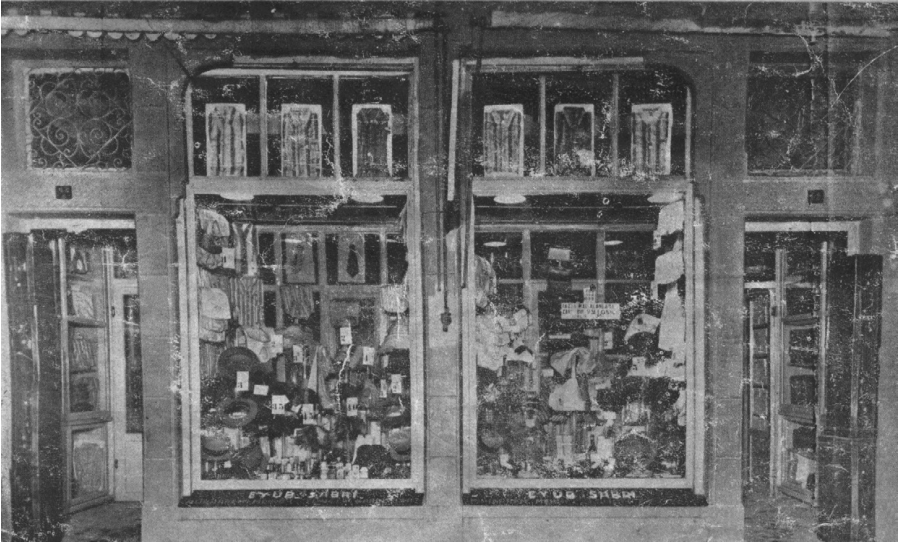
Genzinde acı bir koku, boğazında koca bir düğüm vardı. İç içe geçmiş duygularla dalgalanırken işte o an algıladı etraftaki kalabalığı. Tok sesi teselli sözlerini bastırarak, “Bu da geçer,” dedi. Duyulmuş muydu? Kimseye söylenmiş bir söz değildi çünkü. Sırtındaki ceketle birlikte en

büyük sermayesiyle, kendine olan inancıyla konuşuyordu.

Oğulları Süleyman ve Sabahattin ağır yanıklarla günlerce oksijen çadırında yattılar. Yanık izlerini hayatları boyunca vücutlarında taşıyacaktı. Sabahattin, hayatı boyunca bir duman kokusu alsa bir yerlerde, bir şeyler yapıyor sanacaktı hep.

O adama gelince... Böyle olsun istemezdi şüphesiz. Ama bununla hatırlanacak!

Günümüz koşullarında bile ihmal edilen bir tedbirle, sigortayla kurtarabildiler geleceklerini. O günün yasaları uyarınca, iki ayrı şirkete birden sigorta

yaptırılıbiliyordu. Eyüp Sabri Bey de güvenlik alanını geniş tutup aynı yöntemi izlemişti. Kayıplarını sigortadan tahsil ederek yeniden başladılar. Tek bir değişiklikle; yan yana kiralananmış olan iki dükkânın birinden feragat ettiler.

Koşullar böyle gerektiriyordu.

Mağazanın yangından önceki vitrin görüntüsü Anafartalar Caddesi, 1936

Eyüp Sabri Bey, sigortanın yaptığı ödemeyi ve bir ev alabilmek için kenara ayırdığı yılların birikimini mağazaya harcadı. Oysa kısa bir zaman önce, yakın adreslerde yer alan iki daire göstermişti Vasfiye'ye. Giriş kattaki ilk dairenin arkasında gül fidelerinin olduğu küçük bir bahçe vardı. Ama tam tahmin ettiği gibi diğerini, güney cepheye

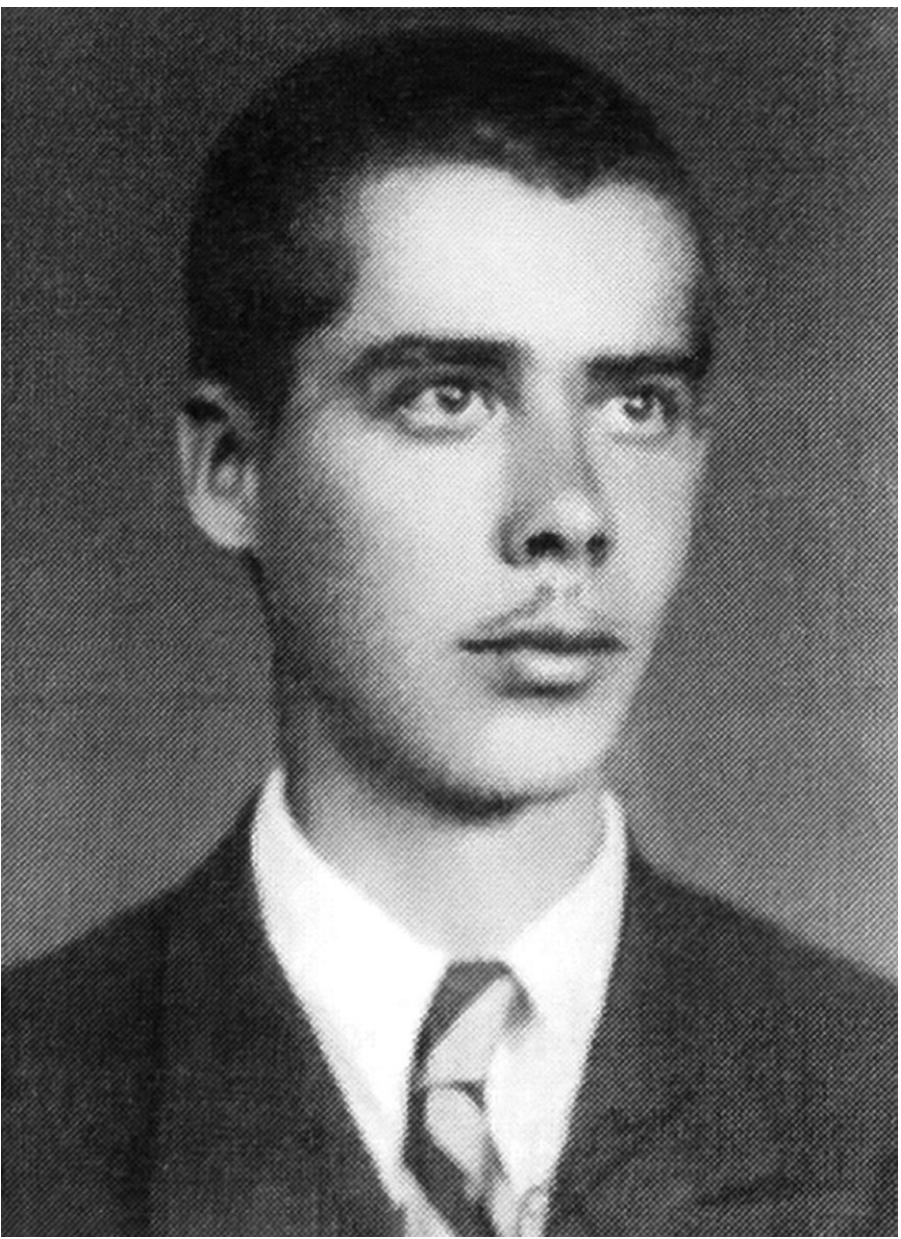
bakanı beğenmişti Vasfiye.

“Güneş bir pencereden doğar, ötekinden batar, aydınlık olur,” demişti. Alınamadı o ev. Ama sağ salım hayattaydılar ya... Batan gün doğardı elbet.

Bu kaçınıcı başlangıç? Bu kaçınıcı yeniden? Sağlam bir temel üzerinde yıkılıp yapılırken... Tüm bunları anlayıp anlatırken...

Sabahattin, Ankara Ticaret Lisesi'nde okuyordu. İkinci sınıfta başarılı bir öğrenciydi. Ticaret lisesine gitmesi babasının isteğiydi aslında, oğlunun mesleki doğrultuda alacağı bir eğitimin mağazaya sağlayacağı katkıları da düşünüyordu.

Eyüp Sabri Bey, koşullar yüzünden okula gidebileceği imkânlardan mahrum kalmıştı, kendisi işin alaylısıydı, ama işin mekteplisi olmaya büyük değer veriyordu. Diplomayı oğlunun elinden alacağı, çerçeveletip tam şu karşı duvara asacağı günü beklerken...

Sabahattin Tuncer'in gençlik fotoğrafı, 1939

42

Ekonomi öğretmeninin attığı tokat Sabahattin'in geleceğinin rotasını değiştirdi.

Öğretmen dersi anlatırken dili sürçerek bir sözcüğü yanlış söylemiş, Sabahattin de doğrusunu mırıldanıvermişti. İşte bu yüzden atılmıştı o

tokat. Şiddetin sonuçları şiddetlidir. Artık okula gitmeyecekti. Eyüp Sabri Bey, eğitimine devam edip tamamlaması, mezun olup diplomasını alması konusunda ikna etmek için her şeyi denedi. “Yazık etme,” dedi, “heba etme,” dedi, “etme eyleme,” dedi.

Ama Sabahattin caymamış, çabası sonuçsuz kalmıştı.

Durumu öğrenen öğretmen bir gün mağazaya geldi. Anlık bir öfkeyle yaptığı hareketin öğrencisinin geleceğine mal olmasını istemiyordu. Eyüp Sabri Bey’le konuştuktan sonra Sabahattin’i bir köşeye çekip ikna etmeye çalıştı.

Öğretmeniydi onun, kendisi de çok üzgündü, ama olan olmuştu bir kez, okulu bırakmak da neyin nesiydi? “Gel sen de benim gibi sonradan pişmanlık duyacağın bir şey yapma,” diyordu. Sessizce dinledi Sabahattin. Tek kelimeyle karşılık verdi: “Haksızdınız.”

Artık kendine yeni bir yol çizmek istiyordu, bir aile işletmesi olan mağazada kişisel alanının daraldığını, daha geniş bir mecrada hareket etmek gerektiğini düşünüyordu. “Ben başka bir iş bulacağım baba,” diyerek meramını özetledi.

Oysa bu kısacık ifade için uzun günler ve geceler boyu düşünmüş, fikrini yıkılmaya mahal vermeyen sağlam temellere oturtmaya çalışmış, sonuç olarak varmak istediği yer için kestirme bir yola sapmıştı. Eyüp Sabri Bey’in o bir anlık duraksamasını görebiliyor musunuz? Kısacık anların uzun müddeti... “Sen bilirsin,” dedi cevap olarak, sadede gelmek için aynı kestirme yolu izlemişti.

“Sen bilirsin” onayın ya da itirazın ötesinde kuşatır insanı. Bu ifade her zaman olacakların, olabileceklerin sonucundan bir tek bizi mesul tutar. “Sen bilirsin”

daima neyi bildiğimizi göstermek zorunda bırakır bizi.

Yanılgıyı, hata payını bağışlamaz.

Kinayeli uğurlamayla birlikte önce askere gitti Sabahattin. Döndüğündeyse yine aynı fikirlerle günler, haftalar boyunca iş aradı. Uzun vadeli kalıcı iş arayışları sürerken boşta kalmamak için devlet demiryollarında gündelik işçi olarak çalışmıştı. Tam ümitsizliğin sularına kapılacakken, arkadaşı tutunacak dalların haberini verdi ona. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi anatomi kürsüsüne desinatör

aranıyordu, şu gün şu saatte sınav yapılacak, başvurular değerlendirilecekti. Sabahattin resme yetenekliydi zaten. Ayrıca on parmak daktilo kullanıyor, en âlâ dilekçeleri yazıyor, hesaptan kitaptan, muhasebeden mevzuattan anlıyordu.

Mimarlık fakültesi mezunları ağırlıkta olmak üzere, sınava yetmiş kişi katıldı.

Mimarlar, aldıkları eğitim gereği, çizim ve ölçeklendirme konusunda donanımlıydılar. Olası başarısızlığa bahaneler bulmak yerine başarı için tüm hünerini göstermek zorundaydı şimdi. Saatin dişlileri zamanı öğüterek çalışmaya başlamıştı bile.

Gözetmen profesörlerden biri sınav sırasında Sabahattin'in kâğıdına şöyle bir bakıp çarşamba günü yanına gelmesini istedi. Yepyeni bir başlangıcın ilk işaretini almışa benziyordu. İki gün sonra hocanın odasına gittiğinde büyük bir çizim masasının başında buldu onu. Masanın üzerinde Wilhelm Ellenberger ile Herman Baum'un ortak çalışmalarından biri olan, dönemin en önemli kitaplarının temelini şekillendiren anatomi atlası duruyordu. "Senden bu resimlerden birini çizmeni istiyorum," dedi hoca, "bir haftan var." Kısa ve öz.

"Her şey"in buna bağlı olduğunu hissettirecek kadar.

Sonuçlar açıklandığında desinatör kadrosu için başka birinin göreve alındığını öğrendi. Ancak kürsüdeki hocalar, sınavdaki ve ona verilen özel görevdeki çizim başarısıyla kendisini kaybetmek istemiyorlardı. Eğer kabul ederse, açıktaki müstahdem kadrosuyla işe başlayarak fakülte bünyesinde çalışmalarını sürdürebileceğini söylediler. Kadro farkından doğacak maaş açığını kendi aralarında toparlayarak telafi etmeye hazırdılar. İlginç bir teklifti. Kabul etti. Tek şartla, maaşı harici bir ödeme almayacaktı. Görünen o ki, delikanlı da teklif kadar ilginçti.

Kürsünün alt katına dar ve dik bir merdiven iner. Orada küçük atl odalar dışında küçük bir de depo bulunur.

Ağına kadar alet edevatla, bir gün bir yerde lazım olur diye saklananlarla, bitli kitaplarla dolu bir depo. Pas tutmuş kilidi döndürülüp kapısı aralandığında içerideki yığının üzerinize yıkıldığı bir yer.

Müstahdem kadrosuyla başlayan Sabahattin'in haliyle odası olmadığı gibi, masası bile yoktu. İşte bu depoyu boşalttı, temizledi, bir masa yerleştirdi. Sadece aydınlatma penceresinden ışık alan depodan bozma oda hazırды artık. Başlıca görevlerinden biri, anatomi resimlerinin büyük levhalara çizimle aktarılmasıydı.

Ancak kimi resimler o denli küçüktü ki, bunların ayrıntılarıyla aktarılması zorlaşıyordu. Bazen çözümünü tesadüfler getirir, Ulus'taki bir dükkânın vitrininde gördüğü epidiyaskop gibi. Fiyatı oldukça yüksekti. Genç adamın ilgisini fark eden dükkân sahibi cihazın ayağının kırık olduğunu belirterek hatırı sayılır bir indirim yaptı.

Konuşma sırasında Sabahattin'in çalıştığı kurumu ve görevini öğrenince de çok daha düşük bir fiyata verdi epidiyaskopu. Artık işi daha kolaydı, resimleri duvara büyüterek yansıtıyor, böylelikle çizimlerini detaylandırabiliyordu.

Anatomi atlaslarının, afişlerin, hocaların kitap çalışmalarındaki resimlerin yanı sıra, çizimini yaptığı levhalar altmış yıl boyunca kürsüde öğrenim gören öğrencilere rehberlik edecekti.

Ziraat fakültesiyle aynı bünyede faaliyet gösterildiğinden zirai kitaplara yönelik çizimler de yapıyor, bir yandan da kitapları dikkatle okuyordu. Tıbbi ve aromatik bitkilerle böyle tanıştı Sabahattin, bu kitaplar aracılığıyla. İthal edilen esansların, uçucu yağların kaynağı olan bitkilerin Türkiye'de yetiştirilebileceğini de ilk olarak o zamanlar düşündü. Öylesine büyük, öylesine ciddi bir düşünceydi ki, Sabahattin Tuncer'i Türkiye koku endüstrisinin mimarı yapacaktı.

Fakülteden hiç de azımsanmayacak bir maaş alıyordu Sabahattin. Bir gün maaşını aldığı anda kucak dolusu armağanla geldi eve. Paketin ışıltılı kâğıdını görür gibiyiz, paketi açmak için biz de en az onlar kadar hevesliyiz. Porselen bir yemek takımı ve çatal bıçak seti... Çünkü o zamanlar birçok ailede olduğu gibi, yemekler masaya genişçe bir kap içinde gelir, herkes ortadan birlikte yerdi. Âdet buydu, gelenek böyleydi.

Geleneğin irili ufaklı taşları yerinden oynarken daima bir sarsıntı hissedilir.

Özellikle evin hanımları armağanı büyük bir sevinçle karşıladılar. O akşam yemekler daha bir özenle hazırlandı, bembeyaz örtünün üzerinde özenle yerini aldı tabaklar, çatal bıçaklar... Derken kapı çaldı, Eyüp Sabri Bey geldi. Herkesin gözünün bebeğinde, ağzının kıyısında filizlenmiş sevincin kaynağını sofraya buyur edildiğinde gördü. Ve o an hiç beklenmedik bir şey gerçekleşti, işaretparmağı sofradaki takımları gösterirken sesi gövdelendi, sözü harf harf tanelendi ve sordu, "Kim aldı bunları?" Odayı kaplayan sessizliği Sabahattin bozdu, "Ben aldım baba," dedi. Sakin ve yalın. Yayıncı

fırlayan ok hedefini bulmuştu. “Sen sofrada ayrılık yarattın, birliği bozdun,” dedi baba. Ve odadan çıktı.

O akşamdan itibaren bir daha asla sofraya oturmadı Eyüp Sabri Bey, yemeğini odasında tek başına yedi. Sevinç bozguna uğramıştı. Donmuş bir zamanın içinde, amacının dışında kalmıştı eylem. İşte o zamanın içinde, yıkarken kurularken kırıldı belki porselen, ama bu konudaki inat kırılmadı.

Fakültede çalışmasına rağmen sabah erkenden kalkıyor, mağazayı temizleyip düzenledikten sonra fakülteye gidiyor, iş çıkışı yine mağazaya gelerek mesaisini burada tamamlıyordu Sabahattin. Ayrılmıştı ama kopamamıştı. Baba, bu çekim alanının gücü içinde sık sık oğluna serzenişte bulunuyor, zamanını, dikkatini, yeteneğini başka bir işe yöneltmiş olmasını anlamı yitik bir macera olarak görüyordu. Deniz de, gemi de, liman da burasıydı.

Üstelik 1950’lerdeki dışa açılma politikalarıyla piyasa belirgin biçimde hareketlenmiş, durumun olumlu yansımaları iş yoğunluğunu artırmıştı. Eyüp Sabri Bey, oğlunun mağazaya dönmesi için teklifini yineliyor, ısrarını sürdürüyordu. Daha fazla direnemeyen Sabahattin bir gece istifa mektubunu yazdı. Beş yıldır fakültede yürüttüğü görevi noktalayacaktı artık. Ama istifa mektubunu birkaç oda ötedeki yetkili masaya ulaştırmak sandığı kadar kolay olmadı. Karar verdiğini sanırken, emin olduğunu düşünürken tereddüt içindeydi. Her gecenin kararını her günün sabahı yalanlıyordu.

Mektup sümenin altında kaldı günlerce. Karar, sümenin altında günlerce sahibinden bile sakladı kendini. Ve nihayetinde 1950’de anakaraya ayak bastı, yeniden ve bütünüyle...

Saadet, mağazada gömlek dikimine devam ederken Nurettin de tezgâhın ardına geçmişti şimdi. Ev sahipleri Bahri Bey’in ortanca oğluydu Nurettin. Aynı binada oturuyorlardı. Zaman içinde aileler arasında dostane bir ilişki şekillenince Eyüp Sabri Bey’in yanında çalışmaya başlamıştı. Bahri Bey, oğluna bir iş kurma düşüncesindeyken Nurettin’in mağazada çalışmayı tercih etmesine şaşırırsa da, bu isteğin sebebi üç vakte kadar herkes tarafından öğrenilecekti.

Sevdaydı söz konusu olan. Bir akşam Bahri Bey, Saadet’in ikram ettiği

kahveleri içerlerken kızımızı oğlumuz istedi. Aynı akşam herkes gittikten sonra Saadet'in fikrini sordu Eyüp Sabri Bey, utangaç, "Siz nasıl uygun görürseniz," cevabı her şeyi açıklıyordu.

Nurettin Bey, evlendikten sonra mağazadan ayrılıp Ulus'ta tuhafiyecilik yaptı bir süre. Ancak daha sonra mal almak için İstanbul'a gidip gelirken, şehrin canlılığını, potansiyelini düşünerek burada bir iş kurmaya karar verdi. Eyüp Sabri Bey'in arkadaşı Kemal Bey'le ortak olarak, İstanbul'da bir itriyat mağazası açtılar, ne de olsa ahabıydı. Lakin bazen iş yürür, ilişkiler yürümez.

Ortakların çeşitli konulardaki anlaşmazlığını, ticari üslup farklılığını sacayağı uzun süre taşıyamadı. Ailelerinden, doğup büyüdüğü şehirden ayrı kalmak da zor gelmeye başlamıştı artık. Saadet'le Nurettin, çocukları Zuhal ve Enver'le birlikte tekrar Ankara'ya döndüler.

Nurettin Alptekin, çalışma hayatını Eyüp Sabri Tuncer'le sürdürüp tamamlayacak, oğlu Enver de işin içinde büyüüp yetişecekti.

1935'te Atatürk'ün önderliğinde ülkenin her türlü cam ihtiyacını karşılamak üzere kurulan ilk cam fabrikası, günde yirmi beş bin şişe üretme kapasitesindeydi. Bir yıl sonraysa cam eşya talebini yıllık üç bin tonla karşılar hale gelmişti. Zaman içinde büyük bir ivme kazanıp kapasitesini hızla artırmasına karşın, her kullanıma yönelik şişe temin etmekte zorluklar yaşanıyordu.

Kolonya satışının önemli bir kısmı, müşterinin getirdiği şişelerin doldurulmasıyla yapıyordu aslında ama ürünün raflardaki yerini alması da gerekiyordu.

Piyasadan şişe toplama yöntemine başvurdu Sabahattin Bey ve kayda değer bir sonuç elde etti. Koşullar herkesin malumu olduğu için, şişelerin birbirinden farklı olması müşterinin algısında sorun yaratmıyordu.

Kolonyaya artan talep bonmarşe yapısındaki mağazada kendiliğinden şekillenen bir dönüşüm başlatmıştı. Ürün çeşitliliğine rağmen kolonya satışı ilk sırada yer alıyordu. Mağaza, 1960'ların başından itibaren kolonyanın temel satış kalemini oluşturduğu bir parfümeri kimliğine bürünmüştü. Zaten Eyüp Sabri Bey ilk günden itibaren itriyat çeşitliliğini önemsemiş, hatta kendi yaptığı ve "Karkrem"

adını verdiği kremi de satıŖa sunmuŖtu.

Dönemin tedarikçileri krem, sabun gibi ürünlerin yapımını dükkân sahiplerine öğretir, böylelikle satıŖlarını artırmayı hedeflerken piyasada bir canlılık yaratırlardı.

Günün koŖullarına göre deęiŖkenlik göstermekle beraber, ticari bir başarı ve istikrar kazanmıŖlardı. Ancak Eyüp Sabri Bey ailesini İnegöl'den Ankara'ya getirdiği zamandan itibaren kardeŖleri Muharrem ve Mehmet'i iŖe dahil etmiŖ, onlara hisseler vermiŖti. Yani kazanç hem bir aile iŖletmesi olarak kardeŖler arasında pay ediliyor hem de iŖyeri giderlerini karŖılıyordu. Uzun lafın kısıası, uzun yılların kasasında kayda değer bir birikim mümkün olmamıŖtı. Bir ev alma düşüncesi ilk olarak dükkândaki yangınla küle dönmüş, sigortanın karŖıladıęı

miktarla beraber elde avuçta ne varsa dükkânı yeniden cana getirmek için harcanmıŖtı. Ŗimdilerdeyse kasada olmasa da kesede birikmiŖti biraz.

Eyüp Sabri Bey, bazı akŖamalar iŖten erken çıkar, mağazanın önünden bir taksiye binerek uzaklaŖırdı. Nereye gittiğini söylemezdi. Kimse de soramazdı tabii. Ama bir gününü ve onun her dakikasını herkesin malumu gibi yaŖayan biri söz konusu olduğunda, tüm bu davranıŖlar dikkat çekiciydi. Bir ev almayı düşünüyordu ama durum netlik kazanmadan konuyu ailesine açmamıŖ, kimseyi boŖuna heveslendirmek istememiŖti.

DıŖarıdaki iŖlerini hallettikten sonra ev için birkaç yere alıcı gözle bakıyor, sonra aynı günlerin akŖamında odasına çekilip hesap defterlerinin baŖında saatler geçiriyordu.

Yadırganacak Ŗey değildi saatler ve hesaplar, alışkındılar. Çünkü iŖ tuttuğu ilk günden itibaren evin ve dükkânın giderleri ayrı ayrı olmak üzere, harcadığı her kuruŖu not alırdı. Çekmeceler, kutular bu defterlerle doluydu. Bir kalıp peyniri ya da elektrik faturasını, yüz gram kahveyi ya da kışlık kundurasını kayda geçirirdi. Gün gün yazılan notlar, yapılan hesaplar... Ama hesapta olmayan günlerin arifesinde olduklarını bilemezlerdi.

Hayat olağan akıŖını sürdürürken o yılın takviminde bir tarih iŖaretlenmiŖti.

Türkiye, 27 Mayıs 1960'ta bir ihtilalle sarsıldı. İhtilal ve sonrasındaki süreç toplumu, onun gündelik alışkanlıklarını, ekonomik önceliklerini yeniden Ŗekillendiriyordu.

Tarihe geçecek günlerin içinden geçmek zordur.

Ama bazen adımlarınız sizi azade bir zamana ve mekâna götürür. Hayat bizi olduğu kadar kendini şaşırtmaktan da hoşlanır. Her koşulda...

Bir gün Eyüp Sabri Bey, Cebeci'deki Dumlupınar Caddesi'nden geçerken cadde üzerinde dükkânı olan bir arkadaşına uğradı. Selam verip selam alıp hal hatır sorduktan sonra söz dolana kıvrıla kaderin sadetine geldi. Arkadaşı tam karşıda inşaatı süren apartmanı gösterip, “Gel sana şuradan bir daire alalım,” diye ısrar edince, “Ev güzel, muhit iyi, ama imkânlar sınırlı,” diyerek konuyu kapatmak istedi Eyüp Sabri Bey. Arkadaşıysa bir çıkar yol bulunacağı inancıyla mal sahibi İshak Bey'e haber saldı hemen. İshak Bey, Eyüp Sabri adını duyunca her türlü kolaylığı sağlamaya hazır olduğunu belirterek onları yazıhanesine davet etti.

“Sizi gıyabınızda tanırım,” dedi, “ortak dostumuz, çocukluk arkadaşımız Dedeoğlu Mustafa sizi çok methederdi, kulaklarınızı çok çınlatmışızdır. Bizim tanışmamızsa bugüne bu vesileyle kısmetmiş meğer. Endişeye mahal yok,

peşinat için birikiminiz ne kadarsa, kalan kısmı ne zaman, nasıl ödeyebilirsiniz hepsi kabulüm.”

Bir nefeste başlayıp bitirmişti sözünü. Karşılığını beklemeden ayağa kalktı,

“Hayırlı olsun,” diyerek tokalaşmak üzere Eyüp Sabri Bey'e elini uzattı.

Anlaşmışlardı. Bir ömür dinlenmeden çalışmış bu adam, altmış üç yaşında nihayet ev sahibi oluyordu.

18 Temmuz 1961 tarihli Dedeoğlu Mustafa'ya yazdığı mektupta, “Kalbî yakınlık işte böyle mazhariyetler doğurur,” diyerek İshak Bey'e kendisi için söylediği sözler sayesinde evi alabildiğini belirtiyor, “cümlemizden ayrı ayrı mahsusu selam” göndererek teşekkür ediyordu.

O yıllarda Kestane Caddesi'ndeki evde oturuyorlardı. Evin sahibine durumu ifade eden bir mektup yazdı. “Biz sizin evinizde çok güzel günler geçirdik,”

diyordu. Şimdiyse bir daire aldıklarını, yaklaşık altı ay sonra tamamlandığında taşınacaklarını, bu süre zarfında önceden haber

vermek kaydıyla kendilerinden sonra kiralamak isteyenlere evi gösterebileceklerini belirtiyordu.

Dumlupınar Apartmanı'na yerleştikten sonra, İnegöl'deki bir arkadaşının oğlunun Mülkiye'yi kazandığını öğrendi. Delikanlı, Ankara'da öğrenci yurdunda kalacaktı, ama her akşam onu yemeğe beklediklerini, kendisini misafir etmekten büyük bir mutluluk duyacaklarını söyledi Eyüp Sabri Bey. Hikmet, bu nazik ve ısrarlı teklifi geri çeviremeye de bir mahcubiyet içinde çalışıyordu kapıyı, rahatsızlık vermekten çekiniyordu. Tedirginliğini atıp teklifsizce gelebilmesi için,

“Senden bir ricam olacak,” dedi Eyüp Sabri Bey. Akşamları yarım saat kadar kendisine gazete okuması pek makbule geçecekti, yapar mıydı? Sırf onu rahatlatmak adına icat ettiği bu görev işe yaramış, yemek sonrası okunan gazetelerdeki sekiz sütuna manşetler, sayfalar arasına sıkışıp kalmış haberler, delikanlıyı evin bir parçası haline getirmişti. Hikmet Güryıldız, Mülkiye'yi bitirdikten sonra Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde kaymakam ve vali yardımcısı olarak çalışacak, güzel ve parlak bir kariyeri olacaktı.

Derken... müteahhit İshak Bey'in vefat haberini aldı bir gün. O İshak Bey ki, tanımadığı, yalnız gıyaben duyup dinlediği birine ortak dostluğun elini uzatmıştı. Masanın üzerindeki hokka divitle İshak Bey'in oğullarına seslenen bir mektup yazdı bu kez.

Babalarından övgüyle bahsettiği satırların ardından geçmişi yâd ederek ekledi; emsallerine göre belirlediği fiyat ve sağladığı ödeme kolaylığı düşünülürse daireyi satmaktan çok adeta hediye etmişti. Bunu asla unutmayacaktı. “Sizler de bilin istedim,” diye bitiriyordu satırlarını.

Serin suların içinde yüzen koku ve onun algılanma aşamaları; ilk anı, sonrası ve tortusu. Üç bilinmeyenli denklemin çözümlemesi, çiçeklerin geometrisi ve tümünün şiirsel bileşkesi. Bilimsel merakla ulaştığı bir hedef, bir sonrakini belirliyordu. Meşguldü.

Kırk yaşına gelmişti Sabahattin Bey. Yalnızdı. İşinin üzerine eğdiği başını kaldırıp baksa kendiyle göz göze gelecekti. Erteliyordu. Sonraya... Daha sonraya... Kalbi neye hükmedecek kendi de bilmiyordu.

Aysel'le tanışincaya kadar...

Aysel'in babası Cemal Mormana, genç yaşında bir yük treninin vagonlarından birine atlayarak Sivas Divriği'nin köyünden Ankara'ya

gelmişti. Gözünü karartmış bu genç, tünelin ucundaki ışığı görmüş, kulağını raylara dayayıp uzağın çağrısını duymuş olmalı. Trenin kaçak yolcusu, yılankavi yolla vardığı yerde, opak kaderin saydam geçidinde hayatın kumunu karmış ve Türkiye'nin en büyük cam tüccarlarından biri olmuştu. Çırak olarak başladığı sektörde girişken yapısıyla imkânları fırsata çevirmiş, sırça köşkü inşa etmişti.

Ankara'nın köklü ailelerinden birinin kızıyla evlenen Cemal Bey'in bu evlilikten dört çocuğu dünyaya geldi. Aysel, Mazlume, Yüksel ve Çetin. Ancak eşi kısa bir süre sonra vefat edince Cemal Bey bir baba olarak çocukların sorumluluğuyla baş

başa kalmış, ister istemez yeni bir evlilik kararı almıştı. Çocuklar küçük kalplerinde büyük bir acıyı taşımaya çabalarken itiraz edemediler belki ama kabullenemediler de... Hayatlarının üzerine başka bir kadın figürü yerleşiyor, hizmetçilerin çekip çevirdiği koca konaktaki yaşam onlara dar geliyordu.

Büyükçe bir havuz vardı konağın salonunda, fısıkiyeler her daim serin sular püskürtür, kimi akşamlar çağrılan saz heyetinin peşreviyle konuklar kabul edilirdi. Çocuklar tüm bunlara dahil olmak istemez, araladıkları kapıdan tanımadıkları kalabalığa bakarlardı.

Ortamdan uzaklaşmak için, Mazlume ve Yüksel erken yaşlarında evlendiler.

Gitmek için gidiyorlardı. Ancak mutluluktan uzak, huzura sapa yuvalarını kurulan. Aysel, kız kardeşlerinin durumu karşısında geriye çekilmiş, kendini, duygularını, düşüncelerini sımsıkı kapatmıştı. Gözlerinden sözlerinden bir anlam çıkarmak, ne der ne düşünür bilmek öğrenmek kimse için mümkün değildi.

Artık, giderek varılacak bir yer olduğuna inanmıyordu. Ta ki... (Kaderin açtığı parantezdir bu.) Ta ki...

1940'ta kabul edilen ve 1960'a kadar yürürlükte kalan Milli Korunma Kanunu uyarınca, İkinci Dünya Savaşı'nın ekonomik şartları sebebiyle, hükümete birçok üründe fiyatları belirleme yetkisi verilmişti. Amaç karaborsayı önlemektir. Cemal Bey, eşiyle birlikte yurtdışına yaptığı uzun gezilerden birindeyken, çalışanlar hükümetçe tanımlanmış fiyatın üzerine çıkarak büyük miktarda cam satışı yapmışlardı. Her şeyden habersiz olan Cemal Bey, seyahatten döndüğünde beklenmedik bir durumla karşılaştı; tutuklandı. Yokluğundan faydalanan çalışanlar piyasa koşullarını fırsat bilerek yaptıkları satışın kazancını ceplerine koymuşlar, cezasıysa Cemal Bey'in hanesine yazılmıştı. Kısa bir süre

hapiste kalan Cemal Bey, kendisine yardımcı olması, benzer durumların tekrarlanmaması amacıyla işin başında durması için Aysel'i yanına aldı.

Sivaslı bir tüccar olan Ali Karaoğlu, Cemal Bey'le aynı köydendi, tanışıklıkları eskiye dayanıyordu. Babasının yanında çalışırken görmüştü Aysel'i. İş vesilesiyle de Sabahattin Bey'le tanışmış, ahbap olmuşlardı. "Ta ki..." demiştik kaderin açtığı parantezde, ta ki Ali Bey onları birbirine yakıştırıp münasip bir dille konuyu açıncaya kadar...

Aileler onay verince çok geçmeden görkemli bir düğünle evlendiler. İki çocukları dünyaya geldi, Emine ve Hasan Engin.

İşlerdeki kıpırtı büyük bir hareketliliğe dönüşmüştü ama memleketin dış borç açığı arttığı için piyasada para akışı yavaşlamış, maliyetler yükselmiş, gündelik alışveriş alışkanlıkları değişmeye başlamıştı. Hammaddeyi ucuza temin etmek ve kilitlenmiş piyasa koşullarında bunu ürüne yansıtarak satış fiyatlarını aşağı çekmek gerekiyordu. Büyük harflerle bir soru belirliyordu tabii, nasıl? Zaten zor olan esans temininde aracıları aradan çıkarmak, hammaddeyi yurtdışından bizzat getirmek, nihai ve en büyük çözüm olaraksa kendi formülünü geliştirmek bir cevap olabilirdi. Ancak soru yineleniyordu; nasıl? Bir işaret, bir istikamet aradı Sabahattin Bey.

Konuyla ilgili uzun araştırmaları sırasında bir tek isme ulaştı, Vahe Karayan'a.

Karayan, Fransa'da eğitim almış bir kimyagerdi. Koku üzerinde çalışmalar yapıyor, parfüm ve kolonyayla birlikte özellikle sabun imalatı yapan işletmelere formüller hazırlıyordu. Sabahattin Bey, bunun üzerine İstanbul'a, Karayan'ın Bahçekapı'daki işyerine gitti. Kolonya için leylak formülünü satın almak istediğini ve ayrıca hammaddelerin temini konusunda yardıma ihtiyacı olduğunu söyledi. Sabahattin Bey'in kendisiyle görüşebilmek için Ankara'dan kalkıp geldiğini öğrendiğinde büyük ilgi gösteren Vahe Karayan, leylak formülünü verebileceğini ve esanslar başta olmak üzere ihtiyaç duyduğu tüm

hammadelerin Avrupa'dan getirilmesi için yardıma hazır olduğunu belirtti.

Çalıştığı firmalarla bağlantı kurmasını sağlayacaktı. Sabahattin Bey anlatılanları dikkatle dinliyordu, ancak o sırada gözü rafta sırt sırta vermiş üç kitaba takıldı.

Kitaplar, kapakları açılmadan bile sözcükler fısıldıyorlardı ona, tam işitemediği, anlamını çıkaramadığı sözcükler. “Bakmak için müsaade var mı?” diye soracaktı ki, duraksadı, bir hoşnutsuzluk yaratmaktan çekindi. Kitaplardan birinin adını ezberine aldı, kırmızı ciltli olanını. Aslında diğer ikisinden belki de sadece rengiyle öne çıkıyordu kitap. –Kırmızının huyudur bu.– *Le Livre Du Parfumeur*.

Yıldızlı perçin kendini tercüme ettiğinde “Parfümcünün Kitabı” olduğunu söylüyordu. Doğruydı.

Le Livre Du Parfumeur, F. Cola, 1931

Sabahattin Bey, unutmaktan korkarak tekrarladığı adla, o birkaç Fransızca sözcükle, Beyoğlu'ndaki Hachette Kitabevi'ne gitti. Siparişinin bir aya kalmaz getirtilip kendisine postalanacağını söylediler. Sahiden de bir ay sonra siparişi elindeydi. Félix Cola'nın 1931 yılında yazdığı kitapta kokunun tarihçesi, doğal ve sentetik hammaddeler, formüller ve Avrupa'daki esans üreticilerinin adresleri yer alıyordu. Kitabın kapısı ardına kadar açılmıştı, eşiğinden atlayıp sayfaların patikasında ilerlediğinde ömrünün geniş meydanına

İtiraz etti Eyüp Sabri Bey. Kesin ve keskin ifadelerle. Böyle bir girişimin başarısızlıkla sonuçlanacağından, bu uğurda yapılan harcamaların heba olacağından korkuyordu. Banka işlemleri, gümrük işlemleri... Herkesin altından kalkabileceği şeyler değildi bunlar. Bu konuda oğlunun eğitiminin de yeterli olmadığını belirterek itirazını gerekçelendiriyordu. Tahmin ettiği yaklaşıma Sabahattin Bey hazırlıklıydı. Her türlü ön çalışmayı yaptığını, ticari ve hukuki

işlemleri kolaylıkla halledebileceğini ayrıntılarıyla izah etti. Hiç değilse tek bir kokuyla başlangıç yapabilirlerdi. Eyüp Sabri Tuncer, aslında en büyük girişimci, en büyük vizyonerdi ancak uluslararası iş tutmanın riskleri ve kayıplarının büyük olabileceği konusunda kaygılar taşıyordu. Zor oldu. Rız gelmese de rıza gösterdi.

Sabahattin Tuncer, ürün gümrükten çekilir çekilmez kitaptaki formüller doğrultusunda çalışmalara başladı. İlham veren örneklerle kendine özgü ayrıntıları tasarlıyor, yol gösteren bilgilerle yankısını duyduğu sesi arıyordu.

Çalışmalarının sonunda erlenmeyerin içindeki karışım, Türkiye’de tasarlanmış

ilk limon kolonyasının formülüydü.

Eyüp Sabri Bey, kolonyayı derin derin koklarken geçmişin uzağına gidip döndüğünü hissetti. Yol boyu gördüğü rüya oğlunun gözlerindeydi şimdi.

Türkiye’nin kendi formülüyle kendi kolonyasını üreten ilk imalatçısının elini kuvvetle sıktı. Böyle duyguları söze dökmeydi o, bakışlarında toplardı. O an bir devir teslim töreninin provası gibiydi, takvimde 1967 yılı.

İmalattaki kârlılıktan doğan büyük farkı derhal ürüne yansıtılar ve satış

fiyatlarını aşağı çektiler. Anafartalar Caddesi’ndeki kolonya kuyruğu

böylelikle uzadıkça uzadı. Dakikalarca ya da saatler boyunca bekleyerek... Bir sokak arkadaki evden ya da kentin en ücra mahallesinden gelenlerle... Cüzdandaki tomarla ya da cepte ki metelikle... Sırayı eş dost akraba bozmadı, makam mevki bir adım öne geçemedi. Tanıdık biri mi geldi, Eyüp Sabri Bey yanındaki ahşap sandalyeye buyur ederdi onu ve torunlardan birini yerine sıraya sokardı hemen.

Hal hatır sorup hatır gönül bilerek her daim hazır duran cezvesini ispirto ocağının ateşine sürer, Bosna işi kulpsuz fincanlarla kahve ikram ederdi. Kimse kırılmadan, kaide değişmeden. Çünkü temel ihtiyaç maddesi olmayan bir ürün için böylesi bir kalabalığı toplamak, piyasada böylesi bir fark yaratarak tercih edilmek kolay iş değildi, “Bu sırayı onlar yaptı, biz bozamayız,” derdi.

Eyüp Sabri Tuncer mağazasında müşteri sırası Anafartalar Caddesi, 1960'ların sonu Çalışmalarına ara vermeden devam eden Sabahattin Tuncer, yeni üretim teknikleri ve yerli esans üreticisinin desteklenmesi konusunda araştırmalar yapıyordu.

Anadolu'nun bereketli topraklarına fikrinin tohumunu yıllar önce serpmiş, bir o kadar yıl da zihninde büyütmüştü. Narenciye kabukları, lavanta ve kekik yağları imbiklerden süzülün, gül yağı kumkumaları heybelerde taşınsın diye; dağın, yaylanın, ovanın, tüm coğrafyanın kendine has bitkilerinin damıtılması hayaliyle...

Ancak işleyişi Avrupa'da, kaynağında görmek istiyordu. Givaudan

mektubun çevirisini yapan Türk öğrenci de davet edilmişti. Givaudan şirketinin sahibi, seksenlerine yaklaşmış, güler yüzlü ve konuşkan bir adamdı. Sabahattin Bey'i merak etmiş, görmek tanımak istemişti. Mektup yazmış olmasının ilginç bir fikir olduğunu, çabasını takdire değer bulduklarını, çalışmalarını destekleyeceklerini belirtti. Türkiye'yle ilgili en sevdiği şeyin tahin helvası olduğunu söyledi gülerek. Saatler süren uzun bir yemekte sohbet ettiler.

Sabahattin Tuncer'in İsviçre'den annesi

ve babasına yazdığı mektup, 16 Mayıs 1967

Sabahattin Tuncer, 16 Mayıs 1967 Salı günü Cenevre'deki Hotel Métropole'ün kâğıdına anne babasına hitaben yazdığı mektupta, onlara layık bir evlat olacağından ve memleket hayrına bütün gücüyle çalışacağından bahsediyordu.

Döndüğünde, yeni ve büyük girişimlere hazırdı artık.

Kaliteli ürünün uygun fiyata satılması talebi artırmış, kolonya üretimi için daha büyük bir tesise ihtiyaç duyulmuştu. Arayışları, iki adım ötelerinde ikinci bir adres edindirdi onlara. 1970'te Ankara'daki gıda toptancılarının merkezi olan Işıklar Caddesi numara 17'deki binanın öncelikle giriş ve bodrum katı kiralandı.

Zaman içinde beş katlı binanın tamamı kiralanarak tüm üretim Işıklar Caddesi'ndeki tesiste yapılmaya başlandı.

İşlerin büyümesiyle beraber para akışını destekleyecek finansal kaynak gerekti.

1961 yılında Eyüp Sabri Tuncer ve Oğulları Kolektif Şirketi olarak kazandıkları kurumsal yapıyı anonim şirkete dönüştürecek bir değişim tasarlıyordu Sabahattin Bey. Halka açık ve hisseler oranında gelir paylaşımını taahhüt eden bir anonim şirket. Kâğıt üzerinde tanzim edilmiş göstermelik hisselerle, şeklen mevzuata uygun hale getirilerek değil, tüm niteliğiyle.

Konuyu açtığında Eyüp Sabri Bey onaylamıştı, iyi fikir, doğru karardı. Ancak girişim, ailedeki bazı hissedarlar tarafından olumlu karşılanmamış, yabancı ortakların varlığı kabul görmemişti.

Alışkanlıkların dışına taşmak daima benzer tepkiler uyandırır. Oluşan dirence karşın karar hayata geçirildi.

Eyüp Sabri Bey'in başlangıçtan itibaren kardeşlerini işe dahil ederek onları da hissedar yapması ve zaman içinde her birinin çocuklarının da hak sahibi olmasıyla birlikte, aile genişledikçe doğal bir ortaklık ağı şekillenmişti. Şimdi ise yeni bir dönem başlıyordu. Ağırlıklı olarak İstanbul'da yer alan hammadde tedarikçilerine, nakliye hizmeti aldıkları kurumlara, ambalajları ve etiketleri temin ettikleri şirketlere konuyu açıklayan mektuplar gönderildi. Büyüyen iş

hacmi nedeniyle, finansal kaynak bulmaya yönelik yapısal değişiklik kararı aldıklarını bildiriyor, anonim şirket bünyesinde bir iş ortaklığı teklif ediyorlardı.

Geri dönüşler büyük oranda olumluydu. Böylelikle şirket, % 45'i halka açılarak Ocak 1972 yılında anonim şirket oldu.

1970'lerin başında, yetmişlerindeki Eyüp Sabri Tuncer, artık işin kontrolünü bütünüyle Sabahattin Bey'e bırakmıştı. Yine de bazen dükkâna gelip kasada duruyor, müşterilere eşantyonlar dağıtı

yordu. Çalışanlar rehavete kapıldığında gözlüklerinin üzerinden bakar,

"Poyrazdan esiyor poyrazdan!" diyerek rüzgârlı bir ikaz savururdu. Gür sesi, keskin bakışları etkisinden hiçbir şey kaybetmemişti. Er vakitte çıktığı uzun bir yolculuktan onunkisi, gözünü bir an olsun kırpmamış, başını bir an olsun hareketin penceresine yaslayıp uyuyakalmamıştı.

Yorgunsa da yorulduğunu bilmemiş, bunu düşünecek hali olmamıştı. Zor ve zahmetli yılların içinden geçerken hayat çeliğe verilen suyla yoğurmuştu onu.

Artık zamanının çoğunu evinde geçiriyor, torunlarıyla alakadar oluyor, eşini alıp Haymana'daki, İnegöl'deki kaplıcalara gidiyordu. Ata toprağına dönmek,

Balkanlar'ı dünya gözüyle yeniden görmek kısmet olmamıştı. Ancak ne zaman bir Balkan türküsü duysa o kehribar hatırayla gözleri uzaklara daldı. Bir çırpıda büyüyüvermişti, hiç çocuk olmamıştı, ama bunun için gücenik değildi hayata. Şimdi gönül rahatlığıyla kendi tenhasına çekiliyordu. Kurduğu iş

babadan oğula bir miras gibi değil, el vererek aktarılıyordu çünkü.

Kurallarından, değer yargılarından kayba uğramadan...

İrili ufaklı defterler. Kurşunkalemle alınmış notlar. Bir salkım üzümünden beş

yumurtaya, pazara yaptığı harcamadan Vasfiye'ye aldığı çift en elbiselik kumaşa varıncaya kadar. Yılların zaptını tutmuş, elli yılın dökümü yapmış. Harcadığı her kuruşu kaydetmiş, günü gününe... O defterleri görmeden inanmak, anlamak mümkün değil. Kendi ürettiği kolonyayı bile parasıyla satın almış, yazmış, evet, onu da yazmış. Mektuplar, harcamalarına dair tuttuğu notlar, notere onaylattığı ajandalarındaki işle ilgili çeteleler... Unutacağı için miydi? Her şeyi, herkesi... Bu marazi irade, ömrünü bu yüzden mi kayıt altına almak istedi? İmparatorluğu görmüş, Cumhuriyet'i kurmuş, göç etmiş, savaş etmiş, çocukken baba, babayken oğul kaybetmiş, iş kurmuş, kül edilmiş... Kurduğu hayale gerçeğin katı kurallarıyla kavuşmuş o.

Şaşırmak, yadırgamak, hayran kalmak...

Birçok duygu uyanabilir. Bunu umursayacağını sanmıyoruz. İnsanın bu denli kendisi olabilmesi cesaret ister, her enlemde her boylamda...

Yıl 1973. Son defterine bakalım artık Eyüp Sabri Bey'in.

20 Temmuz'da berbere gidip saçlarını kestirmiş, otuz lira ödemiş. 21 Temmuz'da taksiye on beş lira verdiğini bir başkasına rica ederek yazdırmış deftere.

23 Temmuz'da yine aynı kişi, ilaç harcaması olarak altı lira yetmiş beş kuruşu not düşmüş.

1 Ağustos'ta iki torununa yirmi lira harçlık verdiğini kaydetmiş.

4 Ağustos'ta yazılar okunaksız, suyu ve ilacı seçebiliyoruz, diğerlerinde harfler eğilmemiş, bükülmemiş, bir karalamadan ibaret.

Aradaki günlerde bu kez başka bir elin yazısı var, takat bulamamış belli ki, ondan rica etmiş. Çok hasta olmasına karşın yine de bu notların alınmasından vazgeçmeyerek...

19 Ağustos'ta kalemi son kez alıp suya üç lira elli kuruş verdiğini hecelemiş.

Ağustos 1965	15.08.1965	Ağustos 1965	15.08.1965
25.08.1965	1.00	25.08.1965	1.00
26.08.1965	1.00	26.08.1965	1.00
27.08.1965	1.00	27.08.1965	1.00
28.08.1965	1.00	28.08.1965	1.00
29.08.1965	1.00	29.08.1965	1.00
30.08.1965	1.00	30.08.1965	1.00
31.08.1965	1.00	31.08.1965	1.00
1.09.1965	1.00	1.09.1965	1.00
2.09.1965	1.00	2.09.1965	1.00
3.09.1965	1.00	3.09.1965	1.00
4.09.1965	1.00	4.09.1965	1.00
5.09.1965	1.00	5.09.1965	1.00
6.09.1965	1.00	6.09.1965	1.00
7.09.1965	1.00	7.09.1965	1.00
8.09.1965	1.00	8.09.1965	1.00
9.09.1965	1.00	9.09.1965	1.00
10.09.1965	1.00	10.09.1965	1.00
11.09.1965	1.00	11.09.1965	1.00
12.09.1965	1.00	12.09.1965	1.00
13.09.1965	1.00	13.09.1965	1.00
14.09.1965	1.00	14.09.1965	1.00
15.09.1965	1.00	15.09.1965	1.00
16.09.1965	1.00	16.09.1965	1.00
17.09.1965	1.00	17.09.1965	1.00
18.09.1965	1.00	18.09.1965	1.00
19.09.1965	1.00	19.09.1965	1.00
20.09.1965	1.00	20.09.1965	1.00
21.09.1965	1.00	21.09.1965	1.00
22.09.1965	1.00	22.09.1965	1.00
23.09.1965	1.00	23.09.1965	1.00
24.09.1965	1.00	24.09.1965	1.00
25.09.1965	1.00	25.09.1965	1.00
26.09.1965	1.00	26.09.1965	1.00
27.09.1965	1.00	27.09.1965	1.00
28.09.1965	1.00	28.09.1965	1.00
29.09.1965	1.00	29.09.1965	1.00
30.09.1965	1.00	30.09.1965	1.00
31.09.1965	1.00	31.09.1965	1.00

23 ve 28 Ağustos'ta yine bir başkası, harcamalara dair aldığı notlarla elli yıl boyunca tutulan defterlerin sonuna gelmiş.

1973'ün Temmuz'unda, Ağustos'unda, o keskin hatlı yazı güçlüğüle tutunuyor sayfalara. Defterin kapağı kapatıldığında kelimeler orta yere yığılıp toplanacaklar gibi. O gayreti, alfabeden sökölüp alınmış harfleri görüyorsunuz. Elli yıllık bir iradenin son ânına tanık oluyorsunuz. Yedi yıl daha kalıyor hayatta, ömrünün içinde, kendinin dışında...

Eyüp Sabri Tuncer'in günlük hesap tuttuğu kayıt defterinden, Eylül 1965

Biz, duygu ve düşüncelerimizden ibaretiz belki de. Ve onları ifade et me yeteneğimizden.

Günü bilmemizden, yönü bulmamızdan, hatırlamak tan ibaretiz. Önce hangisi kayboluyor, gün mü, dün mü? Yoksa birlikte mi uzaklaşıyorlar? Seçemiyorum. "Biz,"

diyorum, "aklımızdan, fikrimizden, duygularımızdan ibaretiz muhtemelen."

Gövdemizin kadife mahfazası içinde kararan gümüş zihnimiz. Şimdiyi kavramaktan, yöne adım değil, adıma yön bulmaktan ibaretiz. Adım, Eyüp.

Yoğun bir sis iniyor, görüş mesafesi kısalıyor, aklıma çarpmamak için ellerimle yoklayarak yol alıyorum, sokaklar kesiştiği kavşakta kayboluyor. Eşyalar cana geldi, koyduğun yerde ara ki bulasın. Gözlüğüm, şapkam, kalemim... Saklambaç oynuyorlar. Sözcükler eksiliyor, yüzler siliniyor, ses ler yabancılaşıyor. Derin bir uykunun ağırlığı var üzerimde.

Mutluluk ya da kedere benzer duygulardan sıyrılıyorum.

Fotoğraflar gösteriyorlar bana, ben varım, yanımdaki Vasfiye'ymiş. Ve diğerleri! Şunu yapmışım, bunu yapmışım, anlatırdım sizlere de lakin... Kapı çalmış, duymadım, iyice bir adamdı gelen, "Oğlun Sabahattin," dediler. Bildim, bildim... Sabahattin, hatırlımı, hatıramı sana emanet ettim.

1975 yılında ODTÜ Kimya Mühendisliği'nden yeni mezun olmuş, aynı üniversitede yüksek lisans eğitimine devam eden bir genç, Sabahattin Bey'in kapısını çaldı. Hüseyin, üniversitenin ilk yıllarından itibaren kokular üzerinde çalışıyordu, hatta evinde küçük bir laboratuvar kurmuştu. Çalışmaları sırasında bazı hammaddelere ihtiyaç duyduğunda Gonca Kolonyaları'nın sahibi Ahmet Balcı, onu Sabahattin Bey'e yönlendirdi.

Ahmet Bey, sıra dışı tanıtım yöntemleri olan bir tüccardı. Arabasına atlar, Isparta'dan Ankara'ya, Ankara'dan Erzurum'a, oradan da Eskişehir iki adım diyerek kilometreler kat eder, taşlara, çeşme başlarına, otobüs terminallerine, tren garlarına, elinde bir fırça ve bir kutu boyayla kendi kolonya markasının adını yazardı. Ahmet Bey, Hüseyin'e eşlik etmiş, onunla birlikte gelmişti.

Muhterem dostuna genç adamı takdim edecek, iki yabancının sözü çıkmaza girerse, "Üstadımız Sabahattin şöyledir, evladımız Hüseyin böyledir," diyerek sözün devamını getirecekti.

Bir cumartesi günü sabah on buçuk sıralarında bir araya geldiler. Sohbet akşamın sekizine kadar sürdü. Ahmet Bey iki saatin sonunda iki sade kahveye rağmen uyuklamaya başlamış, sonu gelmedik sohbete ilgisini kaybetmişti. Hüseyin'e,

"Sen söyler anlatırsın," Sabahattin Bey'e, "Sen dinler, uygun görürsen gerekeni yaparsın," diyerek müsaade istedi.

Hüseyin de, Ahmet Bey gibi Ispartalıydı. Daha lise yıllarındayken doğal ve sentetik yağlar konusunda araştırmalara başlamış, elde ettiği veriler ışığında kendince denemeler yapmıştı. Konuya eğilimi tercihini şekillendirmiş ve onu kimya mühendisliğine yöneltmişti. Eğitim masraflarını karşılayabilmek için kömür işletmelerinde çalışıyordu. Kokularsa en büyük merakıydı. Kendini ve meramını özetlemişti işte.

Sabahattin Bey, Hüseyin'e yardımcı olacağını, hatta eğer arzu ederse şirkete gelip gidebileceğini söyledi. Teklifi memnuniyetle kabul etti Hüseyin Erdoğmuş.

Sadece üç ay sonra, "Sen gel artık burada çalış," denilince de kömür işletmelerindeki görevinden istifa ederek Eyüp Sabri Tuncer bünyesine

katıldı.

Sabahattin Bey, araştırmalarına kaynak oluşturan Fransızca kitapları okuyabilmek için kendi kendine Fransızca öğrenmiş bir adamdı. Faklterde çalıştığı yıllarda, zirai kitapların resimlerini çizdiği zamanlardan başlayarak çok geniş bir çerçevede bitkilerin Latince adlarını, özelliklerini, sahadaki kullanım

alanlarını öğrenmiş, yıllar içinde kendini uzmanlık seviyesinde geliştirmişti.

Ayrıca tıbbi ve aromatik bitkileri, uçucu yağları, kozmetik ürünlerin tarihsel sürecini içeren özel ve kapsamlı bir kütüphanesi vardı. “Btn bozamazsın, bütünü bozduğun vakit mükemmele ulaşamazsın,” diyerek çalışmalarındaki temel prensibi ifade ediyordu. Durum Hüseyin Bey’i etkilemiş, kendi ifadesiyle,

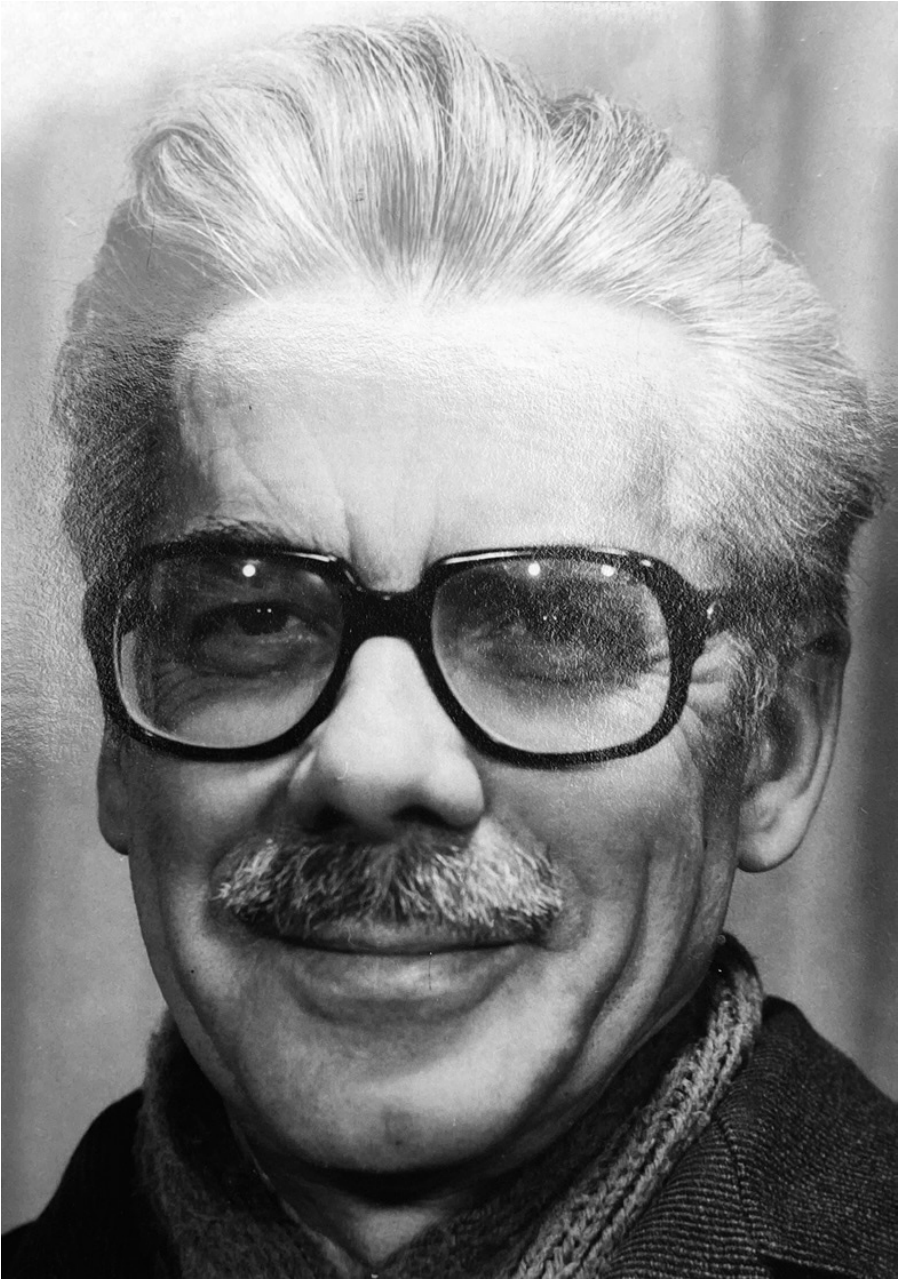
“herhangi bir ortamda Türkiye’nin ilk esans kompozisyonunu yapan koku duayeni Sabahattin Tuncer’i mahcup etmemek için” konuya yönelik tüm bilgileri ezber etmişti.

Sabahattin Bey’in çizdiği rotada Türkiye’yi karış karış dolaşıyorlar, narenciye yağları başta olmak üzere kekik, lavanta, defne ve biberiye yağlarının yurtiçinde elde edilmesine yönelik çalışmalar yürütüyorlardı. Sabahattin Bey, yetiştiriciyi teknik konularda bilgilendirip parasal açıdan destekleyerek sahadaki üretim bir sektöre dönüşmesi için büyük gayret gösteriyordu. Çünkü en büyük hayaliydi bu.

İnsanın esansı keşfetmesi, hayatına dahil etmesi kendi tarihi kadar eskilere dayanır. in’e, Mısır’a, Mezopotamya’ya... İpek Yolu üzerinden bilgiler, fikirler ve kültürlerle birlikte dünyanın bir ucundan diğerine gider gelir. Taşlar arasında ezilen çiçekler, ttslerde yakılan kökler, sevincin ve kederin, hayatın ve ölümün üzerinde gezdirilen buhurdanlıklar... Sabahattin Bey de indiği ovalarda, çıktığı tepelerde kendi çağını damıtıyordu.

nce Türkiye’nin florasını araştırdı, inceledi; nerede ne yetişmektedir, toprak ve ürün nasıl ışlah edilir, yetiştiriciler ve girişimciler ne şekilde yönlendirilebilir diye anlamak için bilimsel veriler elde etti. İinci Dünya Savaşı öncesinde kullanılan buhar makinelerini distilasyon kazanlarına dönüştürdü ve kullanıma sundu.

Böylelikle iek, yaprak ve meyve kabuklarının sahada işlenmesini, esansların kaynağı olan uçucu yağların üretim bölgelerinde elde edilmesini sağladı.

Sabahattin Tuncer, 1980'ler

Ekonomide bunalım yıllarıydı. Hammadde temin edilemiyordu. İthalat koşulları çok zordu. Döviz sıkıntısı yaşıyordu. Alkol sadece TEKEL aracılığıyla temin edilebiliyor, TEKEL'in Ankara Ulus'taki merkezinde

verdiği günlük iki yüz-üç yüz litre alkol ihtiyacı karşılamıyor, üretim kapasitesini düşürüyordu. Uzun bir liste. Bir yerden değil, her yönden şekillenmiş karmaşık sorunlar.

Devlet, ihracat yapan şirketlere ihracat bedeli oranında döviz kullanma hakkı veriyordu. Yasanın sağladığı imkândan faydalanabilmek amacıyla Muğla'daki sığla yağı ihalelerine katıldılar. Böylelikle devletin koyduğu kota uyarınca ihtiyaç duyulan kimi hammaddelerin ithalatını yapmak mümkün olacaktı. İhalelerde şirketi Hüseyin Erdoğmuş temsil ediyordu. Bir keresinde bazı katılımcılar tarafından tehdit edilmiş, teklif vermeden çekilmesi yönünde baskı görmüştü.

Her şeye rağmen büyük miktarda bir alım yapmayı başardılar ve İngiltere'ye ihraç ettiler.

Ardından narenciye yağlarını yurtiçinde temin etme arayışına girdiler. Sabahattin Tuncer'in konuyla ilgili saha çalışmaları karşılık buluyor, ortak emek ortak bir ürüne dönüşüyordu. Mersin'den limon yaprağı yağı alınırken, Antalya'daki bir meyve suyu üreticisiyle temasa geçerek Işıklar Caddesi'ndeki tesiste kurdukları distilasyon kazanlarında narenciye kabuklarını işlediler.

Alkol ihtiyacıysa yine TEKEL üzerinden Turhal Şeker Fabrikası'ndan sağlandı.

Alkolün nakliyesini tankerlerle kendileri yaparak hammaddelerin yüzde yetmişini yurtiçinden tedarik etmiş oldular. Böylelikle maliyetler düşürüldü, üretim kapasitesi artırıldı. Beraberinde pazarlamayı genişletme kararı aldılar.

Beklenen hamle de buydu. Anadolu'ya kolonyanın dağıtımını yapmaya başladılar.

Satışlar on katına çıkmıştı. Çok önemli ve büyük bir atılım gerçekleşiyordu.

Çünkü Eyüp Sabri Tuncer 1972'de anonim şirket oluncaya kadar kolonyayı sadece kendi mağazasında satışa sunmuştu. Işıklar Caddesi'ndeki tesise geçildiğinde üretimin artmasıyla Ankara'da bayilikler verildi.

Günümüzdeki *franchising* uygulamasının kendi dönemindeki tek örneği idi.

Özellikle 1974 yılında toptan satış için Anadolu'dan ısrarlı talepler

gelmeye başladıysa da bu teklifler nazikçe reddediliyordu. Bunun yerine İstanbul, İzmir, Samsun, Ordu ve Elazığ'daki kimi işletmelere ürün gönderilerek mağazalarda kolonya reyonları oluşturulmuştu.

Aynı yıl tuhaf bir olay yaşandı. Askeriye, ordu pazarları için kolonya almak istediğini bildirdi. Satış politikaları gereği toptan mal vermediklerini, kendi mağazaları ve bayiler dışında kolonya satışı yapmadıklarını ifade ettiler. Cevaba ikna olmayan komutanın bir grup askerle mağazaya geldiğini ve komutanın kendilerini “ikna ettiğini” gülerек anlatırdı Sabahattin Bey. Oysa şimdi ulaşabildikleri her noktada Anadolu’ya açılıyorlardı.

Kapı çalar, konuk gelir. Hoş gelir sefalar getirir. Kapının eşiğinde çıkan kunduranın yerine uzatılan nakışlı terliklerin, sırtı yastıklarla belenmiş

başköşelerin, bol köpüklü acı kahvenin, çifte kavrulmuş kuş lokumun, altı tabaklı üstü dantelli suyun, ama evvela avuçlara serpilen kolonyanın sıralı adabında...

Anadolu’ya...

Yeni atılımlar ve değişmez ilkeleriyle, yasalara bile örnek teşkil edecek bir aşamaya gelmişlerdi. Kendilerinin şekillendirdiği kurallar devletin koyacağı kanunlara şablon oluşturuyordu. Postacının getirdiği saman sarısı pencerele zarf doğruluyordu bunu; devletten mektup vardı.

Eyüp Sabri Bey, kayıt sistemine, faturalı mal giriş çıkışına verdiği önemle birlikte 1960’larda kimseler bilmezken reyon fişi uygulamasını başlatmıştı, yani müşteri aldığı ürünle beraber fişi kasaya götürüp ödemesini yapıyordu. Olur ya –olmadık şey değildi– müşteri ödemesini yapmadan giderse kesilen reyon fişiyle kaçak anlaşılıyor, böyle bir durumda Eyüp Sabri Bey tutarı cebinden ödeyerek kasaya koyuyordu.

“Satılan ürün değiştirilmez, iade edilmez” levhalarının asılı olduğu işyerlerinin hâkim olduğu yıllarda, Tüketiciyi Koruma Kanunu’ndan yıllarca önce, Eyüp Sabri Tuncer yine kendine has bir tutum izledi. En ufak bir sorunda müşterinin isteğine göre ya para iadesi ya da değişim yapılıyor, ambalajların üzerinde bile satış yerindeki koşullar nedeniyle bozulan ürünlerin iade alınacağı yazıyordu.

Ambalajların tasarımları da, renklerinden yazı karakterlerine kadar

Sabahattin Bey'e aitti. Hatta istediği kalitede iş yaptıramadığı gerekçesiyle, 1976 yılında Petek Matbaacılık adında bir limited şirket kurdu. Almanya'dan Heidelberg marka bir matbaa makinesi getirterek üstelik. Ambalaj etiketlerini kendisi basıyor, aynı zamanda diğer firmalara da iş yapıyordu. Dört ortaklı şirket yirmi yıl boyunca aktif olarak hizmet verdi.

Çalışmalarının çerçevesinde, pencereli zarf açıldığında devletin çağrısıyla karşılaştılar.

Katma Değer Vergisi Yasası yürürlüğe girmeden önce, seksenlerin başında, belirlenen şirketlerde pilot uygulamalar yapıldı. Sistem modeli için kayıt düzenine uyan, üretim yapan, toptan ve perakende satışı bulunan, ihracat ve ithalat yapan işletmeler aranmaktaydı. Söz konusu işletmelerde yaklaşık bir yıllık süreci kapsayacak bir ön çalışma yapılacak, kâğıt üzerindeki tasarının ticari akıştaki mali verileri değerlendirilecekti. Ancak çalışmaya katılımı hiçbir şirket gönüllü değildi. Çünkü işin her ayrıntısı belgelenecek, devletin görevlendirdiği memurlar tarafından kurumun kazancının ve giderlerinin dökümü çıkarılacaktı.

Tüm bu şartlar altında aranan niteliklerdeki işletmeler işbirliğine direnç gösterdiler. Sabahattin Bey ise, kurulduğu günden itibaren kayıt ve faturalandırma konusunda büyük titizlik göstermiş şirketlerinin pilot uygulamaya ev sahipliği yapmaya hazır olduğunu bildirdi. Günün koşullarında yasal zorunluluk taşımamasına karşın, perakende satışlarını bile kayıt altında tutabilmek için kendi kararlarıyla yazarkasa kullanan ilk işletmelerden biriydiler.

Eyüp Sabri Tuncer'in deyiimiyle "gizli ortak" olarak adlandırılan devlete vergiler kuruşu kuruşuna ödenir, çalışanların maaşları aksamaz, sigorta primleri tam değeri üzerinden yatırılırdı. Üstelik şirket üretimden ithalata tüm ana başlıkları farklı ölçeklerde bünyesinde topladığından her konunun takibi ve değerlendirmesi için büyük kolaylık sunuyordu.

Uygulama için sekiz-on kişilik bir hesap uzmanı heyeti geldi. Bir yılın ardından, her şey heyetin gözetiminde olmak üzere, katma değer vergisine yönelik çalışma başarıyla tamamlandı. Yaklaşık yüz sayfalık çalışma raporunun bir nüshası da Sabahattin Bey'e teslim edildi.

Bir şey daha oldu, beklenmedik bir şey... Memurlardan birinin kısık sesle bir talebi. Mali konuları kapsayan evraklar bir yana, giderayak kolonyaların formüllerini içeren dosyayı görmek istiyordu. Tuhaf şeydi doğrusu! Konu Hüseyin Erdoğan'a iletilindiğinde Hüseyin Bey

yadırgatıcı duruma müdahale etti. Samanyolu'nun, Paris Gecesi'nin, Altın Damla'nın, Hatıralar'ın vergiyle, mevzuatla ne ilgisi vardı? Yüksek dereceden memurumuz aklından neler geçiriyordu? Hemen başka bir dosya hazırlayarak formüller yazdı, kendi deyimiyle “berbat formüller”.

Aradan kısa bir zaman geçmişti ki, bir gün, “Ziyaretçiniz var,” dendi Sabahattin Bey'e. Sabahattin Bey karşısında memuru görünce şaşırdı. Oysa erken davranmıştı, esas şaşılacak şey memurun birazdan anlatacaklarında gizliydi.

Adam, “Eyüp Sabri Tuncer'in kolonya formülleri elimde,” diyerek memuriyetten istifa etmiş, İzmir'de küçük bir üretim tesisi kurmuştu. Peki neden mi buradaydı? “Formüllerinizi aldım, üretimini yaptım ve sonuç tam bir fiyasko!”

diyerek dert yanıyordu. İnanılır şey değil! Teselli mi arıyordu? Kaybedilmiş

onurun bulabileceği hiçbir şey kalmamıştır çünkü.

“Çık dışarı,” dedi Sabahattin Bey. “Sen bu kapıdan devlet olarak girdin. Şimdi adın her neyse, sen her kimsen, çık dışarı!”

12 Eylül 1980'de askerî bir darbeyle Türkiye bir kez daha sarsılıyordu. Toplum tüm yorgunluğu ve yılgınlığıyla içinden nasıl geçeceğini ve nereye varacağını bilmediği bir süreçteydi.

1980 yılının sabahlarından birinde, Hüseyin Bey kapıyı tıklatıp, “Müsaade var mı?” diyerek Sabahattin Bey'in yanına geldi. Önce birer kahve söyleyip sonra birlikte gazetelere göz attılar, manşetlerden, köşe yazarlarının olan bitene dair görüşlerinden bahsettiler. İşlerden konuştular biraz.

Hüseyin Bey, Eyüp Sabri Bey'i sordu. Hastalık iyice ilerlemiş, önce küçük unutkanlıklarla kendini hissettiren Alzheimer yıllar içinde eşini, evlatlarını bile zihninden çekip almıştı. Sabahattin Bey, çok etkilendiği bu durum hakkında konuşmaktan kaçınarak birkaç sözle konuyu geçiştirdi. Hüseyin Bey de dalgındı.

Konuşurken ya pencereden dışarı bakıyor ya da kucağında birleştirdiği ellerinde gözleri sabitleniyordu. “Hayırdır?” dedi Sabahattin Bey, “Bir hal var sende?”

Vardı. Sabahattin Bey o halin öznesiydi üstelik. Ama söze nereden başlanacaktı?

Beş yıldır birlikte çalışıyorlardı. Pek uzun bir zaman olduğu söylenemezdi aslında. Aralarında yaklaşık otuz yaş fark vardı, ayrı kuşakların temsilcileriydiler.

Ama konulara yaklaşımları, çözüm üretme biçimleri, araştırmacı kişilikleri, merakları, disiplinleri... Tüm benzerlikleriyle usta-çırak olmuşlardı. Birlikte önemli kararlar almış, çaresiz görünen sorunlara çareler bulmuşlardı. Uyum ve güvenle çalışmışlardı hep.

Hüseyin Bey'in zihninden bunlar geçerken gözü parmağındaki alyansa ilişti.

Evleneceği vakit Sema'yı Sabahattin Bey istemiş, yüzüklerini o takmıştı.

Önemli kararlarımız bazen aheste zamanlarda değil, tam da şimdi olduğu gibi bir vakitte alınır. Bazen büyük değişimler için riskli görünen dönemler, düşüncelerimizi kendimizden ummadığımız çabuklukta karara çevirir. Belki kimyasal bir tepkimedir bu, belki insani bir etkileşim.

Otuz yaşına gelmişti Hüseyin Bey. Öğrencilik yıllarından beri kafasında tasarladığı şeyleri hayata geçirmeliydi artık. Buradan ayrılmak değil, orada devam etmek istiyordu. Konuşmasını yapmak için aklında cümleler kurmuş,

özneyi başa, yüklemi sona alıp ikisinin arasında nedenler, niçinler sıralamıştı.

Ama şimdi kurduğu cümleler yıkılıyor, tüm nedenler o cümlelerin altında kalıyordu. Sesinin tonu kendi tınısından uzaklaşırken İstanbul'a gitme kararı aldığını söyledi, İstanbul'a gitme ve kendi işini kurma. Sözü henüz bitmişti ki, Sabahattin Bey'in sesi bir cam gibi gürültüyle kırıldı, kırılan cam keskindi.

Kendi aralarında kalmış konuşmadan kapının ardına sızan tek şey, "Başarısız olursan bir daha buraya dönme," sözü oldu. Bu iki adam üzgündü, adamlardan biri küskündü ve diğeri kararını vermişti.

Ankara semalarında bir selâ okundu. Er kişi niyetine saflar tutuldu. Merhumu nasıl bildiğimiz soruldu.

Süleyman oğlu Eyüp Sabri geçti bu dünyadan. Haklarımız helal olsun.

Yıl 1981, Ağustos ayının sonu...

Koşulların şekillendirmediği ve değıştirmedeği değerlerle, kokunun hafızasında bir yer edindi; hem hiçbir zaman hiçbir yerde hem tüm zamanlarda yaşayacak kadar diri.

Eyüp Sabri Tuncer, 1960'lar

Omzumuzun kefesine art arda ağırlıklar yüklenir bazen. Tartarız.

Bazen sorun iptir, düğümdür. Çözeriz. Ama kimi zaman daramızı almadan tartılmaz, elimizi kolumuzu düğümden kurtarmadan çözümez.

Genel kurulda alınan karar uyarınca sermaye artırımına gitmek, böylelikle finansal kaynak sağlanırken yüksek enflasyon karşısında şirket hisselerinin değerini korumak hedeflenmişti. Hedef buydu da, sonuç neydi diye sorarsak...

O dönemde şirket yönetiminde bulunan bazı aile mensupları sermaye artırımına konu olan hisselerin dışarıdan bir ortağa satılmasına önayak oldular. Kararı gerekçe göstererek yapılan satışta toplamın %25'ine karşılık gelen hisselerin tamamını bir işinsanı alınca dengeler bozuldu. Eyüp Sabri Tuncer'in ömür verip var ettiğı, Sabahattin Tuncer'in ömrünü ekleyip kurumsal kimlik kazandırdığı yapıda kendi paylarının oranı yüzde kırka düşmüştü artık. Ve oranlar, sözün hükmünü de belirliyordu.

Ticaretin kâğıt üzeri hukukunda mürekkep dağılırsa yazı okunaksız, kararsa hakkın sahibine bile acımasızdır. Dünden bugüne getirenler, bugünden yarına varamayabilirler.

Sabahattin Bey'in oğlu Engin'in askerden yeni döndüğü zamanlardı. Bir anda karşısında bulduğu bu büyük sorun için neler yapması gerektiğini düşünürken uykuları kaçıyor, saatin üçünde beşinde gecenin nöbetini tutarak imkânları, ihtimalleri kolaçan ediyordu. Mesela deponun ağzına kadar hammaddeyle dolu olduğunu görmüştü. İhtiyaç fazlası ürünün bir kısmının da kullanım süresi dolmak üzereydi üstelik. Sabahattin Bey, hammadde çeşitliliğine daima önem vermişti, ancak bu kez işleyişle ihtiyaç dengesinin bozulduğu bir yatırım vardı depoda.

Engin'in teşvikiyle öncelikle ürünlerin elden çıkarılmasına karar vererek çalışma hayatına İstanbul'da devam etmekte olan Hüseyin Erdoğan'la temas kurdular.

Hüseyin Bey, Ankara'dan ayrıldıktan sonra Sabahattin Bey'i aramış, İstanbul'a davet etmiş, uzun ve koyu bir sohbette yaptıklarını anlatarak onun fikirlerini almıştı. Beklemediğı bir kararla işi bırakıp bir anda gittiğı için Sabahattin Bey gönül koymuştu ama ustanın çırağına kırgınlığı o sese, o yüze karşı çözümlüveren buzlar gibiydi.

Hüseyin Bey, bir kısım hammaddeyi kendisi alırken yüklüce bir miktarı birlikte çalıştığı işletmeler aracılığıyla elden çıkardı. Böylelikle kayda değer bir nakit

sağlanmış oldu. Ancak satışı gerçekleşmiş hisseleri geri alabilmeleri için daha fazlasına ihtiyaçları vardı. Mevcut koşullar içinde şirketin durumu pek cazip değildi aslında ama hisseleri alan Türker Sümer, bu girişimi uzun vadeli ticari bir yatırım olarak değerlendirdiğini söylüyordu.

Bir sonraki adım olarak, Sabahattin Bey'in 1962'de kendi kolonya formülünü geliştirerek büyük bir atılım yaptığında aldığı Keçiören'deki evi de müteahhite verdiler. Kızı Emine ve oğlu Hasan Engin'in bahçesinde büyüdüğü bu eve karşılık alınan beş daireden ikisini derhal satışa çıkardılar. Böylece gerekli olan tutarı sağlamışlardı.

Tam da o dönemde, Türker Bey'in yeni bir fabrika kurmakta olduğunu, tüm yatırımını buraya yönlendirdiğini ve nakite ihtiyaç duyduğunu öğrendiler.

Herkes için doğru zamandı. Türker Sümer, kendi ihtiyaçlarıyla beraber bu çabaya da hak vererek hisselerini Sabahattin Tuncer'e devretmeyi kabul etti.

1988 yılının son yönetim kurulu toplantısında duyulan haber, tebriklerle birlikte şaşkın uğultulara neden oldu. Sabahattin Bey'in hisselerinin oranı % 65'e yükselmişti.

Sonuçtaki en büyük pay, henüz yirmi dört yaşındaki Engin'e aitti aslında. Yedi yaşından itibaren işin parçası olmuş, dünyası Anafartalar'da kurulmuş, akranlarından çok koca adamlarla ahbablık ederek yetişmişti. Terazinin bir kefesinde dedesinin, babasının emeği dururken diğer kefeye bu emekten daha ağır ne koyup tartabilirdi? Genç adam, pay sahibinin kuracağı fabrikadır, nakittir, zamanı dardır diye duyunca soluğu onun yanında almış, merhabadan, askerlik anılarından, içilen çaylardan sonra teklifi yineleyerek hisse senetlerini alıp çıkmıştı.

Anafartalar'ın yolunu yürümüş müydü, koşmuş muydu, uçmuş muydu bilmeden... Mağazaya gelip elindekileri masanın üzerine koyduğunda göreve yeni getirilmiş Genel Müdür Cezmi Bey'in yüzündeki şaşkınlık ve sevinç görülmeye değerdi.

İşin devamlılığı esastı onlar için, işe yönelik nitelikli yatırımlar yapmak, işin özünü ve çehresini günün şartlarına uygun biçimde yenilemek. Ancak düşüncenin merkezinde bunlar olsa da, çevresinde savrulmamak için hesaba katılması gerekenleri birlikte görüyorlardı. Çok çalışmak ve bir parça hayat, oyunun kuralına yetmiyordu.

İşletmelerin hem karadelikleri hem karakutuları vardır. Bu bir aile işletmesiye eğer, doğuştan kazanılan haklarla beraber şekillenen organik bağ çözülüp dağılabilir, inceli kopabilir, kördüğüm olabilir. Alan, yeni kuşakların kendilerini ispat etme isteğiyle genişledikçe daralır. Kurumsal değil, kişisel galibiyetler için verilen mücadelede herkes kazanmak isterken her şey kaybedilir. Her biri için bir diğerinin lokması, sırtındaki abası, berikinin evi barkı sofası söz konusuysa iş ve ilişkiler tükenecektir. Bireylerin aynı donanımına, aynı bilgi ve tecrübeye, eşdeğer bir vizyona sahip olması da beklenemez. O yüzden kararlar kişisel tasarruflardan çıkarılıp, kurallar kesin ve net bir biçimde tanımlanmalıdır. Aksi takdirde tüm sebepler ve sonuçlar, aile işletmelerinin ömrünü belirler.

Tecrübelerle, atlatılan badirelerle biliyorlardı ki, kurumsal bir yapı oluşturmak en önemli koşuldu. İlk günden itibaren sahip oldukları çalışma anlayışına daha fazla işlerlik kazandırmaları gerekiyordu. Amaçlarla, ideallerle yaratılan kültür, kaynaklarını kurumsal anlayışla kullandığı takdirde bugünün yarını, geleceğin inşası mümkün olabilirdi. Birinin var ettiği diğerleriyle son bulmasını diye...

1988 yılıydı, tam da bu bilinçle, genel müdürlük için Ali Cezmi Güneri adını önermişti Engin Bey, üçüncü bir göz, bir dış ses olması için.

Cezmi Güneri, hukuk fakültesini tamamlamadan bırakarak Semih Eskin'in avukatlık bürosunda çalışmaya başlamıştı. Semih Bey'le birlikte Eyüp Sabri Tuncer'in ticari faaliyetlerindeki hukuki konulara yardımcı oluyorlardı. Eskin'in vefatının ardından avukatlık bürosundan ayrılmıştı, ama birçok şirkete danışmanlık hizmeti vermeye devam ediyordu.

Genel müdürlük teklifi geldiğinde hiç düşünmeden kabul etti. Finansal konular ve muhasebe, imza yetkisiyle birlikte Cezmi Bey'in yetki alanına bırakılmıştı.

Yıllardır yürüttükleri hukuki çalışmalarla şirketin işleyişi hakkında bilgi sahibiydi zaten. Göreve geldiğindeyse öncelikle geriye dönük olarak hesapları titizlikle inceledi ve ayrıntılı bir döküm çıkardı.

Mekanizmanın dişlileri arasına sıkışmış hiçbir şey bırakmadan... Aileden olmanın yahut diğer hissedarlar için aileye olan yakınlığın-uzaklığın belirleyiciliği kalmamıştı. İki kere iki herkes için dört edecekti.

Aldığı hukuk eğitimi Cezmi Bey'in kişisel özelliklerini pekiştirmiş,

disiplinli, kuralcı yapısı adeta matematiksel bir kesinliğe kavuşmuştu. Onun dünyasında, içgüdülerden yahut zarlardan yola çıkılamazdı. Ticari bakış açısı dar, kimi zaman girişimci ruhlara duvar olsa da, Cezmi Bey herkes için emniyet şeridiydi. Aile mensupları ve diğer tüm ortaklar onun adaletine itimat ediyorlardı.

Engin Tuncer'in ifadesiyle Ali Cezmi Güneri, şirketin tarihindeki bir diğer kişi değil, bir ara kuşaktı.

Anafarta, rüzgârlı geniş bir alanı ifade eden anlamıyla şimdi de bir haberin rüzgârının etkisindeydi. Haber çoğunca olduğu gibi en beklenmedik zamanda gelmişti. Nuri Conker'in kızı Kıymet Tesal, Anafartalar Caddesi'ndeki binayı, Sakarya Apartmanı'nı satma kararı aldığını bildiriyordu.

Kıymet Hanım, ahbablıkları eskiye dayandığı için konuyu Sabahattin Bey'le özel olarak da görüşmüştü. Kiracıların faaliyet gösterdikleri dükkânları alabilmelerini umuyor, kimsenin düzeninin bozulmasını istemiyordu. Hatta binanın tamamını Sabahattin Bey'in almasını önermişti. Böylelikle işlemler kısa zamanda halledilir, sonrasında kiracılar kendi aralarında durumu hale yola koyabilirlerdi. Tamamını almak bir yana, dükkân parasının bile kasada olmadığını öğrenince şaşırdı.

Kapısında kuyrukların uzadığı mağazayı düşününce inanması zor bir cevaptı çünkü.

Şirket, Işıklar Caddesi'ndeki tesisle üretimini artırmış, beraberinde pazarlama ağını genişletmişti, ama aynı zamanda günün teknolojisine uygun bir sistem kurarak büyük bir yatırım yapılmıştı. Seksenlerin başından itibaren kimi devlet kurumlarıyla beraber bilgisayar kullanımına geçmiş birkaç işletme arasında yer alıyorlardı. Gelir nispetinde artan giderler, ortaklar arasındaki kâr paylaşımları, piyasadaki ekonomik çalkantılar, vergiler derken... hazırlıksız yakalanmışlardı.

Diğer kiracılar da işleri düzenleri yerinde esnaflardı ama ha deyince söz konusu miktarın bir araya getirilmesi kimse için mümkün görünmüyordu. Günün koşullarında faiz oranlarının yüksek olması, herkesi banka kredisine yönelmekten de alıkoyuyordu. Her birinin uzun zamandır iş tuttuğu bu adreste, Eyüp Sabri Tuncer altmış küsur yılı devirmişti. Bir semboldü bu mağaza. Altmış

yıl ve küsuratta mülk onların olmasa bile ruhu onlara aitti.

Herkes bir çare arıyordu. Müşterinin ayağı buraya alıştı. Binayı başkası alsa, kim bilir, belki de hepsini çıkaracaktı. İşte öyle bir durumda muhitten çok uzaklaşmamalıydı ama ya gönüllerine göre yeni bir yer bulunamazsa? Hem sonra, boşalttıkları dükkânın camına üç yüz adım ileriye, beş yüz metre yukarıya taşındık mı yazılacaktı? Düşünce değildi bunlar, telaştı.

Sabahattin Bey'se yarı parayı toparladı ama baktı ki oluru yok, Kıymet Hanım'a,

“Kısmet değilmiş,” diyerek geri çekildi. Doğru mu duyduk? Evet, dükkânı alabileceği miktar kasada yoktu, ancak bir biçimde denkleştirmek Sabahattin Bey

gibi bir adam için hiç de zor olmasa gerekti. Yorgundu belki. Bir ömür soluksuz çalışmaktan, aile işletmesi olmanın sağladığı kolaylıklar kadar zorluklarına maruz kalmaktan, bildiklerimizden, bilmediklerimizden yorgundu belki.

Foto Aile ve Coşkun Manifatura gibi dükkân komşularından biriydi Tuncer Akcan. Ankara'nın en büyük tuhafiyeye toptancısıydı. Binanın altıda üç hissesini almaya talip olmuştu. Sabahattin Bey'in durumunu öğrendiğinde kimselerin yapmayacağı bir dostluk örneği gösterdi. Eksik kalan yarı parayı altı ay sonra peyderpey ödenecek şekilde herhangi bir vade farkı uygulamadan Sabahattin Bey'e teslim etti. İstese hepsini kendi hanesine ekler, konu bütünüyle kapanırdı ama paftasıyla, parseliyle dükkânın tapusunu Sakarya Apartmanı'nın ilk kiracısına uzatıyordu.

O akşam mesai bitip herkes çıkınca Sabahattin Bey bir süre daha kaldı mağazada.

Masanın en alt çekmecesinde hâlâ durmakta olan babasına ait ispiрто ocağını çıkarıp kendine bir kahve yaptı. Bosna işi kulpsuz fincandan yudumlarken ilk kez gören gözlerle mağazayı inceliyordu. 1989 yılının ortalarından 1923'e uzandı zaman. Eyüp Sabri Bey, gözlerini kırpmadan duvardaki fotoğraftan bakıyordu.

Çerçevenin içindeki suret, kendini çevreleyen andan sıyrılmıştı.

Bir adamın, onun aklının, mavi hudut hayalinin doğup büyüdüğü yerdir burası.

Adanmış bir ömrün hokka divit elyazmasıdır. Hatıranın dün kadar

yakın, yüzlerce yıl gibi uzak mesafesine yerleşir. Adımlayalım. Enine. Boyuna. Kaç metredir? Kaç adam boyudur yüksekliği? Asma kattaki küçük masanın başında sabahın er, akşamın geç bir vakti. Kanatlanmadan uçup gidecek olan kokuya kesme candan kafesler yapılan yerdir burası.

Eyüp Sabri Bey, hatıranız payıdardır.

Eyüp Sabri Tuncer, 1980'ler

Her işin sorunları, kendine özgü zorlukları vardır. Ama aynı konu her daim gündemdeyse sorundan fazlasına dönüşür. Kolonya imalatında temel hammadde olan alkol sıkıntısı üretimi düşürerek işleri çıkmaza sokuyor, Turhal'daki şeker fabrikasından tankerlerle getirttikleri alkol, ek vergisiyle, artan nakliye masraflarıyla beraber maliyetleri daha da

yükseltiyordu. Sabahattin Bey ve

Hasan Engin, mevcut şartları değerlendirerek cevabı çözüm olacak bir soru sordular; alkolün ithalatı yasaktı, peki ya kolonya ithal etmek? Meseleyi Hüseyin Erdoğan'a ilettiklerinde beraber yürütecekleri bir girişimde bulunmaya karar verdiler.

Mevzuat incelendiğinde kolonya ithal etmek mümkün görünüyordu. Gümrükten alınan bilgiler de yasal bir engel olmadığını doğrular nitelikteydi. Sağlık Bakanlığı'nın vereceği kontrol belgesiyle işlemleri başlatabilecekleri anlaşıyordu. Öyleyse kolonyayı yurtdışında üretecekler, kendi ürettikleri kolonyayı da yurtiçine ithal edeceklerdi.

İtiraz sesleri yükseldi. Seslerden biri Ali Cezmi Güneri'ye aitti. Aldığı hukuk eğitiminin hassasiyetiyle ilgili yasanın şu sayılı maddesinin, şu numaralı fıkrasının, şu bendinde yazılanlar uyarınca diye uzun cümleler kurup kaygısını ifade ediyor, daha önce kimsenin böyle bir işe kalkışmaması şüphelerini artırıyordu. Dağın dolambaçlı yolunda cezalı duruma düşmemek için konuyu tüm ayrıntılarıyla araştırdıktan sonra karar vermeliydiler.

Öyle yaptılar. Yasaya uygunluğu detaylı araştırmalarla sabit olunca işlemler başlatıldı. İsviçre'deki bir firma aracılığıyla kendi üretim standartlarında bir imalathaneye ulaştılar. Türkiye'den esansın formülü gönderiliyor, karışım formüle göre hazırlanıp varillere doldurularak Türkiye'ye geliyordu.

Hammaddelerin İsviçre'den sağlanmasına, üretimin her aşamasının yurtdışında gerçekleşmesine ve nakliye masraflarına rağmen kârlılık oranı yüksek bir iş

olmuştu.

Üretimden doğan kârlılığı daima son tüketiciye yansıtarak hareket eden şirket yine satış fiyatlarını aşağı çekti.

Yaklaşık üç yıl süren kolonya ithalatıyla maliyetler düşürülmüş, satışlar artırılmıştı. En önemli sonuç, hızlanan para akışı sayesinde şirket bünyesinden ayrılmak isteyen küçük pay sahiplerinin hisselerini alabilmek oldu.

Yurtdışından getirtilen kolonyanın dolum ve paketleme işlemlerinin yanı sıra, Işıklar Caddesi'ndeki tesiste üretim de devam ediyordu. Beklenmedik başka bir sorunla beraber...

Yaşam niyetimiz bazen içinden geçtiğimiz zamanlara, matbu kararlara yetmez.

Fikirlerimiz ve uygulamalarımızla yarattığımız fark, genellemeler içinde ziyana uğrar. Dışarıdan görüldüğü gibi değildir birçok şey. Ama hayat için küçük bir ayrıntıdır bu, dikkate almaz.

Sabahattin Bey, birlikte iş yaptıklarına karşı sağduyuyla, çalışanların lehine yönelik kararlarla yol alırdı. İşin emektarlarına haklarını teslim etmenin gerekliliğine inanıyorlardı. En başından beri dikkat ettikleri işin maddi yönlerinin yanı sıra, işçilerin kişisel meselelerinin de takipçisiydi Sabahattin Bey. Kimseyi düşünlerinde, cenazelerinde yalnız bırakmaz, maddi manevi destek olurdu. Bu anlayışla sendikaya üye olmalarına olumlu bakmış, hatta şirkette çalışan yeğenini bile sendikaya üye olması için ısrarla teşvik etmişti. Böylece maaş artışlarında hakkaniyetle karar vermesi kolaylaşacak, özlük haklarının bütünüyle korunması sağlanacaktı. Gerçi kendine göre bir yöntem bulmuştu Sabahattin Bey, ekonomik koşulların ağır seyrettiği dönemlerde maaşlara her ay enflasyon oranında artış

yapıyordu; hatta bu haber duyulduğunda kendi çalışanlarına karşı zor durumda kaldıkları gerekçesiyle diğer işletmelerden tepki almışlardı.

Tabi oldukları sektör gereği, işçilerin bağlı bulunduğu sendika bünyesinde lastik fabrikaları, gaz dolum tesisleri gibi ağır çalışma koşullarında faaliyet gösteren kurumlar da yer alıyordu. Bu sahalarda insan sağlığına zarar verebilecek unsurlar taşıyan, yıpranma payı yüksek işkollarıyla, kolonya imal eden işletmelerin sunduğu çalışma ortamı diğerlerinden ayrışıyordu. Ancak maaş görüşmeleri esnasında sendika, çatısı altındaki tüm kurumlarla ayırım gözetmeksizin aynı sözleşmeyi imzalayacağını bildirdi.

Görüşmeler neticesinde mutabık kalamadılar. Eyüp Sabri Tuncer, toplu iş

sözleşmesinde sendikayla anlaşma sağlamayacağını açıkladı. İşçiler için de zor bir durumdu bu aslında, bir yanda çok iyi koşullarda yıllardır çalıştıkları şirketleri, diğer yanda bağlı oldukları sendikaları...

Anlaşma sağlanamayınca sonuç değişmedi, işçiler grev kararı alarak karar bildirisini kapıya astılar. “BU İŞYERİNDE GREV VAR!” Bunun üzerine Eyüp Sabri Tuncer, Işıklar Caddesi’ndeki tesiste süresiz olarak üretimi durdurma kararı aldığını açıkladı. Artık sadece fason üretim yapılacağını, işleyişlerini hammadde teminiyle ve ürünlerin satışıyla

sınırlandıracaklarını duyurdular. İşçiler şirkete davet edilerek ihbar tazminatları ve kıdem tazminatları ödendi. Olaylar büyük bir hızla gelişmiş ve ummadıkları biçimde sonuçlanmıştı.

1991 yılı. Kapı kapanmıştı. Işıklar Caddesi hayli karanlık, fazlaca sessizdi artık.

Lalahan'da, yerleşim yerlerinin uzağında kalan bir bölgede vaktiyle bir arazi almışlardı. Satın aldıkları kişi arazide bir tavuk çiftliği kurmuş, ama başarı gösterememişti. Otların bürüdüğü alanın her iki yanında harabeye dönmüş

kümesler yer alıyordu. Bir süre önce burayı biraz elden geçirerek bir su deposu

yaptırmışlar, temizletip boyattıkları binaları hammaddeler için depo haline getirmişlerdi.

Toplu iş sözleşmesinde sendikayla anlaşma sağlanamayınca OSTİM'deki küçük bir tesiste fason üretime başlandı. Yurtdışında üretip getirdikleri kolonyanın dağıtımını da devam ediyordu. Ama başlaması ve devam etmesi gereken yeni bir şey daha vardı şimdi, tüm imkânların seferber edileceği bir yenilik: Lalahan'daki araziye kolonya üretimi için bir fabrika yapmaya karar verdiler. Zor olacaktı, uzun sürecekti. Sabahattin Bey, fabrikaya alınacak makinelerin belirlenmesi için Almanya'daki ve İtalya'daki fuarlara Engin'i göndermeyi tercih etti. Çünkü çocuk yaşta işbaşı yapmış, hammaddelerden üretim aşamalarına, satıştan pazarlamaya tüm ticari akışın içinde yetişmiş oğul, Sabahattin Bey'in gözündeki bu görev ve sonrasına hazırdı artık.

Fabrikanın inşaatı sürerken arazinin daha yüksekçe olan bölümünde bir de ev yaptırmaya başladı. Ona ihtiyaç duyulduğunda ulaşılabilir kadar yakın, devredeceği görevin özgür kararlar alabileceği kadar uzak... Daha inşaatlar devam ederken hem fabrikanın hem evin önüne birer salkımsöğüt dikti.

Seçiminin sebebini bilmiyoruz. Belki eğilen dallarıyla yapraklarına köklerini hatırlatan bir ağaç olduğu içindir.

Bir gün Sabahattin Bey, özel olarak konuşmaları gerektiğini söyleyerek Engin'i odasına çağırdı. Baba olarak söze başlayıp konuşmanın seyrinde patron kimliğiyle devam etti. Sonra baba ve patron, her ikisi aynı fikirle, görevi Engin'e devrettiğini açıkladı.

“Muvaffak olacağından şüphem yok,” diyerek. Akşam saatleriydi, oda loş bir hal almış, karşılıklı duran iki adamın yüzleri seçilmez olmuştu. Silüetlerden biri diğerinin omzunu tutup yaşından beklenmeyecek bir kuvvetle sıkarken, öteki, yarı karanlığın içinde bile nadiren gülümseyen adamın tebessümünü görebiliyordu. Otuz yaşındaki Hasan Engin Tuncer bir ideali devraldığının bilincindeydi.

Devir teslimin bir yıl ardından, 1995 yılında Lalahan’daki fabrikanın açılışı yapıldı. Kuruluşlarının yetmiş ikinci yılında, yetmiş iki yaşındaki Sabahattin Tuncer, oğlu Hasan Engin Tuncer’le beraber kurdeleyi kesti.

Avrupa’dan getirtilen makinelerle donatılmış, bilgisayar tabanlı üretim yapacak olan fabrikaya bakarken yüzünde geçmiş yılların şimdisi vardı. Üç kuşağın inşa ettiği bir ve biricik hayalin kapısındaaydılar, çok sayıdaki davetlinin arasında sanki bir an belirip kaybolan Eyüp Sabri Tuncer’le birlikte...

Yönetim kurulu başkanı olarak işle ilgili çalışmalarına devam etmekle birlikte, görevini onursal başkan niteliğinde yürütüyordu artık. Ne de olsa Türkiye’nin en önemli parfümörlerinden biriydi Sabahattin Tuncer. Hassas koku alma duyusuyla birlikte kokuyu ve bileşenlerini ayıran, kokunun algıdaki aşamalarını belirlerken yepyeni kompozisyonlar oluşturan bir parfümör... Doğuştan gelen yetisini tutkuyla çalışarak geliştirmişti.

Evin yapımı da tamamlanmış, sadelikle döşenmişti. Özenle kurduğu, üniversitelere bile kaynak oluşturacak nitelikteki kütüphanesinde saatler geçiriyor, okumalar, araştırmalar yapmaya devam ediyordu. İşe yönelik çalışmaları dışında, Anadolu’nun ve dünya mutfaklarının yemek kültürüne büyük ilgisi vardı. Tıpkı kokular gibi, tohumlardan, yapraklardan, meyvelerden elde edilen baharatları; suyun kıyısını, dağın yamacını yurt edinmiş toplumların değişkenlik gösteren lezzet anlayışlarını inceliyordu. Aynı kokular gibi, lezzetler de bir damlayla, bir tutamla sağlanan dengenin güzelliğiydi.

Resimler yapıyordu sonra. Yağlıboya, suluboya tablolar... Tuvallerde, kâğıtların pürüzlü yüzeyinde, fırça darbeleriyle doğaya öykünüyordu. Bir çiçek dürbünüyle bakıyordu uzağa. Şehir bitip kır başlıyordu.

Resim çalışmalarına bazen torunları Pelin, Bahadır ve Berin’in de eşlik etmesini ister, onlara desenler çizdirir, renk karışımlarını öğretirdi. Sanat aracılığıyla hayatın anlamına ve benliklerine ulaşabileceklerini öğütlerdi sık sık.

Fabrikanın bulunduğu bölge göçlerle, mevsimlik işçilerle gecekonduların, derme çatma yapıların çoğaldığı bir yer haline gelmişti. Zor şartlarda hayata tutunmaya çalışan bu insanlara destek oluyor, bir yandan da bölgenin ormanlık alan olarak kalması ve diğer sahaların ağaçlandırılması için girişimlerde bulunuyordu. Kendi çabalarıyla binlerce ağaç diktirdi. Bir avuç toprak varsa bir avuç tohum, bir tutam ekin, bir dal ağaç yeşermeliydi mutlaka. Bir avuç toprağa bağlar bahçeler kurulmalıydı. Toprağa hürmet edilmeliydi muhakkak.

Şirket yönetimini otuz yaşında devralmış genç bir adamdı Engin Tuncer. Ama,

“Kolonyanın içine doğdum,” dediği bir tecrübesi vardı. Hayatı ve tüm kararları işin önceliğinde şekillenmişti. Hangi günlerden, olaylardan geçip bulundukları yere geldiklerini, ömürleriyle yazdıkları bu hikâyeyi işin kendisi kadar önemsiyordu.

Devraldıklarının devamlılığıyla beraber kendi kuşağını temsil eden düşünceler taşıyordu.

Fabrikanın açılmasıyla sağlanan yüksek kapasiteli üretim yeni pazar ihtiyacını da birlikte getirmişti. Bu büyük organizasyon için işleyiş şeması oluşturmak, yol haritası çizmek, hedefleri güncellemek gerekiyordu. Engin Tuncer, yurtiçine yönelik çalışmalara devam ederken yurtdışına açılmalarını da sağlayacak adımlar atmak niyetindeydi.

Marka olmanın denklemi bilinir. Ama uzun araştırmalar sonunda elde edilen veriler denkleme yerleştirildiğinde sözü edilen sonuca ulaşılamaz her zaman. Bir isimden bir marka yaratmışlardı, bir değer üretmişlerdi. Eyüp Sabri Tuncer 1930’larda Anafartalar’da bir mağazada başarmıştı bunu. Kültürel anlayışlarının özgün tutumu içinde, saygın ve güvenilir bir yerleri vardı. Şimdi değişen dünyanın rekabet koşullarında yenilikçi anlayışlarını devam ettirmeliydiler.

Yapılması gerekenleri doğru yöntemlerle belirleyerek...

Engin Tuncer, Güven Borça ile altı ay sürecek bir çalışma başlattı. Borça, ODTÜ

Endüstri Mühendisliği’nden mezundu. Babası Nihat Borça, yetmişli yıllarda Eskişehir’de marketçiliği ilk başlatan kişiydi ve Eyüp Sabri Tuncer’in distribütörlüğünü de yapıyordu. Güven Borça, iş hayatına ürün geliştirme mühendisi olarak başlamış, sonrasında önemli şirketlerde yönetici olarak görev almıştı. Ayrıca marka yönetimi

alanında eğitimler düzenliyordu. 2001 yılında Türkiye'nin ilk marka danışmanlık şirketini kurarak *Bu Topraklardan Dünya Markası Çıkar mı?* adında bir kitap yazmıştı. Kitabın adıyla sorduğu sorunun cevabını arıyordu Engin Tuncer.

İlk olarak Öykü Reklam'la temasa geçip bir reklam müziği hazırlattı. Radyo tanıtımlarından sonra, 2003 yılında yayınlanan ilk televizyon reklamından itibaren kullanacaklardı onu. Bu melodi, Eyüp Sabri Tuncer'in müzikal kartviziti oldu. Takip eden süreçte geçmişlerini, misyonlarını, vizyonlarını ifade eden televizyon reklamlarıyla da marka bilinirliğini artırıp genç kuşaklara ulaşmayı hedeflediler. Hatta bu reklam filmlerinin birinde bizzat Sabahattin Tuncer de yer aldı.

Ardından, Güven Borça ile yürüttükleri çalışma uyarınca geniş katılımlı bir kamuoyu araştırması yaptılar. Konuya temel yaklaşımları öncelikle ihtiyacı belirlemek, belli bir anlayış içinde ihtiyaca yönelik ürünler geliştirmek, sonra tanıtım ve pazarlama ağıyla tüketicinin karşısına çıkmaktı. Katılımcıların çeşitli yaş gruplarına göre markayla ilgili algıları, yeni ürünlere dair beklentileri tespit edildi. Tüm bu veriler doğrultusunda sıvı sabunlar, losyonlar, şampuanlar, kişisel bakım ve ev bakım ürünleriyle, kolonyanın merkezde yer aldığı bir ürün çeşitliliği oluşturuldu. Kolonyanın koku yelpazesi genişletilirken 2007 yılında Gizli Bahçe adıyla ürettikleri oda kokusu serisini piyasaya sundular. Bunu 2009

yılında genç marka algısıyla Perfume Jewels, doğal ve organik ürünler kapsamında EST 1923 izledi. Yine 2007 yılında o gün için yeni ve farklı bir pazarlama yöntemiyle kendi internet siteleri üzerinden satış yapmaya başladılar.

Büyük yeniliklerin, gelişmelerin yaşandığı bu dönemde gerçekleşen en önemli şey, şirketin yönetim merkezini sanayinin başkentine, İstanbul'a taşımak, idari kadroyu üretim odaklı bir ortamdan uzaklaştırmaktı. Engin Tuncer'in 2005

yılında aldığı karar, seksen yılı aşkın zamanlarının içinde bir milat daha oluşturdu. Nehir, yatağını değiştirmeden güçlü bir kola ayrılmıştı.

Sabahattin Tuncer, sürecin en büyük destekçisi oldu. Marka çatısı altındaki yeni ürünlerin başarısı, geçmişi ve geleceği aynı satırda okuyan oğluna aitti. Özellikle yönetim merkezini İstanbul'a taşıması belki de çoktan alınması gereken bir karardı, ancak kendisi işlerini Ankara'dan yürütmek istiyor, başka bir yerde yaşamaya alışma yaşlarını geride bıraktığını söylüyordu.

Eyüp Sabri Tuncer, bir marka olarak, kolonyayla ve diğer tüm ürünlerle birlikte sadece kaliteyi değil, özeni de sunuyordu. Marka logosu günün algısına uyumlu olarak yenilenmişti. Seçilen şişeler, belirlenen renkler, ambalaj tasarımları, yazı karakterleri belli bir incelik taşıyordu. İçerikte ve sunumda her ayrıntı düşünülmüştü. Ambalajlarında yer verdikleri Braille alfabesiyle, çölyak hastalarının taleplerini dikkate alarak ürettikleri glutensiz ürünlerle, yoğun ilgi gören vegan-vejetaryen serisiyle farklı kitlelere ulaşarak onlarla organik bir bağ

kuruyorlardı. Vegan-vejetaryen ürünleri belirtmek için kullanılan V-Label sertifikasını Türkiye’de kozmetik sektöründe alan ilk marka olmuşlardı. Ayrıca ürünlerin test aşamasında hayvanlar üzerinde deney yapılmaması temel kurallarından biriydi.

Eyüp Sabri Tuncer, hikâyesiyle, yarattığı kültürel öğretiyle, marka olmanın bilinciyle varlığını şekillendiriyordu. Emekle, sabırla, kararlılıkla zaman denilen o zorlu sınavı geçmişlerdi. Engin Tuncer, aldığı doğru kararlar için doğru yöntemler izleyerek markayı sektör lideri haline getirmeyi başarmıştı. Ama bu henüz başlangıçtı.

Bazen başkalarının hayatları bizlere yol gösterir, ilham verir. Sadece başarılarından değil, yenilgilerinden de çok şey öğreniriz. Onların yaptıklarından, yıktıklarından bizler de yaşanmadık tecrübeler kazanırız.

İçimizde uyanan hevesle avareliğimiz bir amaç edinir. Amacımız, uzun günlerin, uykusuz gecelerin bedelini ve ödülünü öğrenir. Aradığımız yolu kendi kalemimizle, kendi kaderimize çizebileceğimizi gösterir onlar.

Türkiye’nin koku tarihiyle ilgili yapılmış ilk ve tek belgesel filmi olan *Cumhuriyet’in Kokusu*’nu izlerken rastlarız “onlara”. Hayatlarının, hayatlarıyla temsil ettikleri bir devrin tanığı oluruz. Bir memleketin siyasal, ekonomik, kültürel tarihinde toplumun yaşadığı değişimi izlerken, kokuyu ve kolonyayı kader edinmiş bir adam ve üç kuşakla karşılaşırız.

Tuncerler, *Cumhuriyet’in Kokusu*’yla tarihe sanatsal bir not düştüler. Eskilerin yâd edeceği, yeni kuşakların duyup öğreneceği günlerin kulakları çınladı. Bugünün dünden ayrılmaz bir bütün olduğunu gördük yeniden. Eşsiz ezgiler gibi geçmiş i mırıldandık. Kokunun peşine düşenlerle, hakikatin düşün i kuranlarla, yekpare kurallarla

karşılaştık. Kolonya, kültürel hafızamız olduğu kadar, şimdiki zamanımızdı.

Yönetmenliğini Mithat Bereket'in yaptığı, müziklerini Fahir Atakoğlu'nun bestelediği *Cumhuriyet'in Kokusu*, kültürel bir sembol olan kolonyayı tarihsel perspektif içinde geniş plan ele alıyor ve Eyüp Sabri Tuncer adının bir markaya dönüşmesinin izini sürüyordu kamera. Sabahattin Tuncer ve Engin Tuncer tüm hikâyeyi birinci ağızdan bizlere aktarırlarken Cumhuriyet'in, ülkenin, halkın, işte o kolonyaya ismini veren adamın ve üç kuşağın öyküsünü anlatıyor, elbette kolonyanın bu akıştaki bütünleştirici etkisinden bahsediyorlardı. Çünkü söz konusu olan şey, aynı zamanda bir sektörün inşasıydı.

Cumhuriyet'in Kokusu belgeselinin galası, 2 Haziran 2011'de Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda gerçekleşti. Tüm gelirini Darüşşafaka'ya bağışladılar. Gece için özel olarak tasarlanan, belgeselle aynı adı taşıyan "Cumhuriyet'in Kokusu"

adını verdikleri kolonya davetlilere dağıtıldı. 88. yılını kutlayan Eyüp Sabri Tuncer ailesi, haklı bir gururu paylaşıyordu.

Kimi mekânlarda asılı kalır zaman. Yoğun bir huzmenin görünür kıldığı zerrelere gibi... Geçmişteki "ben" vardır orada, çok tanıdık, pek yabancı. Ama aynaların görüp söylediği gibi değil.

2013 yılının Haziran ayı başında, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nden bir telefon geldi. 10 Haziran tarihinde yapılacak anatomi müzesinin açılışına Sabahattin Tuncer'i davet ediyorlardı. Yirmi iki yaşında çalışmaya başlayıp yirmi yedi yaşında bir delikanlı olarak ayrılmıştı fakültedeki görevinden. Doksan yaşındaydı. Bu kadar yaşadktan sonra, bir gün bir yerlere dönünce insan, gençliğiyle karşılaşır mıydı? O daracık merdivenden yine inse, o depodan bozma odada kendini çizimlerin başında bulur muydu?

Sonra annesini hatırladı birden, '85 Mayıs'ında yitirdiği Vasfiye Hanım'ı.

Fakültedeki görevine ilgi gösterir, neler yaptığını sorar, yine de onu mağazadan uzak tutan bu işle ilgili bir hükme varamazdı. Oğlunu mutlu görmekle yetinmeyi seçmişti.

O sabahın gecesinde, heyecanlıydı Sabahattin Bey. Uyumakta güçlük

çekmiş, sabah erkenden kalkmıştı. Pek âdeti değildi ama evden çıkana kadar saçlarını tekrar tekrar taramış, kravatının düğümünü beğenmeyerek çözüp bir daha bağlamıştı. Zamanda yolculuk için hazır görünüyordu. İstemsiz bir şekilde gülümsediğini fark etti. Tam olarak ayırımına varamadığı güzel bir duygu vardı içinde, iyi bir his.

Müzenin açılış kurdelesini bir yanında rektör, bir yanında dekanla birlikte kesti.

Müzede yer alan birçok önemli parçanın içinde altmış sekiz yıl önce yaptığı çizimleri görünce heyecanı daha da arttı. Fikirlerinin şekillendiği yerdeydi. Belki de hayat sırf bu sebeple yolunu buradan geçirmiş, bir damla kolonyanın uçuşan kokusuyla birlikte mesafeler kat etmişti. Bilgiler, çizimlerini yaptığı kitaplarda öylece duruyordu, biri kapağı aralasin, gelip onları bulsun, bir hayal kurup kendine ulaşsın diye.

Herkesin rastlantılara borcu vardı.

Türkiye'nin koku duayeni Sabahattin Tuncer'in bir vakitler fakültede çalışmış

olması, hazırladığı levhalardan eğitimleri sırasında hâlâ faydalanan öğrenciler tarafından büyük ilgi gördü. Koca bir kalabalık bir araya gelip günün hatırası olarak objektife gülümsediler.

Akşam eve döndüğünde tüm ayrıntılarıyla tekrar tekrar anlattı günü. Sabahattin Bey'de alışık olmadıkları bir haldi bu.

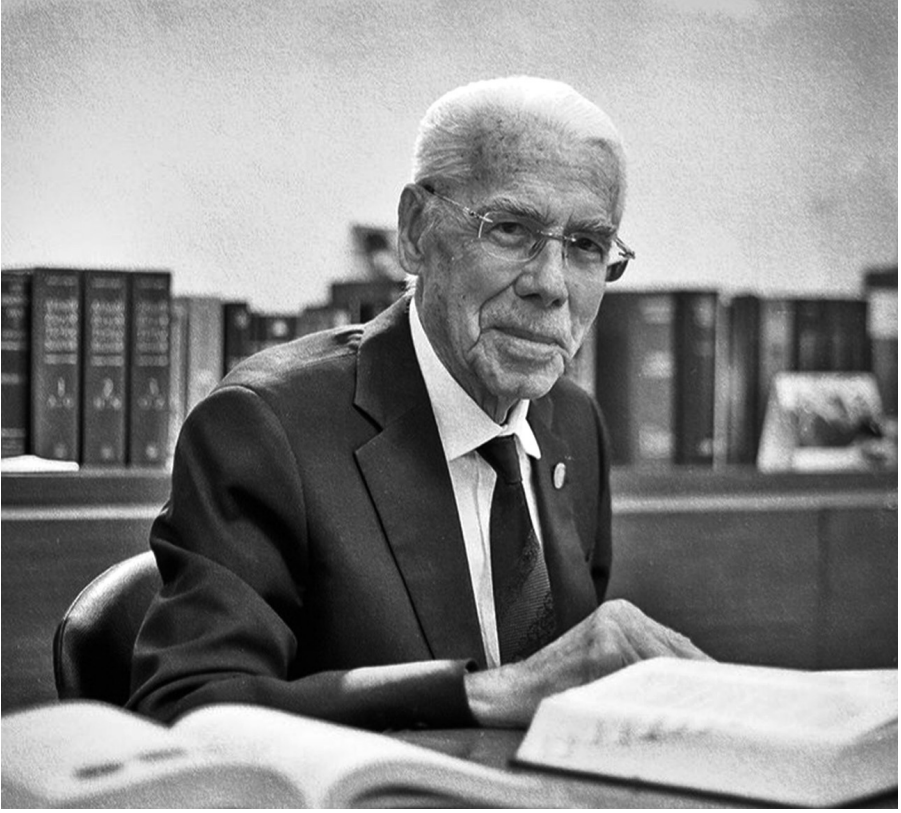
* * *

Aylar sonra bir gün, Hüseyin Erdoğan'ın bir posta aldı. Büyücek zarfın içinde Erdoğan Parfüm Sanayi'nin koku kimyasalları ihracatında Türkiye birincisi olduğunu gösteren belgeyle, kendisine yazılmış bir mektup yer alıyordu.

Hüseyin Bey, "Sizin öğretilerinizle başardık, aldığımız ödülü size ithaf ediyoruz,"

diyordu yazdığı mektupta. Hakikaten, kendi fabrikasını kurduğunda da açılışı Sabahattin Tuncer'e yaptırmış, açılışın ardından, "Hocamız Sabahattin Bey'in dersidir," diye takdim edeceği bir konuşma yapmasını rica etmişti. Kendi konuşmasında da, "Sabahattin Bey bir ekoldür, ben o ekolü takip ediyorum,"

diye tamamlamıştı sözlerini.

Sabahattin Tuncer fabrikada çalışma odasında, 2014

Yıllar önce yanına gelen gençte bugünleri görmüştü Sabahattin Tuncer. “Sana el veriyorum,” demişti.

Yanılmamıştı.

İsmiyle müsemmadır ekim ayı. Toprak sürülür, tohum savrulur, narenciye fidanları dikilir. Kimi yerlerdeyse hasat sonrasında bahara hazırlanılır. Kırılma fırtınasının ardı bağ bozumudur. “Gazel ayı” da denir Anadolu’da, dökülen yapraklara mahsus.

2016 yılının Ekim ayıydı. Topraktan öğrendiği, toprağa öğrettiği, ondan aldığı tohumdan, kökten, kabuktan, çiçekten, yapraktan kokular var ettiği, kokulara ad verdiği aydaydı.

2016 yılının Ekim ayıydı. Rahatsızlandı. Derhal hastaneye kaldırdılar. Durum ciddiye. Birinci gün, ikinci gün, üçüncü gün... O odalarda ve o koridorlarda günler geceler izafidir. Eve gitmek istedi. Doktorlar,

“Asla olmaz!” dediler.

Dördüncü gün, beşinci gün, altıncı gün... Konuşmakta güçlük çektiği için eve gitme isteğini kâğıda yazıp verdi. Doktorlarla bir kez daha görüştüler. Kabul edilmedi. İşte o zaman bir soru sordu oğul, “Ya bu onun son isteğiye?”

Birkaç saat içinde tüm cihazlarıyla, doktoruyla, hemşiresiyle evindeki odasına hastane kuruldu. Yatağın tam karşısındaki pencereden bahçeyi, elleriyle diktiği ağaçları, –belki kimseler inanmaz– ta Anafartalar Caddesi’ndeki mağazayı bile görebiliyordu.

Memnuniyetini anlatmak için oğlunun elini tuttu. Sessizce birbirlerine baktılar.

Babalarla oğullar arasında söze dökülmeyen masmavi sular durur.

Ertesi gün, 22 Ekim 2016’da, tam bir hafta sonra kutlanacak doğum gününün doksan üç mumunu son nefesiyle söndürdü.

Yaşamın kıyısına çekilmeden, yaşamın kenarında kalmadan, içinde, ta içindeydi.

Bilmek, öğrenmek, anlamak tutkusuyla... Kokulara inanmak, kokuların izini sürmek kesinkes, ama ispatlanamaz bir gerçek gibiydi. Bir tek damlanın, o damlanın bir diğeriyle uyumunun sezgisiydi.

“Hayatı seviyorum,” demişti. Böyle bir sadelikle ifade etmek ancak çocuklar ve bilgelere hastır. Bir asra dayadığı merdiven sağlam basamaklarla yükselmiş, basamakları çıkarken uğrunda yaşadığı değerlerin hiçbirini çiğnememişti.

Kolonyayı yeniden yorumlamıştı. Bilginin dağarcığında damlaları, özleri karıştırmıştı. Bir kavis çizerdi koku, sonra sakın kanatlarla uçuşur, bir temasın izini bırakırdı boşlukta.

Tarlalarda bahçelerde, ovalarda dağlarda, emeğe kattığı bilgi ve işin düsturu vardı. En büyük hayalini gerçekleştirerek kültürel bir sembolden bir markayla birlikte bir sektör yaratmıştı. Bir tek kendisi için değil, hep birlikteydi.

Kolonya bahar ferahlığıdır, bayram sabahlarıdır, akşam konuklarıdır, hastane odalarıdır, lohusa yataklarıdır, otobüs yolculuklarıdır...

Lavantadır, amberdir, tütündür, manolyadır... Ama ille de limon dalıdır.

Eyüp Sabri'nin mirası ile Hasan Engin'in misyonu arasında kendini inşa etmiş

köprüdür Sabahattin. Asrın başlangıcıyla sonu, varlığıyla birleşir. Değerler, kaideler, kurallar... Her birinin aklı, fikri, izanı bir yakadan ötekine taşınır; bu apayrı kişiler aynı yerde buluşur.

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edildiği gün doğmuş, Cumhuriyet'e yaraşır bir evlat olmuştu Sabahattin Tuncer.

Yaşamı geride bıraktı. Yaşadıkları devam ediyor.

Bir albümün sayfalarını çeviriyor zamanın eli. Aklın erdiği ilk anlardan itibaren sesler, yüzler ve yaşam kesitleri...

Tümünü hatırlasak da bazı şeyler bir adım öne çıkıyor. İyi günler ve kötöleri...

Geçmişin ışığında, kadrajın sınırında, bugünü kapsayan bir açıyla... Hayatın içinde kaybolmak, hayatın içinde kaybetmek, ödül ve ceza ve hileler ve ölüm karşısında hissedilen ilk büyük keder, sevincin yüzümüze vuran aydınlığı... Sağ

alt köşeye düşülmüş tarih ve yer adları... Biz unutsak da fotoğraflar aklında tutar bize en benzeyen halimizi. Bunlarsa Hasan Engin'in hafızasındaki fotoğraf kareleri.

İlk Fotoğraf

Cemal Mormana, bayram tatili için Bolu kaplıcalarında bir otelde yer ayırtmış, tüm aileyi davet etmişti. Eyüp Sabri Bey kaplıcaların müdavimiydi zaten. Ata toprağı Banja Luka, “kaplıca limanı” demekti. Belki de sırf bu yüzden...

Otelin odaları bir iç avluya bakıyor, her kadın merdiveni açıktan aynı avluya iniyordu. Hasan Engin, büyüklerin sohbetinden sıkılıp ablasını oyuna razı edemediğinde bir balkon gibi olan koridora çıkar, tırazana yüzünü yaslayıp etrafı seyredirdi. O gün, kendinden yaşça hayli büyük bir çocuğun bisiklete bindiğini gördü. Çocuğa çekingence seslendiğinde çocuk isteğini kırmadı, onu da arkasına aldı. Avluda bir süre birlikte bisiklete bindikten sonra gitmesi gerektiğini söyleyerek Hasan Engin’i indirip yola çıktı çocuk. Henüz beş

yaşındaki Engin’in ardı sıra geleceğini hesaba katmamış, pedalları çevirerek hızla uzaklaşmıştı. Yolun tozunu kaldırmış, o tozun içinde de gözden kaybolmuştu.

Peşinden koşan Engin ise tüm gücünü tüketip bir an durup baktığında kendisinin de gözden kaybolduğunu fark etti. Kaldıkları otel ortalarında yoktu.

Yol, ardında ve önünde tekinsiz sapaklara ayrılmıştı. Dört yönün dördüne birden seslendi, o buradaydı, kimseler yok muydu? Sesine ses veren olmadı. Ağaclar, tarlalar, birleşip ayrılan yollar...

Güzelim manzara, uyanmak için kan ter içinde kalınan kötücül bir rüyaya dönüşmüştü. Durup beklemek daha korkutucu geldi, yönlerden birini, yollardan birini seçerek hem ağladı hem yürüdü. Kaç saat, ne kadar mesafe bilmeden... Beş

yaş dediğin nedir, bir elin parmakları...

Derken ileride evler göründü. Ha gayret adımlarla köyün girişindeki araziye vardığında çocuklar top oynuyordu. Öylesine yorulmuş, öylesine korkmuştu ki, artık tek söz etmeden yanlarındaki bir taşla oturuverdi. Etrafını sarıp sorular sormaya başladılar; kimdi, nereden geliyordu, niçin ağlıyordu? Cevap vermedi.

İçlerinden biri muhtarın oğluymuş meğer, babasının görevinin bilincinde olsa gerek, köyün her bir şeyini, asayişini, uçan kuşların haberini bilen babasına kayıp çocuğu teslim etti.

Muhtar durumu jandarmaya bildirdikten sonra kurulu yer sofrasına oturttu Hasan Engin'i, bol naneli yayla çorbası tütüyordu kâselerde. Muhtarın karısı teselli sözleriyle sırtını sıvazlayıp bir avuç da üzüm kurusu verince ikna olmuş, çorbasını bitirmişti.

Orada bunlar yaşanırken geride tüm aile yollara dökülmüş, Engin'i arıyordu. Her geçen saatle birlikte kaygıları korkularını besliyor, metanetlerini korumakta güçlük çekiyorlardı. Tarlaların oraklarla biçildiğini gören Sabahattin Bey'in aklı başından gitmiş, ne yana koşacağını bilmez bir halde, yaptıkları işi durdurmaları için köylüye haber salmıştı. Engin, ekinlerin arasında olabilirdi.

Canhıraş bir halde koştururken bekledikleri müjdeli haber ancak akşama doğru ulaştı. Jandarmanın eşliğinde toplaşıp köye giderek Hasan Engin'i muhtardan teslim aldılar.

Bir varmış, bir yokmuş gibiydi. Az gitmiş, uz gitmiş gibiydi. Kaybolmuş ve bulunmuştu. Dumanı tütmekte olan çorbanın kokusu ve tadı kalmıştı hatırında.

Aradan daha bir yıl bile geçmeden aynı yere döneceklerini bilmiyorlardı.

İkincisi

Sabaha karşıydı. Gün ağarmamıştı henüz. Kapının yumruklandığını duyarak telaşla kalktılar. Böyle gelen bir haberin hayırlı olmadığı belliydi. Onları

uyandırmak için, evin ilk ışığı yanana kadar cama atılan irili ufaklı taşların sesini de işittiler. Sabahattin Bey, başını pencereden uzatıp baktığında sokak lambasının sisli aydınlığındaki karaltıyı tanıdı. Gelen Çetin'di. Göğsünde sıkışıp kalmış bir solukla, karşısındakini görmez tanımaz gibi Cemal Bey'in vefat ettiğini söyledi güçlkle. Benzi kül olmuş, savruluyordu sanki. Ağlıyordu.

Haberin sarsıcı etkisiyle neler olup bittiğini kavrayamaz bir haldeydiler. Apar topar hazırlanıp Warszawa kamyonetin tek sıralı koltuğuna sıkışarak Bolu'ya doğru yola çıktılar. Şirketten geriye kalmış, cam taşırken kullandıkları nakliye aracıydı bu kamyonet. Engin oturduğu yerden direksiyondaki dayısına bakıyor, yüzünden süzülen yaşları dikkatle izliyordu. Ağlarken ilk kez görüyordu onu.

Cemal Bey, Bolu'da yine bir kaplıca gezisindeyken kalp krizi geçirmiş, hiçbir müdahale mümkün olmadan hayatını kaybetmişti. Henüz elli yedi yaşındaydı.

Ölüm neydi, ne değildi tam ayrımında değildi Engin, ama herkesin haline, hüznüne baktığında, kimse söylemese de anlıyordu ki, dedesini bir daha göremeyecekti.

Cemal Bey, ticari hayatın engebeli yollarında tüm mal varlığını yitirmiş, koca servet eriyip gitmişti. Elindeki tek şey, sazlı sözlü gecelerden bir terennüm gibi arta kalan şu koca konaktı. O da yitip gitmesin diye, vefatından kısa bir süre önce tapusunu Aysel'in üzerine yaptırmış, "Kardeşlerine hakkaniyetle davranacağına inanıyorum," diyerek tek mirasını kızına emanet etmişti.

Cenaze, Cemal Bey'in kayınpederine ait olan Bolu'daki eve getirildi. Kalabalığın içinden sıyrılıp üst kata çıktı Engin. Yüzünü yine tırabzana yaslayarak taziye için gelenleri izlerken anlaşılmaz mırıltıların uğultusunu dinledi. Aşağıda bir keder vardı, aşağıda bir giden vardı, böyle bir kederle ilk kez tanışıyor, böyle bir gidişle ilk kez vedalaşıyordu. Kalabalığın içinde Çetin Dayısını takip ediyordu bakışları, herkes bir yana, o delidolu genç adamın hali aklından silinmeyecekti. Henüz bilmiyordu ama yıllar sonra dayısı da bir kalp rahatsızlığıyla daha otuz altı yaşındayken hayattan çekip gidecekti.

Cemal Bey'in konağını müteahhite verdiklerinde her kardeşe birer daire düştü.

Yıllar içinde herkes kendine ait daireyi sattı. Aysel Hanım dışında. Yaşananların hatırasıydı ev, hatırlamak ve unutmak istediklerinin üzerine inşa edilmişti.

Duygularını dillendirmezdi ama Aysel'in içinden geçenleri bilirdi Sabahattin Bey.

Bu yüzden kendi evlerine gidip gelmekle beraber buraya yerleştiler. Hoşdere Caddesi'nde bulunan evin sokağına elli yıl sonra Sabahattin Tuncer'in adı verilecek, Aysel Hanım hayatının son gününe kadar, 2022 yılının 22 Ağustos sabahına değin bu evde yaşayacaktı.

Engin için, dedesi Cemal Bey bilmediğı bir yere gitmişti. Bir boşluk yükseliyordu içinde. Bir boşluğun içinde yükseliyordu.

Bir Sonraki

Kıyafetlerini giydi, fularını bağıladı, şapkasını taktıktan sonra soluğunu tutup göğsünü kabartarak bir izci selamı verdi Hasan Engin. Giysilerini şimdiden aldırmişti, yavrukurt seçmelerine hazırdu artık. İzci grubu için yirmi çocuk alınacaktı, ama yirmi iki kişiydiler. Yan yana sıralanmış çocuklar, “O iki talihsiz acaba kim olacak?” diye birbirlerine bakıyorlardı. Neye göre seçileceklerdi peki?

İzciler çadır kurar kaldırır, kamp ateşi yakar söndürür, bir pusula gibi yön tayin ederlerdi.

“Evet çocuklar,” derken ikinci e’yi hayli uzatan görevli öğretmen geldi o sırada.

Hemen ardından gelen bir diğere öğretmen, kalabalığın içinde birkaçını işaret edip, “Amman hocağnım, benim öğrencileri elemeyesin...” dedikten sonra geldiği hızla çıkarken, “Öyle mi?” dedi beriki, i’yi hayli uzatarak.

Görevli öğretmen, “Bakın şöyle yapacaksınız,” diyerek bir hareket gösterdi çocuklara. Ront figürü gibi bir şeydi bu, eller belde öne doğru hop bir adım sıçranacak, sonra diğere ayak üzerinde hop bir adım geriye atlanacaktı.

İzcilikle ilgisi yoktu, ama maksat bir “kriter” olsundu.

Sıra Hasan Engin’e gelmişti. “Olmuyor,” dedi öğretmen ikinci o’yu hayli uzatarak, “Öyle değil evladım, bak işte, böyle yapacaksın.” Tekrarladı Hasan Engin. Ve her hecenin üzerine insafsızca basarak tekrarladı öğretmen; ı-ıh, olmuyordu.

Hasan Engin ve bir diğere çocuk elendiler. Seçmelerin başından beri hepsinin merak ettiği o iki talihsiz belli olmuştu. Bunun üzerine çocuk ağlayarak dışarı çıkıp kendi sınıf öğretmeniyle beraber döndü. İki öğretmen fısıldaştıktan sonra o da izci olmaya hak kazanıvermişti.

Peki, Hasan Engin? Elenen tek kişiydi artık. Kendi öğretmeni Sadık Uras, her zamanki ciddiyetiyle böyle bir işin ricacısı olmaya gönül indirmemiş, konudan haberdar olmasına karşın sessiz kalmayı tercih etmişti. “Sakin üzülme,” demişti Engin’e, çünkü adaletten yoksun bir yarışta kazanmak ya da kaybetmek söz konusu değildi.

Fevzi Çakmak İlkokulu’nda daha üçüncü sınıftayken uğradığı ilk ve en büyük haksızlıktı izci seçmeleri. Dün gibi hatırladığı bir gün olarak

kaldı ömründe.

Aldığı tüm görevlerde hakkı ve adaleti bu denli savunmasında, sararıp solmamış

bu hatıranın da güçlü etkileri vardı.

Ve Bir Diğeri

Sabahattin Bey, “Yarın başka bir yerde işe başlıyorsun,” demişti Engin’e. İtiraz istemediğini hissettiren bir kesinlikte tonlamıştı. Oysa o okuldan çıkar çıkmaz mağazaya koşuyordu. Uzaklaştırma almıştı demek. Tamam kabul ediyordu, haşarılıkları vardı, ama babasına göre asıl mesele sürekli sorular sorarak çalışanları engellemesiydi. Halbuki boşa boşluğa sorulmuş sorular değildi ki onlar, büyük fikirler içindi.

Ertesi gün okul çıkışı Ankara’nın tanınmış tabelacılarından birinde işe başlayıp akşamına istifa etti. Tabela yapımında kullanılan plastiklerin kesimi sırasında oluşan kokuya dayanamamış, yoğun dumandan gözleri yanarken adeta nefes alamamıştı. Hak verdi Sabahattin Bey. O halde bir başka yerde, Sadi Usta’nın yanında devam ederdi.

Kaçış yoktu demek!

Sadi Feke, serigrafi ustasıydı. Bayraklar, flamalar, inzibat kollukları yapar, içecek kasalarına marka adları basardı. Engin, ustanın yanına çırak verildikten birkaç gün sonra dükkânın önüne yabancı plakalı gösterişli bir araba park etti. Çevre esnaftan adamlar bu arabaların ön ve arka camlarının ısıtmalı olduğunu, bu sayede soğuk kış günlerinde kar buz tutmadığını konuşmaya başladılar. “Kolay iş, ben de yaparım,” dedi Sadi Usta. Yapardın yapamazdın derken, mobiletine atlayıp, terkisine de Engin’i atıp sanayinin yolunu tuttu. Önde usta, arkada çırak, mobiletin tepesinde birer elleriyle tuttukları bir otomobil camıyla döndüler.

Yapışkan özellikteki bir malzemeyle cama çizgiler çizdi Sadi Usta, malzeme kurumadan üzerine bakır tozu serpti, uçları kablolarla birleştirip bir düğmeye bağlayarak onu da direksiyonun yanına yerleştirdi.

Kontağı çevirip düğmeye bastığında düzenek çalışıyordu. Sonraki günlerde aylarca araba camlarına ısıtma sistemi yaptılar. Haberi duyan gelmişti. On iki yaşındaki Engin her gün defalarca İstanbul Caddesi’nden yürüyüp İtfaiye Meydanı’nı geçerek sanayiden yüklendiği koca araba camlarını bir başına dükkâna taşıdı. Camı kavrayabilmek için kollarının uzadığını, yolu gide gele pabuçlarının delindiğini söylüyordu. Arabalara olan merakı, zorlu görevinde gönlünün sus payıydı.

Derken büyük bir gazoz şirketiyle iş bağladı Sadi Usta. Tahta kasalara sağlı sollu marka adı basılacaktı. İş büyük, ancak kadro Sadi Usta ve

çırak Engin'den

ibaretti. Adam bulmak lazımdı. Her daim Çambol Han'ın önünde duran simitçiye günlük kazancının iki mislini teklif ederek kadroyu genişlettiler. Eli kolu kocaman, iriyarıydı adam, ama heybetinin içinde akli ve ruhu bir çocuk olarak kalmıştı. “Zıyanı yok,” diye düşündüler, “biz onu idare ederiz.”

Ertesi gün mobiletin üzerinde önde usta, arada çırak, arkada takviye kuvvet simitçi olmak üzere fabrikanın yolunu tuttular. Simitçi kocaman elleri, kuvvetli kollarıyla kasaları beşer onar taşıyor, işinin hakkını veriyordu. Akşama doğru fabrikanın sahibi yanlarına geldi, “Bak evladım,” dedi simitçiye, “küsüp incinme sakın, ama kasaları almaya her gittiğinde bir şişe gazozu kafana dikiveriyorsun.

İç tabii, zıyanı yok da, hasta olacaksın diye korkuyorum.” Küsüp incinmedi takviye kuvvet simitçi, aksine, yersiz bulduğu bu ikaza diklenerek, “Sağa ne?”

dedi, “Babayın malı mı?” Sadi Usta ve Engin, “Eyvahlar olsun!” derken fabrikanın sahibi adam dört duvarı inleyen bir kahkaha patlatarak, “Haklısın oğlum,” dedi, “sen içmeye devam et, afiyet olsun, bana ne, babamın malı mı?”

Eski bir dildeki anlamıyla, ışık yardımıyla iz bırakmaktır fotoğraf.

Devam edelim. Işığın ve izlerin yardımıyla...

Hatırlıyordu... Fabrikanın açılışından bir yıl önceydi. Hayli zamandır Kızılay'da bir mağaza açmayı düşünüyordu Engin Bey. Müşterilerin arzusu ve dost tavsiyeleri de teşvik edici olmuştu. Bir işhanında, cephesi dışarıya bakan, devren kiraya verilen güzel bir parfümeri mağazası buldu. İçindeki mallarla beraber devretmek istedikleri için sözleşme bu şartlarla hazırlanmıştı. Ancak imza faslına geçildiğinde sayımını yaptıkları ürünler dışında depodan yeni mallar çıkardılar.

Bundan söz edilmemişti. Engin Bey itiraz etse de, konuşarak bir yere varılamayacağı anlaşılınca iki seçenek kalıyordu geriye, vazgeçmek ya da göz yummak.

Kararını değiştirmede. Böylelikle yüksek kirasıyla, işe yarar yaramaz birçok ürünle birlikte, hesap edilenin üzerinde bir yükün altına girmiş oluyordu.

Ama değmişti doğrusu. Döşemesinden tavan süslemelerine, tabelasından ışıklandırmasına varana kadar her geçenin durup baktığı

bir mağaza çıkmıştı ortaya. Yirmi çalışanı vardı. Eyüp Sabri Tuncer kolonyalarıyla birlikte, yerli yabancı her türlü kozmetik ürün satışı sunuldu. Kolonya satışında sorun yoktu, kendi kurallarıyla süregelen bir işti. Ancak diğer ürünlerde hesaba katmadıkları bir sıkıntı bekliyordu onları. Ticarete kapı açtıkları ilk günden itibaren fişsiz faturasız mal giriş çıkışı yapmamaları çevre esnafın da malumuydu. Ama kural

tuzağa dönüşüyordu şimdi. Bölgedeki diğer parfümerilerin, “Fiş almaz, fatura istemezseniz...” diyerek yaptıkları kayıt dışı iskontoların karşısında yüksek fiyatla satış yapar duruma düştüler. Müşteriler serzenişte bulunuyor, hesabın hesabını soruyorlardı. Açıklamaları geçerli bir cevap olarak kabul etmeyenler, lafı, “Orası beni ilgilendirmez...”e getirenler...

Ticari sorunlara alışıktilar ama müşteriyle münakaşaya değil. Evveli çok eskiye dayanan işletmenin önceliği daima müşteri memnuniyetiydi. Anafartalar Caddesi’nde tüm şehirle kurdukları güven esasına dayanan ilişki, kendilerinin dışındaki sebeplerle, çözüm üretemedikleri bir şekilde zarar görüyordu. Durum mücadele edilebilir olmaktan çıkmıştı.

Bir yılın ardından bir diğeri derken, “Benden bu kadar...” dedi Engin Tuncer ve mağazayı kapatma kararı aldığını bildirdi.

2002 yılında bir arkadaşıyla ortak kurdukları pazarlama şirketi KMP

Kozmetik’ten de altı ay gibi kısa bir süre sonra vazgeçmesi gerekmişti.

Kurdukları yeni şirkette pazarlama ağını genişletme düşüncesiyle bir araç filosu oluşturmuş, piyasada tanınan ve güvenilen bir isim olarak kısa zamanda iyi bir düzeye ulaşmıştı. Ama ortaklıkta tanımlanan kuralların dışına çıkılması ya da etrafından dolaşılması, her şeyi zora sokmuştu.

Engin Tuncer, ulaştığı yerden dönüp bakınca zamanın dökümünde birçok şey sıralanıyordu. Onu nasıl değerlendirdiğinize bağlı olarak, onaran ya da yıpratın zamana, ürettiğimiz ya da tükettiğimiz hayata bakıyordu. Şirket denilen olgu maddi toplamlar bütünü değildi sadece, Anafartalar’da ete kemiğe bürünmüş bir anlayışın ruhuydu. Aslına sadık kalarak devam ettiği inşa, bu kültürün değerleri üzerinde yükselmeliydi.

Devraldığı ticari ahlak ve tüm bu bilinçle, şirketi uluslararası nitelikteki standartlara uygun hale getirme fikrini düşürmüştü Engin Bey'in aklına. Bu amaçla 2010 yılında Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni imzaladı. Bu anlaşma, tüm dünyada sürdürülebilir kalkınmayı hedeflerken insan haklarına saygıyla ve çevre bilinciyle şekillenen ilkeler için çalışmaya davet niteliği taşıyor, yoksulluğun önlenmesini sosyal, politik, ekonomik, etik bir zorunluluk olarak ifade ediyordu. Ailenin de hayata ve işlerine bakışını ifade eden bir değerler bütünüydü ve haliyle, şirketin işleyişine de dahil oldu. Nitekim üç yıl sonra, GMP/İyi Üretim Uygulamaları Belgesi'nin ölçütlerine uyarak hammaddeden üretime, paketlemeye dağıtım, kolonyalarını ellerine alacak müşterilerini en

üst düzeyde korumayı amaçlayan bir sistemi de benimseyeceklerdi. Bir bakıma, kendi temel yaklaşımlarını uluslararası düzeyde tescil ediyorlardı artık.

Uluslararası arenadan bahsetmişken, 2012 yılında, Türkiye'nin kolonya geleneğini dünyanın dört bir yanına tanıtmaya fırsatı geçti ellerine: Türk Hava Yolları ihalesini kazandı Eyüp Sabri Tuncer. Ünlü yabancı markaların katıldığı ihaleyi yerli bir marka olarak kazanmaları önemli bir başarıydı. Çünkü sonrasında, EST 1923

serisiyle dünyanın her yerinden insanlara, dünyanın her köşesine ulaştı Cumhuriyet'in ve markanın birlikte doğduğu tarihi isminde taşıyan kolonyalar.

2014'e gelindiğinde ise Yüzyıllık Markalar Derneği'nin üyeleri arasına katıldılar.

Dernek üyesi diğer saygın markalarla birlikte, asırlık bilgi birikimlerini yeni nesillerle, genç kuruluşlarla paylaşıyorlardı. Aynı THY örneğinde olduğu gibi, markalaşmanın aslında ülkeyi temsil etmek için de ne kadar önemli olduğu vurgulanıyordu. Bir başlarına yola çıkan, fikirlerini ve yeteneklerini sermaye edinen kurucuları, o günün şartlarında bile kurumsal anlayışla hareket etmemiş

miydi zaten?

Tüm bunlarla uyumlu biçimde, Uluslararası Çalışma Örgütü/ ILO tarafından kurulan Küresel İşbaşında Eğitim Ağı/GAN'ın 2015 yılındaki imzacılarından biri oldular. Bu ağla, mesleki donanıma sahip nitelikli elemanların yetiştirilmesi yoluyla istihdamın artırılması hedefleniyordu. Şirketler de, kendi yapısı içinde uyguladığı sistemi uluslararası bir oluşumun rehberliğinde yeniden tanımlayarak

işlerliğini artırıyor. Tıpkı Eyüp Sabri Tuncer’de olduğu gibi...

Tüm bu gelişmelerle, Engin Tuncer, aile şirketleri Eyüp Sabri Tuncer’i kolonyayla ve yepyeni ürünlerle yedi kıtaya, yetmiş ülkeye ulaştırmıştı. İşin ölçütü artık dünya ölçeğinin verileriyle belirleniyordu. Uluslararası kuruluşların ürün kalitesini ve üretim güvencesini tanımlayan belgeleriyle de markasını destekliyordu. Engin Bey, devraldığı mirası daha da sağlam hale getirmek için elinden geleni yapıyordu.

Tıpkı büyüyen bir orman gibi...

Hatırlayacaksınız, Sabahattin Bey, fabrikanın bulunduğu bölgedeki ormanlık alanın korunması için bireysel mücadele verirken kendi imkânlarıyla binlerce ağaç dikmişti. Engin Bey, aynı alana yirmi bin çam fidanı ekledi. Babasının elleriyle diktiği ağaçların yanında kendi elleriyle can suyunu verdiği fidanlar büyüyordu şimdi.

Bazı fidanlarsa kökünden sökülüp taşınır ve başka yerlerde yeşermesi ümit edilir...

Nazi Almanyası’nda “sakıncalı” bulunarak Türkiye’ye gelmek zorunda kalmış

bir Alman profesör ve onun Türkiye’de 1960 Darbesi’yle “sakıncalı” bulunarak Almanya’ya gitmek zorunda kalan öğrencisi...

Hayat bazen sadece kötü bir tesadüf diyerek kendini geçirir. Bugün değilse yarın, burası değilse bir başka yer. Akıl, tüm engelleri aşar. Var olmak ve var etmek için. Ulaştığı yerden, uzaklaştığı mesafeyi kapatır. Belki de akıl dar hazneye, sınırdan öte sürgüne, özlemin sızılı halinin hasrete mecbur edilmesiyle direnç kazanır.

Doğubilimci Alman Hellmut Ritter, Nazi Almanyası’ndan kaçıp 1933’te Türkiye’ye gelerek İstanbul Üniversitesi’nde görev aldı ve İkinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar bir daha Almanya’ya dönemedi. Bitlisli olan Fuat Sezgin de, ilk ve ortaöğrenimini Erzurum’da tamamladıktan sonra mühendis olma hayaliyle İstanbul’a gelmişti. Bir arkadaşının ısrarı üzerine konuk öğrenci olarak Ritter’in dersine katılması, geleceğe dair tüm düşüncelerini değiştirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde öğrenimine başlayan Fuat Sezgin, Şarkiyat Enstitüsü’nde Ritter’den aldığı derslerle ve Alman profesörün yönlendirmesiyle İslam bilim tarihi alanında çalışmalar yaptı. Henüz

genç bir profesörken, 1960

Darbesi'nde 147'likler listesinde yer alarak diğer akademisyenlerle birlikte görevden uzaklaştırıldı ve Almanya'ya gitti. Arap-İslam bilimleri tarihine dair çalışmalarını burada devam ettirerek tamamı on sekiz ciltten oluşan eserini yazmaya başladı. Johann Wolfgang Goethe Üniversitesi'nde Arap-İslam Bilimleri Tarihi Enstitüsü'nü ve enstitüye bağlı müzeyi kurarak Almanya Üstün Hizmet Madalyası dahil olmak üzere birçok ödüle layık görüldü.

Engin Tuncer ve Fuat Sezgin, 2008'de, Sezgin'in girişimleriyle hayata geçen İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nin açıldığı dönemde tanıştılar. Engin Bey, müzenin faaliyetlerini desteklemek amacıyla kurulan vakfın yönetim kurulu üyeleri arasında yer aldı. Vakfın en önemli amaçlarından biri de üniversitelerle ortak çalışmalar yürüterek eğitim almakta olan öğrencilere burs desteği sağlayabilmektir.

Dostlukları Fuat Sezgin'in 2018'deki vefatına kadar sürdü. Hasbihalleri geçmişe ve gençler aracılığıyla geleceğe ışık tutmuştu.

Wuhan. Dokuz Şehrin Geçidi.

İki nehrin kesiştiği noktada tarihten aldığı isim, tarihin 21. yüzyıl geçidinde karanlığa açılıyordu. Çin'in Hubei bölgesindeki Wuhan, insanlığı kaskacına alan sürecin başlangıç noktası oluyordu.

Zaman, kum saatinin bir haznesinden diğerine değişken bir hızla akarken sürecin toplamını kimseler bilmiyordu.

Bir nefes ve bir temas insanlığın bedenine yerleşirken kıtaları, ırkları, inançları, ideolojileri ayırmıyordu.

Sokaklar tehlikeliydi, hepimiz birbirimiz için ölümcül bir ihtimale dönüşüyorduk. İnsan yüzleri maskelerin ardında kalmıştı. Kendimizi onlardan, onları kendimizden koruyorduk. Şu kadar metre, bu kadar santim uzak duruyorduk birbirimizden. Sarılmayı özlüyorduk.

Corona. Covid-19. Evet, bir adı vardı. Hayvanlardan insanlara bulaşmış bu virüs, bu basit yapı, tutunduğu yeni canlıda hızla çoğalırken değişime uğruyor, ama onu yenmek için onu tanımak gerekiyordu.

Salgının en kötü tarafı, en büyük çaresizliğimiz, hastanının yanında bulunamıyordunuz. Onunla aranızda paralel bir evren kurarken tüm fizik kurallarını altüst ediyordunuz. Telefondaki sesiniz, ekrandaki görüntünüz biricik imkâna dönüşüyordu. Sadece, "Buradayım,"

diyordunuz.

Ülkeler sınırlarını kapatırken insanlar evlerine kapandı. Evlerimiz eskiden yuvalarımızken artık sığınaklarımızdı. Bir odanın içinde bir koltuktan ötekine oturup bakış açımızı değiştirmeye çalıştık. Günler geçtikçe, kaygıyla kayıtsızlık arasındaki yerde bocaladık. İnsan denen varlığın alışkanlıklarına hayattan daha bağlı olduğunu öğrendik.

Her şey bittiğinde bambaşka bir dünya kurulacağı söyleniyordu oysa.

Eyüp Sabri Tuncer, salgınla beraber artan kolonya ihtiyacını karşılayabilmek için vardiyalı çalışma sisteminde yirmi dört saat üretim yapıyordu. Türkiye'ye 2020'nin Mart ayında ulaşan Covid-19 salgınıyla, günlük yirmi bin litrelik kolonya üretimi altmış bin litreye kadar çıkmıştı. Virüsün kâğıt, ahşap, cam, metal gibi çeşitli yüzeylerde saatlerce, hatta günlerce kalabileceği söyleniyor,

dokunulan yüzeylerin ve ellerin arındırılması öneriliyordu. Hastalıkla mücadelenin temel unsurlarından biri olarak temizlik ve hijyen malzemelerine duyulan ihtiyaç, güvenilir ve ekonomik bir seçenek olan kolonyaya yönelimi de artırmıştı. Dünyanın dört bir yanından, kolonya kullanma alışkanlığı bulunmayan toplumlardan bile, öngörülemez yoğunlukta bir talep geliyordu.

Son teknolojiyle hizmet veren fabrika, öncelikle yurtiçi ihtiyacını karşılamak üzere, aralıksız çalışıyordu.

Üstelik, salgının yarattığı panikle gıda ve temel tüketim maddelerine hücum edilince piyasadaki birçok ürünle beraber kolonya satışında da fahiş fiyat uygulamaları başlamıştı. Engin Tuncer, asırlık bir marka olmanın sorumluluğuyla hammadde fiyatlarında da görülen yükselişe rağmen ürünlere zam yapmayacaklarını, ürün sıkıntısı çekilmeyeceğini, ticari önceliklere göre değil, adeta seferberlik koşullarıyla hareket edeceklerini kamuoyuna açıkladı. Bu açıklama, neden bazı şirketler hızlıca silinirken bazılarının yüz yıl ayakta durabildiğini de gösteriyordu sanki: İster küçük esnaf olsun ister bir dünya markası, köklü ve prensipleri olan hiçbir müessese, günlük kârların peşinde koşmazdı. Burada da amaç, fahiş fiyatlı karaborsa satışlara yönelmelerine gerek bıraktırmayacak, onları rahatlatacak bir teminat sunmaktı insanlara.

İşe de yaramıştı...

Ancak bu üretim çabasının da bir bedeli vardı tabii. 2021 yılının Ağustos ayında başlayan eklem ağrılarını önce çalışma temposunun yorgunluğuna bağladı Engin Bey. Çünkü küçük şikâyetler dışında kendini iyi hissediyordu. Ancak iki gün sonra hafif bir öksürük, derken artan ağrılarla hastaneye gittiğinde Covid-19

testinin pozitif olduğunu öğrendi, muayene ve tetkiklerle de akciğerlerinde sıvı toplandığı tespit edilmişti. Evde ilaç tedavisine başlandı hemen. Birkaç gün sonra tablo hızla ağırlaşınca hastaneye yatırıldı. Akciğer tomografisi endişe vericiydi.

Sadece bir hafta içinde yoğun bakıma alınacak kadar ağırlaşmıştı Engin Bey’in durumu. Doktorlar, zorlu bir sürecin başladığını işaret ediyorlardı.

Öyle de oldu.

Yoğun bakımın adı bile yoğun duygular ve korkular uyandırmaya yetiyordu, ama birkaç ömürlük hayatın metanetini taşıyordu Engin Bey. Ailesiyle telefonda güçlükle konuşurken bile, “Soranlara selam olsun,” diyecek kadar... Oysa karanlık sular içinde soluğunu tutmak gibiydi yaşadıkları. Derinliğin zeminine ayaklarını hızla vurarak suyun yüzeyine ulaşmanın mücadelesiydi. Hayatı hiç çıkarmadı aklından. Hayatın içinde onu bekleyenleri...

“Ömrümün geçmek bilmeyen günleri,” demişti sonradan eşi Funda Hanım. Ardı arkası kesilmeyen telefonlara, arayıp soranlara, dualarını, iyi dileklerini eksik etmeyen onca insana tıpkı eşi gibi metanetle karşılık vermişti.

Engin Bey, nihayetinde 20 Ağustos’ta servisteki odasına alındı. Bir pencere ve perdeler vardı, kuvvetli bir ışık vuruyordu içeri. Bir pencere ve perdeler... Sıradan görünen tüm alışılmış şeyler, dört yanı dört duvardan ibaret bir odadan sonra

“birçok şey” demek oluyordu.

Taburcu edildiği 4 Eylül sabahı güzel, güneşli bir gündü. Evinde ailesiyle olmak, o derin nefesi yeniden hissetmekse günden, güneşten bile güzeldi.

2007 yılında Çeşme’de bir arazi almıştı Engin Bey. “On tane Halep keçisi getirip biraz sütle bir parça peynir yaparım,” demiş, kendince

bir uğraş edinmek istemişti. Ama o on keçi zamanla çoğalıp dokuz yüz olunca, bakımında zorluklar yaşandığı için bölgedeki köylere dağıttılar. Ardından on iki tane sakız koyunu aldı. Süt ve yavru verimi yüksek olmasına karşın nesli tükenmeye başlamış bu yerli ırkla ilgili araştırmalar yapıyordu bir süredir. Zaman içinde sakız koyunlarının sayısı da altı yüze ulaştı. Sayı sürüyü bulunca, bu kez yem bitkileri yetiştirmeye başladı. Yem için araziye sürdüğünde, yine tükenmekte olan karakılçık buğdayını da ekmeye karar verdi. Çeşme'deki bu arazide artık bir yandan endemik bitkiler de yetiştiriyor, bir yandan da Manisa Akhisar'daki zeytinlikle ilgilenerek bilimsel yöntemlerle yürüttüğü çalışmalarla zeytinyağı üretimi yapıyordu.

Hepsine hobi diyerek başlamış olsa da, her biri asli işe dönüşmüş ve çiftçi kayıt sisteminde yer alan on beş yıllık bir yetiştirici olarak bulmuştu kendini. Ama bu kez nekahat evresini geçirmek için gidiyordu Ege'ye. Çünkü uzun ve zor geçen tedavisinin ardından istirahat etmesi gerektiğini söylüyordu doktorlar.

Oysa o, bir süredir evden yürüttüğü işlerine dönmek istiyordu aslında. Başka türlü de elinden gelmezdi zaten, çalışarak ifade ediyordu kendini, üreterek biçimlendiriyordu. Yüz yıllık bir kurumun başındaydı. Ömrünü o işin takviminde geçirmiş bir insan için zaman algısı, dünün yorumu ve gelecek tanımı da boyut kazanıyordu. İnsan olmak bir fikirdi, düşünmekti, üretmekti her şeyden önce. Ve saklanamayacak, satın alınamayacak, gittiği yerden döndürülemeyecek tek şeydi belki de zaman.

Engin Bey, nekahat döneminde olduğu o günlerde beklenmedik bir teklifle karşılaştı. Kasım ayında düzenlenecek genel kurulda, Türkiye Binicilik

Federasyonu Başkanlığı seçimleri için aday olması isteniyordu. Eyüp Sabri Tuncer, federasyonun düzenlediği pony liginin 2021 yılında sponsorluğunu üstlenmişti. Engin Bey'in dedesinin adını taşıyan oğlu Eyüp Sabri de yıllardır at biniyor, katıldığı müsabakalarda başarılı dereceler alıyordu. Sonunda, yabancı olmadığı camiadan gelen ısrarlı teklifi geri çeviremeyerek Türkiye Binicilik Federasyonu başkanlığına adaylığını koymaya karar verdi. Seçimlere bir, bir buçuk ay gibi kısa bir zaman kala ekibini kurmuş, tasarılarını açıklamıştı bile.

Engin Tuncer için temel ilke, tıpkı şirkette olduğu gibi, burada da şeffaf bir yönetim anlayışıyla çalışmaktı. Federasyon mevzuatının uluslararası standartlarda güncellenmesi ve binicilik sporunu kolaylaştıracak yasal düzenlemelerin de yapılması gerekiyordu.

Akademilere yenileri eklenerek verilecek eğitimlerle lisanslı sporcuların sayıları artırılmalı; hakemler, antrenörler, seyisler ve parkur tasarımcıları yetiştirilmeliydi. Tesisler iyileştirilerek ve yaygınlaştırılarak yeni ligler düzenlenmeli, kulüpler arasındaki işbirliği artırılmalı, spor atı yetiştiriciliği desteklenmeliydi. Üniversiteler ve meslek okullarıyla işbirliği yapılarak seyislik, nalbantlık gibi mesleklerin yaygınlaşması ve istihdamı amaçlanmalıydı. Çünkü ancak böylelikle ulusal çalışmalar güçlendirilerek uluslararası başarılarla imza atılabilirdi.

Uzun ve detaylı çalışma listesi konuya hâkim, yönetime talip olduklarını ortaya koyuyordu. Nitekim Hasan Engin Tuncer, 2 Kasım 2021 tarihinde gerçekleşen seçimlerde Türkiye Binicilik Federasyonu başkanı seçildi.

Salıncak kurulu bir bahçeyi, kurabiye pişiren eli, doğup büyüdüğümüz evi tek bir kokuyla hatırlarız.

Bulunduğumuz yerden ve zamandan geçmişe dönüp bakarak gibi de değil; orada, o günü yaşar gibi... Kokunun hafızasından bahsederken, gözlerimizin gördüğünün yarıdan fazlasını bir yıl içinde unuttuğumuzu, ama kokunun çağrışımındaki hatıralarımızı bir ömür sakladığımızı söylemiştik, değil mi?

Eyüp Sabri Bey de, önce bugünü yitirip sonra geçmişi kaybetmişti zihninde.

Alzheimer tüm hatıralarını zaptetmişti. Kendini sabırla zamana yayan bu hastalık, küçük unutkanlıkların, anlık dalgınlıkların ardına saklanarak bizler onu fark edene kadar sessizce ilerliyordu. Tüm aile için duyarak bilmenin değil, yaşayarak öğrenmenin acı bilgisiydi bu. Eyüp Sabri Tuncer'in "Hayatı Tazeler"

sloganı, Alzheimer Derneği'ne destek projesinde "Hatıraları Tazeler" olarak ad verdi. Şirketin pazarlama direktörü Pelin Tuncer'in yürüttüğü proje, hastalığa

dikkat çekmek ve derneğe destek sağlamak amacını taşıyordu. Zira zihinsel rehabilitasyon çalışmalarıyla hastalık evrelerinin ilerlemesi yavaşlatılabiliyor, artan yaşam kalitesiyle birlikte hastaların hayata bağlanmaları sağlanabiliyordu.

Belleğimizde en iyi muhafaza ettiğimiz şeylerin genellikle bir kokuyla ilişkilendirdiğimiz görüntüler olması da, tedaviyi destekleyecek bir yöntem sunuyordu.

Engin Bey'in kızı, ailenin dördüncü kuşak temsilcisi Pelin Tuncer, 21 Ekim 2021

tarihinde projeyi hayata geçirdi. Proje kapsamındaki bağışlar için de, yıllar önce Sabahattin Tuncer'in koku tasarımı bizzat hazırladığı ve "Hatıralar" adını verdiği kolonya kullanıldı.

Eyüp Sabri Tuncer, "Hatıralar"la hatıraları tazeleyerek Alzheimer hastalarına ve ailelerine yalnız olmadıklarını hatırlatıyordu.

Afrika'nın batısında yer alan, Atlas Okyanusu kıyısındaki küçük bir ülke, Eski Dünya'daki eski bir Fransız sömürgesiydi Benin: Bağımsızlığını ancak 1960

yılında kazanabilmiş, 2020'de Fransız Senatosu'nun oybirliğiyle aldığı kararın Ulusal Meclis'te onaylanmasıyla Fransa'ya götürülmüş kültürel varlıkları iade edilmiş, hatta yine senatoda alınan kararlarla "iade" ifadesi "dönüş" olarak değiştirilmiş, böylece tarihine ve topraklarına ait parçalara yeniden kavuşabilmiş

bir ülke...

Haritadaki şekli bir anahtara benzediğinden, kendilerine, "Afrika'nın anahtarı,"

diyor ve şekillendirmeye uğraştıkları geleceklerinde hakikaten Afrika'nın anahtarı olmayı vaat ediyorlar. Dünyanın kapılarını açmak için...

Özellikle pamuk yetiştiriciliği, sanayileşme çabasındaki ülkede önemli bir gelir kaynağı, ancak pamuk tarlalarında ağırlıklı olarak çocuk işçiler çalıştırılıyor.

Yoksulluk ve eğitimden yoksun kalmalarına sebep olan bu durum, sonraki nesillerin de benzer bir durum içinde yetişmesine sebep olarak bir tür kısır döngü yaratıyor. Bunu değiştirebilmek, ekonomik kalkınmalarını sağlayabilmek için sanayileşme yönünde çeşitli girişimleri var. Ülkelerine bunu destekleyecek biçimde yurtdışından yatırım yapılmasını istiyorlar. Bunun ilk adımı olarak da, büyük organize sanayi bölgeleri oluşturmuşlar.

İşte, Mayıs 2022'de Afrika'nın batısına, Atlas Okyanusu'nun kıyısına, Cotonou'ya gitti Engin Tuncer. Hem de Benin Cumhuriyeti İstanbul fahri konsolosu olarak.

Başkent, Porto Nova olmasına karşın, hükümet Cotonou'da bulunuyor,

Çünkü diplomatik ilişkiler ülkenin en büyük ve gelişmiş şehrinde yürütülüyor.

Temel amacı ülkeler arası ilişkileri, ticari işbirliğini geliştirmek olan fahri konsolosluk, gönüllülük esasına dayanan bir görev. Temmuz ayında görev ve yetkileri resmiyet kazanan Engin Tuncer de, aldığı bilgiler ışığında ve Benin ziyaretindeki gözlemleriyle gönüllü olarak çalışmalarına başladı. Yüz yıllık bir marka olan Eyüp Sabri Tuncer'in yetmiş ülkeyle gerçekleştirdiği ticari ve kültürel etkileşimini, kazandığı bilgi ve tecrübeyi Benin'in geleceğe yönelik umutlarına aktaracak olmaktan mutluluk duyuyordu. Bambaşka bir kültürün temsilciliğini üstlendiğinin farkındaydı. Sorumluluğu dahilindeki temasların devamlılığıyla birlikte, Benin'deki çocukların ve gençlerin eğitim haklarına yönelik girişimler öncelikli hedefleri arasında yer alıyordu.

22 Aralık 2022 akşamı düzenlenen ve ödül alan isimlerin, iş dünyasındaki binlerce çalışanın tekil oylarıyla belirlendiği Altın Lider dlleri töreninde Hasan Engin Tuncer'e eşi Funda Tuncer, ocukları Pelin, Melis ve Eyüp Sabri eşlik ettiler. dln almak üzere sahneye davet edilen Engin Tuncer, özellikle salgın dönemindeki özverili çalışmalarından dolayı dln tüm ekibi adına aldığını belirten bir teşekkür konuşması yaptı.

Yılın bu son günlerindeki güzel ve anlamlı gecenin ardındansa, markanın yüzüncü yılını talandıracak büyük projenin temellerini atmaya geldi sıra.

Balıkesir Organize Sanayi Bölgesi'nden aldığı yüz dönümlük arazide, dünya çapında bir kozmetik üretim tesisi kurmayı planlamıştı Engin Bey. Ancak salgın sürecinde beliren hammadde teminindeki sıkıntılar, özellikle alkol ihtiyaıyla ilgili olarak, yıllar önce yaşadıklarına benzer sorunlarla karşi karşiya bıraktı onları. lke genelinde tüm sektörü içine alan ıkmaşdan, ancak hammadde tedariiğinde dışa bağımlılığı azaltarak kurtulmak mümkündü. Bu sebeple tasarısında değişikliğe giderek etil alkol üretecekleri bir fabrika kurmaya karar verdi. 2024 yılının sonlarına doğru tamamlanması beklenen fabrikada, mısırdan elde edecekleri etil alkolün yıllık üretimi kırk beş milyon litre olarak hedeflenmişti.

Engin Bey'in yıllar önce yurtdışına yönelik yaptırdığı bir araştırma, Eyüp Sabri Tuncer marka adının dış piyasa için uygun olmadığını

belirtiyordu. Yurtdışı çalışmalarında başka bir isimle yer almaları önerilmiş, ancak öneriyi kesin bir dille reddetmişti Engin Tuncer. Nitekim şimdi bu isimle yedi kıtada, yetmiş aşkın ülkede, onlarca çeşit ürünle yer alıyorlardı. Yüzüncü yılındaki Eyüp Sabri

Tuncer, şimdi yine bu adın çatısı altında, yeni kuracağı fabrikayla birçok sektöre hammadde yönünden de kaynak sağlayacaktı.

Bu adın çatısı altında... Aksi düşünülemezdi bile...

Her şeyin başladığı yere dönelim, Anafartalar Caddesi'ne... Mağaza ilk günkü haliyle korunuyor. Eyüp Sabri Bey'in 1936'da tasarlayıp çizimlerini yaptığı, adeta tüm şehri mağazaya davet ettiği katalogdan bu yana, sıra beklemeden içeri girmek pek mümkün değil, bunu anlamak da öyle. Bir çeşit ritüel gerçekleşiyor burada hâlâ.

Sırada bekleyenler güneşten, yağmurdan, kardan korunsunlar diye kaldırım kenarına yol boyu şemsiyeler dizilmiş. Bir yandan da mağaza çalışanları tarafından simit ve limonata ikram ediliyor. Müşteri karşılanır gibi değil de, konuk ağırlanır gibi bir hal var.

Yıllar süren büyük bir savaş sonrası, yeni kurulmuş bir ülkede, bozkırın ortasında yeşertilmiş başkentte başlayan hikâye devam ediyor.

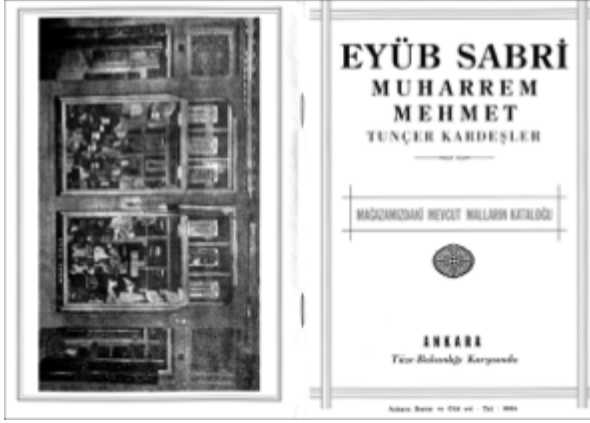
O yılları ve mevcut şartları düşündüğümüzde, olayları kendi zamanı ve mekânı içinde değerlendirdiğimizde tüm bunları sadece "ticari bir başarı" olarak tanımlayamayız.

Eyüp Sabri Bey, dönemindeki az sayıda benzeri gibi, bir ülkenin kuruluşu, bir ulusun dirilişiyle birlikte var etmiş her şeyi. Zorlu koşullar içinde yenik düşeceği hırsları değil, içinden yenilikler üreteceği azmi benimsemiş. Bir ticaret erbabı olmaktan öte, yaratıcı bir ruh taşımış. Bilgiye inanmış, içgüdülerine güvenmiş, kararlı ve tutarlı bir kişilik geliştirmiş. Katı kurallarıyla yenilikçi bakış açısı arasında kurduğu hassas dengeyi korumuş.

Hayatında birçok kırılma noktası var. Banja Luka'dan göç eden çocuk, İnegöl bedesteninde tezgâh açan delikanlı, Kurtuluş Savaşı'nda göğsünü siper eden nefer, Ankara'ya vardığı an sezgilerinin sesiyle konuşan karar, yeşil ve kadife koltuktan hızla kalkıp yürüdüğü Anafartalar...

Kokunun en yalın halidir kolonya. Serin sular gibi, ılık rüzgârlar gibidir.

Gösterişsiz, duru bir güzelliği vardır. Özünü her türlü çiçekten, yapraktan aldığı için belki, en çok bahara benzer. Ve Eyüp Sabri Tuncer, adını verecek kadar sevmiştir kolonyayı.

Eyüp Sabri Tuncer... Ömründen uzun bir çizgi çiçek demıştik. Yüz yılı geride bıraktı. Emanetçileri, ona ithafen yaptıklarıyla bu adı yüceltmeye devam ettiler.

Gözüyle görmediği dünyanın uzak yerlerine adıyla ulaştı.

Eyüp Sabri Tuncer. 1923'ten 2023'e... Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet'le yaşıt, Cumhuriyet'e yakışır, Cumhuriyet'le birlikte...

ALBÜM

Eyüp Sabri Tuncer'in kendi eliyle hazırladığı katalog, 1936

Eyüp Sabri Tuncer ilan pulu, 1936

I T R İ Y Â T

*Podra
Ruj
Karmen
Biryantin
Krem
Oje
Tuvalet sabunları
Diş macunları
" fırçaları
Traş "
" sabunları
Jilet makineleri
" bıçakları
Hediyeelik tuvalet
takımları
Hediyeelik zarif
fantazi kolonya
ve losyonları*

**Bu çeşitler en namlı fabrikalar
mamulâtından olup ucuz
fiatla mağazamızda
satılmaktadır.**

-22-

Eyüp Sabri Tuncer'in kendi eliyle hazırladığı katalogun iç sayfası, 1936

Eyüp Sabri Tuncer ve ailesi

Eyüp Sabri Tuncer, eşi Vasfiye Hanım ve çocukları

Soldan sağa: Süleyman Tuncer, Ferit Dayı ve Sabahattin Tuncer, 1945

Ankara Anafartalar Caddesi, 1950'ler

- 22424
- 1 - Defter sahibiın Soyadı ve Göz. De. Adı : Tuncer Eyüp Sabri
 - 2 - Defter sahibinin Soyadı : Eyüp Sabri Tuncer
 - 3 - Defter Adı : Defter-i Kasa
 - 4 - Defterin No. : 256
 - 5 - Defterin No. : Konağa, Gömlek, Tuhaşlı
 - 6 - Defterin No. : Kasa
 - 7 - Defterin No. : 396 tek
 - 8 - Defterin No. : 1956
 - 9 - Defterin No. : Kırıl Bey
 - 10 - Defterin No. : Kırıl Bey
 - 11 - Defterin No. : Kırıl Bey
 - 12 - Defterin No. : Kırıl Bey

Defter sahibi
Soyadı

Adı

1956 Kırıl Bey doksan altı tek

Defter No. 1956 Kırıl Bey doksan altı tek

Eyüp Sabri Tuncer kasa defteri, 1956

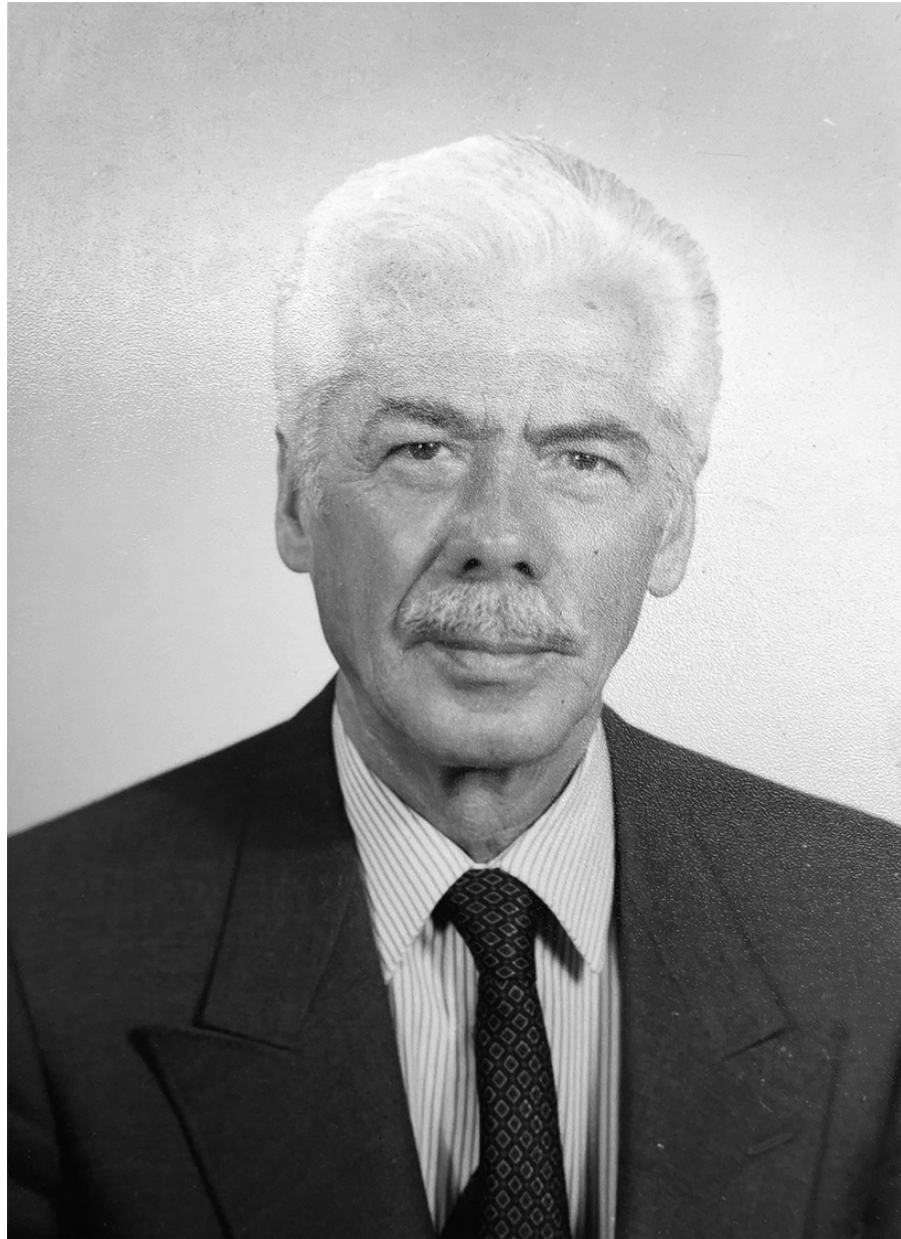
Aysel Tuncer ve Sabahattin Tuncer, 1960'lar

Eyüp Sabri Tuncer Ankara Ulus Mağazası, 1980'ler

Eyüp Sabri Tuncer farklı yıllara ait kolonya şişeleri Eyüp Sabri Tuncer, 1980'ler

Sabahattin Tuncer, 1973

Ailenin üçüncü kuşak yöneticisi Engin Tuncer, 2021

Ailenin dördüncü kuşağını temsil eden Pelin Tuncer, 2023

Kitap Üzerine...

Asude Alkaylı, Araştırmacı & Eğitimci

Cumhuriyet öncesi dönemde başlayan ve Cumhuriyet'in kuruluşuna tanıklık eden sahici bir marka hikâyesi... Kitap, yazarın akıcı anlatımıyla hayat bulan sözlü tarih görüşmeleri, arşiv belgeleri ve yazılı tarih araştırmalarıyla, okuru yüz yıllık bir markanın yaşadığı serüvene eşlik etmeye davet ediyor.

Eyüp Sabri Tuncer'in hikâyesi, bir Cumhuriyet markasının 100. yılında yetmişten fazla ülkeye ulaşan hikâyesi...

Bager Akbay, Sanatçı

Her toprağın başarı hikâyeleri farklıdır. Eyüp Sabri Tuncer markasının geçmişini anladıkça, bu coğrafyada başarılı olmanın ne kadar zor ve ne kadar değerli olduğu apaçık görülüyor. Kültürel, siyasi ve ticari alanları bu kadar hareketli bir zeminde yapı kurmanın zorluğunu, ithal anlatılarla değil, ancak kendi başımızdan geçenlere bakarak öğrenebiliriz.

Nitekim bu hikâye, bizim hikâyemiz.

Emrah Yücel, Reklam ve Grafik Tasarımcı Ticaret geleneğinin Anadolu'da yeniden yeşertilmesi, Cumhuriyet'in en önemli amaçlarından biriydi. Ata'nın liderliğinde, ticaretin teşvik edilmesi, köylüden alınan ağır vergilerin kaldırılması, iktisat kongreleri düzenlenmesi, fuarlar tertip edilmesi, banka ve fabrikaların kurulması gibi hususi çabalarla Cumhuriyet dönemi ticaretinin temelleri atıldı. Öncesinde, Osmanlı döneminde özellikle İstanbul'da ve daha ziyade belli noktalarda yoğunlaşmıştı ticaret, tıpkı Osmanlı elitlerinin de İstanbul'da yoğunlaşması gibi. Ancak zamanla Osmanlı fakirleşirken bu ailelerin de ekonomik gücünün düşmesi, köklü ve varlıklı ailelerin de sıkıntıya girerek yavaş yavaş ticarete "tenezzül" etmelerini gerektirdi. Bu süreci Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları* romanı çok güzel anlatır.

Saray çevresine konuşlanmış köklü ailelerinin çıkış arayışıdır aslında resmedilen. Zira, günümüzde olduğu gibi, geleceği ve umudu başka ülkelerde arayan gençlerin sayesinde yurtdışı görenlerin artması ve aynı zamanda yabancı ziyaretçilerin de Osmanlı'nın zayıfladığı dönemdeki fırsat arayışları, hareketlilik getirmiştir sosyal ve ticari arenada.

Ticaret geleneğine organik olarak sahip pek çok göçmen de Anadolu’da farklı yerlerde kendilerine güzel iş olanakları oluşturmuş. Çalışkanlıkları, parlak fikirleri ve girişken ruhları, bir zamandır ticareti unutmış, toprakla uğraşan Anadolu insanından daha farklı olduklarını hissettirmiş onlara. Geldikleri yerlerde tohum gibi kök salmaya ve yeşermeye başlamışlar. Eyüp Sabri Tuncer’inki de aynen böyle: Bosna’dan gelen bir ailenin önce Bursa’da, sonra Ankara’da kök salışının ve büyümesinin güzel bir hikâyesi... İçinde kuşakları, aile değerlerini, çalışkanlığı izliyorsunuz.

Anadolu insanı büyük bir sebatla toprakla uğraşırken, bir yandan da Batılılaşma ve modernleşme sürecinde “Avrupalı tedarik” gereği yeni ihtiyaçlara cevap aranıyordu. Eyüp Sabri Tuncer de işte bu arayışlara cevap vermişti. Sait Faik’in en beğendiğim öykülerinden

“Karanfiller ve Domates Suyu”, aslında bu iki tarafı çok güzel anlatır: Anadolu insanı dişini tırnağına takarak çalışırken, küçük beyefendiler de küçükhanımlara karanfil hediye edebilsin ve birlikte soğuk domates suyu içebilsin diye yapılanların öyküsüdür bu.

Eyüp Sabri Tuncer’in başarısı da modernleşen toplumun ihtiyaçlarını önden tanımlayabilmek, bunları büyümlü kimya dünyası içerisinde üretebilmek, ürettiklerini resimleyerek pazarlayabilmek, demonstrasyonlara kalbini koyup şahsen katılmak ve en önemlisi de bunları, içinden gelen bir koku uzmanlığı ve gusto ile yapabilmekte yatıyor.

“Anadolu Ticaretinin Efsaneleri” diye tanımladığım bu yaşam hikâyelerini dinlemek, izlemek, okumak bana hep büyük zevk verdi. Yaşar Kemal’in *İnce Memed*’inden, Pamuk’un *Kafamda Bir Tuhaflık*’ına kimi yerel örnekler yahut Avrupa sinemasından Claude Berri’nin *Jean de Florette* ve *Ma non des Sources* filmleri aklıma geliyor hemen. Keza Amerika’da vahşi doğaya karşı savaş, altına ve petrole hücum hikâyeleri, demiryollarının kuruluşu, sanatın her alanında muazzam hikâyelere ilham olmuş. Paul Thomas Anderson’un *There Will Be Blood*’ını izlerseniz, Eyüp Sabri Tuncer’in hikâyesini bunlardan uzak olmadığını göreceksiniz.

Eminim ki, Cumhuriyet’in ve Eyüp Sabri Tuncer’in 100. yılı dolayısıyla bu kitapta anlatılan kilometre taşları farklı bakış açıları ve boyutları ile sinemadan edebiyata pek çok sanat eserine ilham olabilecek potansiyelde...

Güven Borça, Marka Danışmanı

Babam, Eyüp Sabri Tuncer bayisiydi. Kırk yıllık dostluğumuz süresince daima çok öncü, girişimci, bilgili ve ahlaklı bir aile olduklarına şahit oldum. Bu kitap da resmin tamamını görmemi sağladı ve Cumhuriyetimizin 100. yılına çok yakıştı. Ülkemizin böyle girişimcilere ve markalara ihtiyacı var. Çünkü Eyüp Sabri Tuncer markasının yolculuğu sadece ticari bir başarının değil, aynı zamanda idealist ve yaratıcı bir bakışın eseri.

Muhittin Ağırman, İşinsanı

Meltem Çıplak Nayır'ın okuru içine alıp adeta canlı bir karaktere dönüştüren, son derece samimi duygularla yazmış olduğu bu eser, Eyüp Sabri Tuncer markasını yakından tanımak için önemli bir kaynak. Bütün zorluklara rağmen el üstünde tutulan aile bağları, ticaret ahlakı, markalaşma ve taviz verilmez ilkelerin bütüncül anlatımına sahip nadir örneklerden biri olan bu kitabı genç girişimciler mutlaka okumalı. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden Türkiye Cumhuriyeti'nin bugününe uzanan süreçte, önceki iki kuşağı da görmüş, markayı dördüncü kuşakla birlikte geleceğe taşıyan, bu esere de anlatımıyla kaynaklık eden Hasan Engin Tuncer'in tecrübe ve birikimlerinden yararlanmaları için gençlere uygun ortamları oluşturmayı üniversitelerimize ve sivil toplum kuruluşlarımıza öneriyorum. Yolun açık olsun Eyüp Sabri Tuncer.

Mümin Sekman, Yazar ve Kişisel Gelişim Uzmanı

Benim için Eyüp Sabri Tuncer markası, köklü bir kimlik ve sürdürülebilir başarı demek.

Sarsılmaz bazı değerler seçip onlara dayanarak yürümek, sürekli ve sistemli bir şekilde tazelenerek büyümek demek. Bu da her şeyi büyük bir soru ekseninde düşünmeyi gerektiriyor: Neleri hiç değiştirmeden bırakmalı, neleri günün gereklerine göre yenilemeli?

Kurucu genlerinden ve kurumsal geleneğinden aldığı güçle, gelecekte var olmak için bazı değişmezlerini koruyarak sürekli yenilenmek... İşte yüz yılı aşacak köklü başarıların sırrı bu olsa gerek...